

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	I
İÇİNDEKİLER.....	II
TABLolar LİSTESİ.....	IV
ÖZET.....	IX
SUMMARY.....	X

I. BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu	1
---------------------------	---

II. BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	34
2.1. Araştırmanın Amacı.....	34
2.2. Araştırmanın Önemi.....	35
2.3. Problem Cümlesi.....	36
2.4. Alt Problemler	36

III. BÖLÜM

İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR

3.1. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar.....	38
3.2. Yurt İçinde yapılan Araştırmalar.....	45

IV. BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEM VE MODELİ

4.1. Araştırmanın Modeli.....	50
4.1.1. Evren	50
4.1.2. Örneklem.....	50
4.1.3. Veri Toplama Araçları.....	51
4.1.3.1. Edwards Kişisel Tercih Envanteri.....	51
4.1.3.2. Bilgi Formu.....	54
4.1.4. Verilerin Toplanması.....	54
4.1.5. Sayıtlar.....	55
4.1.6. Sınırlılıklar.....	55
4.1.7. Tanımlar.....	56
4.1.8. Verilerin Analizi.....	56

V. BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

5.1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Cinsiyet-Doğum Yeri ve Yaş Durumları.....	58
5.2. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Ailelerinin Sosyo-Ekonomik ve Eğitim Durumları.....	60
5.3. Farklı S.E.D. Öğrencilerin Psikolojik İhtiyaçlarına İlişkin Bulgular.....	63
5.4. Öğrencilerin SED ve Psikolojik İhtiyaçları Arasındaki	

İlişki.....	88
5.5. Araştırma Sonuçları Anlamlı Çıkan değişkenlere İlişkin	
Bulgular.....	96
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	102
KAYNAKLAR.....	109
EKLER.....	114
EK-II: 1 Adet Kişisel Bilgi Formu.....	114
EK-I: 1 Adet “Edwards Kişisel Tercih Envanteri” ve “Çözüm Kağıdı”.....	116
ÖZGEÇMİŞ	

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 4. 1: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Sosyo Ekonomik Düzey Dağılımı.....	51
Tablo 5. 1: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Cinsiyet Dağılımı.....	58
Tablo 5.2: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Doğum Yerlerine Göre Dağılımı.....	59
Tablo 5.3: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Yaşlarına Göre Dağılımı.....	59
Tablo 5.4: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Anne Mesleğinin Dağılımı.....	60
Tablo 5.5: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Baba Mesleğinin Dağılımı.....	60
Tablo 5.6: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Annelerinin Öğrenim Durumu Dağılımı.....	61
Tablo 5.7: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Babalarının Öğrenim Durumu Dağılımı.....	61
Tablo 5.8: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Ailelerinin Gelir Düzeyine Göre Dağılımı.....	62
Tablo 5.9: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Ailelerinin Gelir Durumunu Nasıl Gördüklerine İlişkin Dağılım.....	62
Tablo 5.10: Alt SED Kız ve Erkek Öğrencilerin Başarma İhtiyacı Dağılımı.....	63
Tablo 5.11: Alt SED Kız ve Erkek Öğrencilerin Uyarlık İhtiyacı Dağılımı.....	64
Tablo 5.12: Alt SED Kız ve Erkek Öğrencilerin Düzen İhtiyacı Dağılımı.....	64
Tablo 5.13: Alt SED Kız ve Erkek Öğrencilerin Gösteriş İhtiyacı Dağılımı.....	65
Tablo 5.14: Alt SED Kız ve Erkek Öğrencilerin Bağımsızlık İhtiyacı	

Dağılımı.....	65
Tablo 5.15: Alt SED Kız ve Erkek Öğrencilerin Yakınlık İhtiyacı Dağılımı.....	66
Tablo 5.16: Alt SED Kız ve Erkek Öğrencilerin Duyguları Anlama İhtiyacı Dağılımı.....	66
Tablo 5.17: Alt SED Kız ve Erkek Öğrencilerin İlgi Görme İhtiyacı Dağılımı.....	67
Tablo 5.18: Alt SED Kız ve Erkek Öğrencilerin Başatlık İhtiyacı Dağılımı.....	67
Tablo 5.19: Alt SED Kız ve Erkek Öğrencilerin Kendini Suçlama İhtiyacı Dağılımı.....	68
Tablo 5.20: Alt SED Kız ve Erkek Öğrencilerin Şefkat Gösterme İhtiyacı Dağılımı.....	68
Tablo 5.21: Alt SED Kız ve Erkek Öğrencilerin Değişiklik İhtiyacı Dağılımı.....	69
Tablo 5.22: Alt SED Kız ve Erkek Öğrencilerin Sebat İhtiyacı Dağılımı.....	69
Tablo 5.23: Alt SED Kız ve Erkek Öğrencilerin Karşı Cinsle İlişki İhtiyacı Dağılımı.....	70
Tablo 5.24: Alt SED Kız ve Erkek Öğrencilerin Saldırganlık İhtiyacı Dağılımı.....	70
Tablo 5.25: Orta SED Kız ve Erkek Öğrencilerin Başarma İhtiyacı Dağılımı.....	71
Tablo 5.26: Orta SED Kız ve Erkek Öğrencilerin Uyarlık İhtiyacı Dağılımı.....	71
Tablo 5.27: Orta SED Kız ve Erkek Öğrencilerin Düzen İhtiyacı Dağılımı.....	72
Tablo 5.28: Orta SED Kız ve Erkek Öğrencilerin Gösteriş İhtiyacı Dağılımı.....	72
Tablo 5.29: Orta SED Kız ve Erkek Öğrencilerin Bağımsızlık İhtiyacı Dağılımı.....	73

Tablo 5.30: Orta SED Kız ve Erkek Öğrencilerin Yakınlık İhtiyacı Dağılımı.....	73
Tablo 5.31: Orta SED Kız ve Erkek Öğrencilerin Duyguları Anlama İhtiyacı Dağılımı.....	74
Tablo 5.32: Orta SED Kız ve Erkek Öğrencilerin İlgi Görme İhtiyacı Dağılımı.....	74
Tablo 5.33: Orta SED Kız ve Erkek Öğrencilerin Başatlık İhtiyacı Dağılımı.....	75
Tablo 5.34: Orta SED Kız ve Erkek Öğrencilerin Kendini Suçlama İhtiyacı Dağılımı.....	75
Tablo 5.35: Orta SED Kız ve Erkek Öğrencilerin Şefkat Gösterme İhtiyacı Dağılımı.....	76
Tablo 5.36: Orta SED Kız ve Erkek Öğrencilerin Değişiklik İhtiyacı Dağılımı.....	76
Tablo 5.37: Orta SED Kız ve Erkek Öğrencilerin Sebat İhtiyacı Dağılımı.....	77
Tablo 5.38: Orta SED Kız ve Erkek Öğrencilerin Karşı Cinsle İlişki İhtiyacı Dağılımı.....	77
Tablo 5.39: Orta SED Kız ve Erkek Öğrencilerin Saldırganlık İhtiyacı Dağılımı.....	78
Tablo 5.40: Üst SED Kız ve Erkek Öğrencilerin Başarma İhtiyacı Dağılımı.....	79
Tablo 5.41: Üst SED Kız ve Erkek Öğrencilerin Uyarlık İhtiyacı Dağılımı.....	79
Tablo 5.42: Üst SED Kız ve Erkek Öğrencilerin Düzen İhtiyacı Dağılımı.....	80
Tablo 5.43: Üst SED Kız ve Erkek Öğrencilerin Gösteriş İhtiyacı Dağılımı.....	80
Tablo 5.44: Üst SED Kız ve Erkek Öğrencilerin Bağımsızlık İhtiyacı Dağılımı.....	81
Tablo 5.45: Üst SED Kız ve Erkek Öğrencilerin Yakınlık İhtiyacı İhtiyacı Dağılımı.....	81

Tablo 5.46: Üst SED Kız ve Erkek Öğrencilerin Duyguları Anlama İhtiyacı Dağılımı.....	82
Tablo 5.47: Üst SED Kız ve Erkek Öğrencilerin İlgi Görme İhtiyacı Dağılımı.....	82
Tablo 5.48: Üst SED Kız ve Erkek Öğrencilerin Başatlık İhtiyacı Dağılımı.....	83
Tablo 5.49: Üst SED Kız ve Erkek Öğrencilerin Kendini Suçlama İhtiyacı Dağılımı.....	83
Tablo 5.50: Üst SED Kız ve Erkek Öğrencilerin Şefkat Gösterme İhtiyacı Dağılımı.....	84
Tablo 5.51: Üst SED Kız ve Erkek Öğrencilerin Değişiklik İhtiyacı Dağılımı.....	84
Tablo 5.52: Üst SED Kız ve Erkek Öğrencilerin Sebat İhtiyacı Dağılımı.....	85
Tablo 5.53: Üst SED Kız ve Erkek Öğrencilerin Karşı Cinsle İlişki İhtiyacı Dağılımı.....	85
Tablo 5.54: Üst SED Kız ve Erkek Öğrencilerin Saldırganlık İhtiyacı Dağılımı.....	86
Tablo 5.55: Üç Farklı Sosyo Ekonomik Düzeyden Bireylerin Psikolojik İhtiyaçları Aritmetik Ortalama ve Standart Sapmaları.....	87
Tablo 5.56: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Başarma İhtiyacı Durumu.....	88
Tablo 5.57: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Uyarlık İhtiyacı Durumu.....	88
Tablo 5.58: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Düzen İhtiyacı Durumu.....	89
Tablo 5.59: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Gösteriş İhtiyacı Durumu.....	89
Tablo 5.60: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Özerklik İhtiyacı Durumu.....	89
Tablo 5.61: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Yakınlık İhtiyacı	

Durumu.....	90
Tablo 5.62: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Duyguları Anlama İhtiyacı Durumu.....	90
Tablo 5.63: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Başatlık İhtiyacı Durumu.....	91
Tablo 5.64: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin İlgi Görme İhtiyacı Durumu.....	91
Tablo 5.65: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Kendini Suçlama İhtiyacı Durumu.....	92
Tablo 5.66: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Şefkat Gösterme İhtiyacı Durumu.....	92
Tablo 5.67: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Değişiklik İhtiyacı Durumu.....	92
Tablo 5.68: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Sebat İhtiyacı Durumu.....	93
Tablo 5.69: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Karşı Cinsle İlişki İhtiyacı Durumu.....	93
Tablo 5.70: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Saldırganlık İhtiyacı Durumu.....	94
Tablo 5.71: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin SED İle Psikolojik İhtiyaçları Durumu.....	95
Tablo 5.72: Başarma İhtiyacına İlişkin Bulgular.....	96
Tablo 5.73: Yakınlık İhtiyacına İlişkin Bulgular.....	97
Tablo 5.74: Duyguları Anlama İhtiyacına İlişkin Bulgular.....	98
Tablo 5.75: İlgi Görme İhtiyacına İlişkin Bulgular.....	99
Tablo 5.76: Şefkat Gösterme İhtiyacına İlişkin Bulgular.....	100
Tablo 5.77: Değişiklik İhtiyacına İlişkin Bulgular.....	101

ÖZET

Gençlik belli bir dönemi içerir. Çünkü çocuk bugünün genci, geleceğin yaşlısı olacaktır. Bu biyolojik gerçek bütün canlılar için geçerlidir. Biyolojik bir kavram olan gençlik insan söz konusu olduğunda toplumsal bir kavram haline dönüşmektedir. Gençlik kavramı toplumu biçimlendiren, yönlendiren temel faktörlerin etkisi altındadır.

Her birey bir ailede doğar. Bireyin içinde bulunduğu aile ortamı onun gelişimini olumlu ya da olumsuz etkiler. Birey içinde bulunduğu kültürün ve sosyal sınıfın değer ve tutumlarını temsil eder. Sınıfsal değişkenlerden gelir düzeyi, bireylerin başarıya, özerklik, yakınlık kurma gibi psikolojik ihtiyaçlarının karşılanma düzeyini belirleyici bir değişkendir.

Araştırmada, içinde bulunulan sosyo-ekonomik düzeyin bireylerin temel psikolojik ihtiyaçların karşılanmasındaki etkisi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu amaçla Sakarya genelinde beş genel lise buldukları semtlerin sosyo-ekonomik düzeylerini yansıttıkları görüşü benimsenerek seçilmiştir. Araştırmada Edwards Kişisel Tercih Envanteri 216 öğrenciye uygulanmıştır. Sonuçta sosyo-ekonomik düzey yönünden farklı grupların ele alınan on beş ihtiyaç alanından; Duyguları anlama, yakınlık, şefkat gösterme, başarıya, ilgi görme, değişiklik alt testlerinden aldıkları puanların anlamlı farklar taşıdığını göstermektedir.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular ailelerin sosyo-ekonomik düzeylerinin bireylerin psikolojik ihtiyaçlarını karşılamada önemli bir faktör olduğu belirlenmiştir.

Summary

Young people are the biggest assurance of the developing countries. Because of the high life-standards of the developed countries, people have the chance of an ordered life in which all kinds of requirements are welcomed. However, it is much more difficult to welcome either physical or psychologic requirements in developing countries, like us.

Every individual borns in a family. The family environment of the individual, affects his development either positive or negative. Infact, being grown-ups, mother and father represents the culture, value and attitudes of the social class they belong. Social class is not just an economic concept. It includes the educational level, income, habits, wordly point of view and life style of the individual.

In the research, the effects of the socio-economic level of the individuals on welcoming their psychological requirements are investigated. On this purpose, five high-schools are chosen by chance in Sakarya and a form of Edwards Personal Preference Schedule (EPPS) was administered to a group of 216 high school students. At the end, it is seen that in different groups of socio economic level which was searched, the points they got from the bottom tests, from the fifteen areas they of requirements, succorance, intraception,affiliation,hurturance , achivement, chance carries different meanings

Considering these results, it can be said that the social and economic conditions are the factors which determines the psychological requirements.

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Gelişmekte olan ülkelerin en büyük güvencesi gençlerdir. Gelişmiş ülkelerde yaşlı nüfus, gelişmekte olan ülkelerde ise genç nüfus çoğunluktadır. Gelişmiş ya da kalkınmış olan ülkelerde ulusal gelirin yüksek oluşu yaşam düzeyini etkilemekte ve bunun doğal bir sonucu olarak insanlar her türlü gereksinimlerinin karşılandığı düzenli bir ortamda yaşama şansına kavuştuklarından uzun ömürlü olmaktadır.

Bireylerin sahip oldukları bütün özellikleri doğuştan getirdikleri gizil güçlerin çevre ile etkileşiminin bir ürünüdür. Fakat bazı özelliklerin oluşumunda çevrenin etkisi diğer etkenlerden daha fazla olmaktadır.

Her birey insan olarak rengine, dinine, ırkına, inançlarına ve milliyetine bakılmaksızın diğer insanlarla ortak olan bazı temel ihtiyaçlara sahiptir. Toplumun bir ünitesi olarak bireyin, normal olarak bedensel, sosyal ve duygusal gelişimi ile yaşamını devam ettirebilmesi için bu temel ihtiyaçlarının asgari şekilde doyurulması gerekmektedir. Bu nedenle insanların tüm davranışları fizyolojik ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılamaya yöneliktir (Haas, 1965: 88).

İnsanın temel ihtiyaçları iki ana grupta toplanabilir:

Fizyolojik İhtiyaçlar : Birincil ya da temel ihtiyaçlar olarak da adlandırılabilir. Tüm insanlar için ortaktır. Yaşamın sürdürülebilmesi için zorunlu ihtiyaçlardır. Beslenme, uyku, acıdan kaçınma, cinsellik ihtiyaçları başta gelir.

Psikolojik İhtiyaçlar : Psikolojik ihtiyaçlar, fizyolojik ihtiyaçlar karşılıandıktan sonra ortaya çikarak varlıklarını hissettirirler. Psikolojik ihtiyaçlar varlığın korunması, yaşamın sürdürülmesi ile doğrudan ilişkili değildir. Toplumsal ya da ikincil olarak adlandırılan insanın psikolojik ihtiyaçlarını tanımlamak fizyolojik ihtiyaçlarda olduğu gibi kolay değildir (Oksal, 1986: 18). Çünkü psikolojik ihtiyaçlar başlangıçta fizyolojik kökenlidir. Bu nedenle psikolojik ihtiyaçların doğasının belirlenmesi ve kabul edilmesinde zorluklar vardır. Psikolojik ihtiyaçlar, yaşantıya veya öğrenmeye dayanır. Sonradan kazanılmış (öğrenilmiş) ihtiyaçların doğası, topluluktan topluluğa ve gruptan gruba değişiktir. Bireyden bireye ihtiyaçlar değişir çünkü her birey farklı bir aile atmosferinde yetişir ki bu da onun davranışlarının yönünü belirler. Yine de, birçok psikolog, sonradan öğrenilmiş (kazanılmış) birkaç ihtiyacın evrensel olduğu konusunda aynı fikirdedirler. Örneğin, başarma ihtiyacı, ait olma, prestij (saygınlık), güvenlik, sosyal kabul gibi ihtiyaçlar bir çok bireyde yaklaşık olarak görülür (Haas, 1965: 89).

Çağlar ise bu temel ihtiyaçları üç ana bölümde incelemiştir:

- A. Biyolojik Temel İhtiyaçlar,
- B. Sosyal Temel İhtiyaçlar,
- C. Psikolojik Temel İhtiyaçlar,

A. Biyolojik Temel İhtiyaçlar

Her bireyin yaşamını sürdürebilmek için bedeninin biyolojik ihtiyaçlarını asgari seviyede doyurması gerekir.

1.Beslenme İhtiyacı: Her birey yaşamını sürdürebilmek ve bedeni gelişimini sağlamak için belli başlı gıda maddelerini sistemli olarak almak, yemek içmek zorundadır. Bu doğal bir ihtiyaçtır. Yaşamın devam edebilmesi belli zamanlarda asgari şekilde yeme içme ile mümkündür. Bireyin bu doğal ihtiyacı engellendiği, doyurulmadığı zaman bireyde mahrumiyet derecesi ile oranlı olarak istenmedik davranışlar görülebilir.

2. Barınma: Her bireyin yazın sıcaktan, kışın, soğuk ve yağıştan korunması, kendini emin hissetmesi için bir sığınağa ihtiyaç vardır. Bu barınak bireyin asgari seviyede yaşamını devam ettirecek şartlara sahip olmalıdır.

3. Giyinme: Her bireyin yaşadığı çevrenin iklim şartlarına göre dış etkilerden korunmak ve bedenin kapatılması gereken kısımlarını örtmek için bir giysiye ihtiyacı vardır.

4. Nefes Alma: Her birey belli bit şekilde muayyen aralıklarla nefes almaya mecburdur. Bu doğal bir ihtiyaçtır.

5.Boşalma İhtiyacı: Her birey nefes vermek sureti ile vücuduna zararlı gazları vermeye mecburdur. Aldığı su ve yiyeceklerin vücuda yaramayan kısımlarını belli zamanlarda dışarı atmak zorundadır. Bunların vücutta kalması birçok sıkıntılara ve hatta ölüme sebep olabilir. Normal zamanlarda toplumun koyduğu kurallar çerçevesinde bunların dışarı atılması zorunludur.

6.Cinsel İhtiyaç: Her birey karşı cinsten biri ile cinsel ilişki kurma ihtiyacındadır. Bu insan neslinin devamı için şarttır. Normal gelişmekte olan bir insanın bu ihtiyacının karşılanmaması birçok sıkıntılara ve büyük uyumsuzluklara sebep olabilir.

7.Faal Olma İhtiyacı: Her birey faal ve aktif olma ihtiyacındadır. Bu yolla vücudunda biriken fazla enerjiyi sarfeder. Birçok toksinleri dışarı atma olanağı bulur. Faal ve aktif olma engellendiği zaman birçok uyum problemleri ortaya çıkar.

8.Dinlenme İhtiyacı: Her birey günün belli saatlerinde dinlenme ihtiyacındadır. Dinlenme, faaliyet değiştirmek sureti ile olacağı gibi en iyi dinlenme uyuyarak yapılan dinlenmedir. Sinirlerin dinlenmesi, faaliyete yeniden başlamak için

enerji toplama belli şartlar altında uyumaya bağlıdır. Dinlenme emniyet sübabıdır.

9.Vücut Isısının Düzenlenmesi İhtiyacı: Vücudun değişen hava şartlarına sıcaklık ve soğukluğa karşı korunması gerekir. Bu ihtiyaç muntazaman temin edilmediği takdirde, organizma bundan etkilenir, iç organlardaki denge bozulur.

10.Organizmanın İncinmelerden Korunma İhtiyacı: Her birey organizmasını dış etkilerden ve etmenlerden korumak ihtiyacındadır. İncinmeler, bedeni birçok zedelemelere sebep olacağından organizmanın iç dengesini bozar. Bireyin dış tehlikelerden korunması ve emniyet içinde bulunması sağlanmalıdır.

B. Sosyal Temel İhtiyaçlar:

Psikolojik temel ihtiyaçlar ile sosyal temel ihtiyaçlar arasında kesin bir ayırım yapmak güçtür. İnsanı sosyal bir varlık olarak kabul ettiğimize göre insanın sosyal temel ihtiyaçlarını da kabul etmek gerekir.

1.Arkadaşlık Kurma İhtiyacı: Her birey en az bir kişi ile ilişki kurma ihtiyacındadır. Bu ihtiyacın engellenmesi bireyde birçok uyumsuzlukların nedeni olabilir. Her birey sevmek sevilme ihtiyacını en az bir başka bireyle sıkı ilişkiler kurmak ve devam ettirmek suretiyle doyurabilir.

2.Bir Gruba Ait Olma İhtiyacı: Her birey toplumsal bir varlık olarak bir grup üyesi olma ihtiyacındadır. Birey içtenlikle kabul edildiği bir grubun mutluluğu için çalışabilir. Hiçbir gruba mensup olmayan veya bir gruba üyeliği kabul edilmeyen kimselerin o grubun mutsuzluğu için çalışacağı açıkça görülmekte ve bilinmektedir.

3.Bir Statü ve Prestij Sahibi Olma İhtiyacı: Her birey üyesi bulunduğu grupta kendi yetenekleri ile bağdaşan bir yere ve prestije sahip olma ihtiyacındadır. Diğer grup üyeleri her bireye bireyin yeteneklerine uygun bir yer vermelidir. O

grup içinde hakları ve o gruba karşı sorumlulukları olmalıdır. Birey bundan özel bir haz duyar.

4.Sosyal Güvenlik İhtiyacı: Her birey üyesi bulunduğu grubun üyelerinin kendisine güvenmesini ister. Bu onun ihtiyacıdır. Grup üyeleri birbirlerine güven duymak sureti ile karşılıklı güven gelişir. Her birey grubun gelişmesi için çalışır. Bunun temelleri her şeyde olduğu gibi ailede atılır.

5.Birşey Yapma, Bir İşe Yarama İhtiyacı: Her birey mensup olduğu toplumda bir şey yapmak, bir işe yaradığını görmek ister. Grup her bireyin en iyi yapacağı görevleri bulmalı ve her grup üyesinin başarılı olacağı bir sorumluluk vermelidir. Bu suretle birey o grup için yaptığı bir önemli işi olduğunu görecektir, kendi benliğine karşı saygısı gelişecektir.

6.Bağımsızlık İhtiyacı: Her birey bağımsız olma ihtiyacındadır. Hiç bir insan başkalarının himayesinde olmaktan hoşlanmaz. Onun için her birey mensup olduğu grup tarafından bağımsız hareket edecek şekilde yetiştirilmeli ve kendine yeter hale getirilmesi amaçlanmalıdır.

C. Psikolojik Temel İhtiyaçlar:

Biyolojik temel ihtiyaçlar doğaldır. Her tür için değişmez. Ancak psikolojik temel ihtiyaçlar da bireyin psikolojik yaşamı ve gelişimi için o derece önemlidir. Doyurulması sağlıklı ruhsal gelişime yardım eder. Fakat kısıtlanması bireyin yaşamını sona erdirecek şekilde etkileyemez. Yalnız bireyin birçok uyum bozuklukları göstermesine etkide bulunur.

Psikolojik temel ihtiyaçları aşağıdaki hususlarda görmek mümkündür.

1.Sevmek ve Sevilmek İhtiyacı:

İnsan yavrusunun en önemli psikolojik ihtiyacı, içten sevmektir. Bu ihtiyacı en içtenlikle verecek kimseler anne ve babalardır. Çocuk dünyaya geldiği zaman her

ihtiyacını kendi kendine göremez. Belli bir olgunluk evresine kadar yemesi, içmesi, dinlenmesi, dış etmenlerden korunması için anne ve babanın himayesine muhtaçtır. Bu devrede çocuğun ihtiyacı olan sevgi, içtenlikle sağlanmalıdır. Çocuğun içtenlikle sevilmesi ve sevgiye doyurulması çocuğun başkalarını sevmesini sağlayacaktır. Sevgiye doyurulamayan çocuk başkalarını sevemez. Bunu en iyi verecek olan annelerdir. Anneler bir çocuk sahibi oldukları günden itibaren hem kendisi hem de toplum için büyük sorumluluklar almış olduklarının bilincinde olmalıdırlar.

Sevginin yoksunluğu kadar aşırılığı da tehlikelidir. Bunu kararlı seviyede vermek gerekir. Aşırı sevgi de çocuğu bencil, şımarık ve doyunluk elde edemeyecek kadar muhteris yapabilir. Çocuğun bütün isteklerini yerli yersiz, zamanlı zamansız, gerekli gereksiz şekilde yerine getirmek çocukta telafisi zor uyumsuzlukların nedeni olabilir.

2.Kabul Edilme İhtiyacı:

Çocuk annesi, babası ve yakınları tarafından sıcak bir kabul görme ihtiyacıdadır. Çocuk bu sıcak kabulü gördükçe, kendisine başkalarının sıcak ilgisini buldukça kendi de daima başkaları ile bir arada bulunmak, onlarla ilgilenmek, onlara sıcak kabul göstermek ister. Bunun da en iyi şekilde verileceği yer aile çevresidir. Çocuğun evdekiler tarafından sevilmesi, okşanması, onda hoşnut duyguların yaratılmasına sebep olur. Bu duygular onda bir ailenin, bir grubun üyesi olma arzusunu uyandırır.

3.Öğrenme İhtiyacı:

Çocuk bedeni ve zihni gelişimi ile oranlı olarak yeni şeyler öğrenmek ister. Bu çocuğun doğumunu takiben başlar. Çocuğun çevresindeki anne, baba, kardeşleri ve diğer ilişki kurduğu kimseler ona gelişimine paralellik sağlayan bir şekilde yeni şeyler öğrettikleri takdirde çocuğun birçok şeyler hakkında bilgi sahibi olması sağlanır. Ancak zamanı değil diye her şey okul çağına ertelenirse tren kaçmış olacaktır ve çocukta uyumsuzluk yaratacak bir seri neden hazırlanmış olacaktır. İnsan birçok şeyi etraflı olarak bilmediği için uyum sağlayamaz. Çocuğun kendi bünyesindeki değişiklikleri, çevresindeki

değişiklikleri, çevrenin kendisinden neler istediğini bilmesi, öğrenmesi hem hakkı hem de uyum sağlaması için görevidir.

4.Psikolojik Güvenlik İhtiyacı:

Her çocuk, psikolojik güven içinde bulunmak ister. Çocuk her çeşit korkulardan, endişelerden ve güvensizlikten korunmalıdır. Bunun için çocuğun başkalarına bağımlı olmaması ve kendine güvenmesi sağlanmalıdır.

5.Başarılı Olma İhtiyacı:

Her birey başarılı olma ihtiyacını duyar. Başarılı olmak haz verir. İnsan daima haz veren şeyler arar. Haz insanı daha ileri gitmeye teşvik eder. Çocuk olumlu alanlarda başarılı teşvik gördükçe, olumsuz yöne yönelmesi önlenmiş olur. Çocuğa küçük yaşlardan itibaren en başarılı olacağı sorumluluklar verilmeli ve başarılı olması sağlanmalıdır. Bu suretle kendine güven hissi gelişecektir.

6.Başkalarının Onayını Alma İhtiyacı:

Her birey çevresindekilerin tasvibini almak ister. Çocuğa uygun şeyler öğretildikçe ve çocuk bunları başarılı olarak yaptıkça çevresindekilerin tasvibini görmek ister. Ancak çocuğun her yaptığı şeyin yanlış ve doğruluğuna bakılmaksızın tasvip edilmesi yarar yerine zarar verecektir. Uygun hareketler, davranışlar öğretilmeli ve bunlar başarılı olarak yapıldığında tasvip edilmelidir.

7.Kendine, Haysiyetine Saygı Duyulması İhtiyacı:

Her birey kendine ve haysiyetine saygı duyulmasını ister. Birey çevresindekiler tarafından tasvip, kabul ve saygı gördükçe benlik kavramı gelişmeye başlar. Bireye saygı duyulması onda hoşnutluk yaratır. Birey bunu çevresindekilere yöneltir ve o da başkalarına saygı duymaya başlar. Kendi benliğine saygı yanında başkalarının benliğine

saygı duygusu da gelişir. Her bireyin benliğine saygı duyulması onun sağlıklı gelişimi için gereklidir (Çağlar, 1981: 27-33).

Bebeklikten çocukluğa, çocukluktan gençliğe, gençlikten olgunluğa geçildikçe kısaca yaş ilerledikçe psikolojik ihtiyaçlar güçlenir, kişilik yapısı ve davranışlar üzerinde daha etkili olurlar. Kişiliğin gelişmesine, kişinin toplum içindeki durumunun sürdürülmesine, korunmasına yardım ederler. Fizyolojik ihtiyaçların doğuştan varolduğu, psikolojik ihtiyaçların sonradan kazanıldığı, öğrenildiği kabul edilmiştir (Köknel, 1999: 52).

Bir çok psikolog, “psikolojik ihtiyaçlar” üzerine kuram geliştirmiştir. İhtiyaç kuramları gelişmeyle ilgili değişik görevlerin yerine getirilmesinin kapsamına giren davranış dinamiğini tanımlar. Bu kurama destek niteliğinde bir takım ihtiyaç listeleri önerilmiştir. Bu kuramlardan en çok dikkat çekenleri Murray (1938) ve Maslow’a (1943) ait olanlardır.

Maslow, ihtiyaçlarını alt düzeydeki ihtiyaçların üst düzeydeki ihtiyaçlardan önce, hiç değilse asgari ölçüde giderilmesini esas alan hiyerarşik bir sisteme koymuştur. Her ne kadar bu hiyerarşik düzen değişmezse de, gerçekte bu kural o kadar da katı değildir. Birçok kişide bu temel ihtiyaçların bir düzen içinde bulunduğu doğrudur ama yine de bunun istisnai durumları olabilir ve bunlar da bireyin kişiliğine yansır. Örneğin bazı insanlar için kendine saygı, sevgiden daha önemlidir. Hiyerarşideki bu yaygın değişiklik (yer değiştirme)’den dolayı genellikle şu eğilim görülür: Sevildiği için şanslı olan kişi güçlü ve kuvvetli bireydir ve bu bireylerin bazısı çevresine saygı veya korku, bazısı kendine güven veya saldırgan davranışlar gösterirler. Bu nedenle, sevgisizlik içinde olan ve sevgiyi elde etmeye çalışan bireyler atılgan, emin davranışlar sergileyebilirler. Ama aslında bunlar saygıyı ararlar ve bu amacına ulaşacak şekilde davranırlar (Maslow, 1972:68).

Kendini Gerçekleştirme

Estetik: beğenme, takdir etme

Entelektüel başarı: Anlama, araştırma

Kendine Saygı: Tanıma, destekleme

Ait Olma: Sevgi, kabul görme

Güven-Emniyet: Psikolojik ve fiziksel güvenlik

Yaşama: Yiyecek, su, barınma

Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi

1.Fizyolojik İhtiyaçlar :

Bütün diğer ihtiyaçların temelidir. Bu ihtiyaçlar karşılanmadığı zaman birey bunun etkisi altında kalır. Bunların başlıcaları yiyecek, su, sıcaklık, acıdan korunma, dikkat ve şefkattir. Görüldüğü gibi bebeğin ihtiyaçları son derece basittir. Oysa yaş ilerledikçe ihtiyaçlar karmaşıklaşır.

2.Güvenlik İhtiyacı :

Kişinin fizyolojik refahı sağlandıktan sonra bu kişi sağlığının tehdit edildiği konusunda ve güven duygusu yönünden çeşitli kaygılar duyabilir. Sağlıklı bir insan herhangi bir tehlike anında bu basamağa geri döner.

3.Ait Olma Duygusu :

Güven içinde olma duygusunu şefkat ve ait olma ihtiyaçları izler. Hayvanlar ve çocuklar üzerinde yapılan çalışmalardan, sevgi yoksunluğunun kişinin kişisel ve sosyal gelişmesine çok ciddi etkileri olduğu anlaşılmıştır. Anne ve çocuk ilişkileri konusunda yapılan çalışmalarda Antonowsky'nin (1959) belirttiğine göre sevgi gören çocukların daha az bağımlılık belirtisi gösterdiği; daha meraklı ve girişken oldukları kanıtlanmıştır.

4.Kendine Saygı İhtiyacı :

Kendine saygı duyulması ihtiyacı, kişisel değeri olma ihtiyacından veya grubun değerli bir üyesi olma duygusundan ileri gelebilir. En uygun ve en ciddi kişilik problemlerinden birisi de “aşağılık kompleksidir”. Sağlıklı kişilik gelişmesi, şahsın hem kendisini bilmesini, hem de kendisini kabul etmesini gerektirir.

Bir çocuğun kendine karşı davranışını şunlar etkiler:

1. Kendine saptamış olduğu amaçlara erişmedeki başarısı,
2. Başkalarının ona karşı tutumu.

Bunlardan birincisi başarı elde etme ihtiyacını, ikincisi ise takdir edilme ihtiyacını içerir. Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisine göre kişinin alt sıralarda yer alan ihtiyaçları doyurulsa bile en yatkın olduğu işi yapamıyorsa kişi doyumsuz ve huzursuz olabilir.

5.Entelektüel Başarı Elde Etmek :

Başarı elde etme motivasyonu, kavram olarak genellikle okuldaki öğretime uygulanır, ait olma (bağlılık), kendine saygı, kendi başına gerçekleştirmeyi bilme ve öğrenme arzusunu içerir.

Çoğu eğitimcinin benlik (ego) gelişmesi olayına kuşku ile bakma eğilimlerine rağmen, araştırmalar bunun birçok toplumlarda ve özellikle batı toplumunda geç ergenlik ve geç olgunluk çağlarındaki başarı motivasyonunun hakim bir bileşeni olduğunu gösterir. Aslında, başarı yolu ile benlik gelişmesi, prestij (saygınlık) ve statü elde edilmesi ihtiyaçları batıda kişisel ve sosyal gelişmenin ve olgunluğun özelliğidir.

6.Estetik Değerler :

Entelektüel başarı seviyesine eren birey daha ince, daha derinliğine olaylarla ilgilenme ihtiyacını hisseder; estetik zevk sahibi olduğunun bilinmesini, takdir edilmesini hisseder. Bu nedenle kendine göre giyinir, şiir yazar, sanatsal denemeler girişir.

7.Kendini Gerçekleştirme İhtiyacı :

Bireyin en üst basamaktaki ihtiyaçlarındandır. Bu ihtiyacın ortaya çıkabilmesi için diğer tüm ihtiyaçların giderilmiş olması gerekir. Kendini gerçekleştirme ifadesi burada; bir ihtiyacını kendi başına karşılayabilme, kendi imkanları ile yaşayabilme ve bunların her birinin sürekli olarak bireyde bulunması anlamında kullanılmıştır (Kazancı, 1989: 172-174).

Maslow'a göre, eğer bir ihtiyaç uzun bir süre için doyuma ulaştırılmışsa, birey bu ihtiyaca daha az önem verebilir. Eğer bir ihtiyaç bireyde baskın bir konuma geçerse, bu ihtiyaç artık ona bütün her şeyden daha önemli görülür. Böylesi bir durumda, olanaklar elverdiği zaman bu ihtiyacı doyuma ulaştırabilmek için birey kendisini temel ihtiyaçları daha fazla karşılayabilecek pozisyonlara sokar. Birey uzun bir süre temel ihtiyaçlardan mahrum kaldıktan sonra ihtiyaçları yeniden değerlendirme eğilimi içine girecektir ki, böyle bir birey için ihtiyaçlar güncelleşerek bilinçli bir düzeyde güçlü bir konuma girecek, bu ihtiyaçlar doyuma ulaştırıldığında da birey hafifleyecek ve rahatlayacaktır. Bu nedenle kendisine saygısını kaybetmektense işini bırakmayı tercih eden bir adam, altı ay veya onun gibi bir süre aç kalınca kendisine saygısını kaybetme pahasına dahi olsa işine geri dönmek isteyecektir.

Maslow'a göre, gizil güçlerini gerçekleştirici 13 niteliği benimsemiş kişi, ruh sağlığı yönünden tam bir psikolojik sağlığa sahip olmuştur. Bu kişilerin taşıdığı nitelikler şöyle sıralanabilir:

1.Gerçekçi olma

- 2.Kendini, başkalarını ve doğayı kabul etme
- 3.Problem çözümüne dönük olma
- 4.Otonomi sahibi olma
- 5.Derinliğine duygulanma
- 6.Kişiler arası derin ilişkiler kurma
- 7.Demokratik karakter yapısına sahip olma
- 8.Amacı araçtan ayırma
- 9.Filozofik gülmece duygusunu geliştirme
- 10.Yaratıcı olma
- 11.Özel ve yalnız yaşamdan zevk alma
- 12.Günlük yaşamında yenilikler bulma
- 13.İçinden geldiği gibi davranma (Kılıçcı, 1989: 6).

Murray'ın güdülenme kuramında Murray ihtiyaçları organizmada algılama, zihinsel etkinlik ve eylemi doyurucu yöne dönüştürme gibi belli bir baskıya karşı tepki oluştuğunda kendini ortaya koyduğunu savunmuştur.

Murray, Harvard Üniversitesi'nde geniş bir öğrenci grubuna "Tematik Algılama Testi (TAT)" ni uygulamış ve bunların analizinden sonra ihtiyaçların listesini çıkartmıştır:

Murray'ın Sosyal Gdlerinin Listesi:

SOSYAL GÜDÜ

Alçalma	Dış gçlere pasifçe boyun eğme. Haksızlık, ayıplanma, eleştiri ve cezalanmayı kabul etme. Teslim olma ve kaderine boyun eğme. Kalitesiz, hatalı, yanlış yapılmış veya bozuk şeyleri kabul etme. Acı, cezalanma, hastalık ve talihsizliği arama ve bundan zevk alma.
Başarı	Zor işlerin üstesinden gelme. Nesne, insan ve düşünce üzerinde uzmanlaşma, etkileme veya düzenleme. Bunu süratle, kendi başına ve makul bir biçimde yapma. Engellerin üstesinden gelme ve yüksek bir standarda ulaşma. Kendi kendisini aşmaya çalışma. Başkalarıyla yarışa girme.
Birlikte Olma	Başkalarına yakın davranma ve birlikte çalışmaktan veya işbirliği yapmaktan hoşlanma. Sadık bir arkadaş olma.
Saldırganlık	Engelleri şiddetle yenme. Kavga etme. Hakkını alanlardan öç alma. Başkalarına saldırma, incitme veya öldürme. Başkalarını cezalandırma veya onlara şiddet kullanma.
Özerklik	Özgür olmak ve engellerden kurtulmak. Kısıtlama ve baskıya karşı koyma. Bağımsız olma ve içgüdülerine uygun davranma. Serbest ve sorumsuz olma. Adetlere karşı koyma.
Karşıt Tepkide Bulunma	Yetersizliğe karşı önlem alma. Yeni faaliyetlerle küçük düşürücü durumlardan kaçınma. Zayıflığın üstesinden gelme. Korkuyu bastırma.

Savunuculuk	Kendini saldırı, eleştiri ve suçlamalara karşı savunma. Özür, yetersizlik veya alçaltıcı durumları gizleme veya haklı çıkarma.
Uyarlık	Üstlerini destekleme ve takdir etme. Onları övme. Saygı gösterme veya methetme. Kendisiyle ilgili kişilerin etkisine boyun eğme. Bir modeli örnek alma.
Başatlık ikna	Başkalarının davranışlarını kontrol etme. Öneri, kandırma, veya emir yoluyla başkalarının davranışlarını etkileme veya yönlendirme.
Gösteriş	Başkalarının üzerinde bir etki bırakma. Başkalarının kendisini görmesini, farketmesini ve dinlemesini sağlama. Başkalarını heyecanlandırma, şaşırtma.
Acıdan Kaçınma	Acı, fiziksel yaralanma, hastalık ve ölümden kendini koruma. Tehlikeli durumlardan kaçma, tedbir alma.
Aşağılanmaktan Kaçınma durumlardan	Küçük düşmekten, alçalmaktan kaçınma. Sıkıcı durumlardan kurtulmak veya küçük düşmeye neden olabilecek başkalarının hor görmesinden, alay etmesinden kaçınma.
Şefkat Gösterme	Zayıf, sakat, yorgun, tecrübesiz, yalnız vs. gibi yardıma ihtiyacı olanlara sempati gösterme ve ihtiyaçlarını giderme.
Düzen	Eşyaları düzene sokma. Temiz, düzenli, dengeli hareket etme.
Oyun	Eğlence için hareket etme. Gülmekten hoşlanma ve şaka

yapma. Stresten kurtulmak için eğlenceli şeyleri arama.

Cinsellik	Cinsel ilişki kurma ve sürdürme. Cinsel çekiciliğe sahip olma.
İlgi Görme	Başkaları tarafından ihtiyaçlarının giderilmesi. Bakılmak, sevilme, korunmak. Başkalarından akıl almak.
Anlaşılma	Genel sorular sorma ve cevap verme. Teori ile ilgilenme. Bunlar üzerinde spekülasyon, formül geliştirme, analiz etme

---

Murray'ın bu listesini incelediğimizde günlük yaşamda güdü kalıplarının pek çok örneğini bulabiliriz (Murray, 1964: 97-98). Bazı bireyler kendi yetersizliklerini, bir derece veya mevki olarak kapatmaya çalışırlar. Bazı insanlar, bir kaç sözcükle ihtiyacı olan bireylere sempati ve cesaret verirler.

Mc Gregor, Maslow'un ortaya koyduğu ihtiyaçların hiyerarşik düzeninde bir değişikliğe giderek, bunları beş genel başlık altında toplamıştır. Mc Gregor'a göre motivasyon teorisine temel teşkil eden ihtiyaçlar şu genel başlıklar altında düşünülmektedir:

1. Fizyolojik ihtiyaçlar,
2. Güven ihtiyaçları,
3. Toplumsal ihtiyaçlar,
4. Ego ihtiyaçları,
5. Kendi kendine tatmin ihtiyaçları.

Mc Gregor'da tıpkı Maslow gibi bu sıralamayı, ihtiyaçların hissediliş gücüne göre yapmıştır. Bu hiyerarşik sıralamaya göre birey önce fizyolojik ihtiyaçlarını tatmin etmek için davranışlarını tanzim eder, bunu makul bir seviyede tatmin ettikten sonra,

bireyin güven ihtiyacı ortaya çıkar. Güven ihtiyacı tatmin edilirse sevgi ihtiyacı hissedilir. Bu böylece liste sonuna kadar devam eder (Uysal, 1970: 30-31).

Birey gelişim dönemleri boyunca her döneme özgü bir takım psikolojik ihtiyaçlarla karşılaşır. Örneğin Erikson'a göre ; 0-1 yaşları arasında başkalarının güvenilebilir ve nasıl davranacaklarını kestirebilir olduklarını bilme ihtiyacını; 1-3 yaşları arasında kendi başlarına dünyayı araştırıp öğrenmek için davranışlarında özerk olma ihtiyacını; 3-6 yaşları arasında girişimcilik ihtiyacını giderebilmek için çocuk çeşitli planlar yapar ve onlara ulaşmak için ısrarlı çaba gösterirler. 6-11 yaşlarında da çocuklar önemli bilişsel ve toplumsal beceriler öğrenirler. Ergenlik döneminde birey bir kimlik arayışına girer. Ergen kim olduğunu ve toplumdaki yerinin ne olacağını kendi kendisine sorup durur. Erikson'un gelişim kuramında "yakınlığa karşı durgunluk" evreleri çalışma yaşamına denk düşer. Orta yaşları kapsayan bu dönemde kişi, üretkenlikle kısırlık arasında bir seçim yapar. Üretkenlik, çocuk yapma ve büyütme anlamını değil, bireyin kendi evi dışında topluma yararlı işler gerçekleştirebilmesini ve kendisinden sonra gelen kuşaklara rehberlik yapabilmesini içerir (Nazlı, 1994: 12).

Çevrenin insan yavrusu üzerindeki etkileri çeşitli şekilde olmaktadır. İnsan olarak birey çeşitli davranışlarını, becerilerini, görgü kurallarını, alışkanlıklarını çevresindeki insanlarla temasları sırasında öğrenir, kazanır. Aile çevresi çocuğun bu davranışları kazanmasında en etkili çevredir. Çünkü çocuk ilk öğrendiği ve hayatında en çok etkili olan örnekleri aile çevresinden alır. Konuşması, yemesi, içmesi, giyinmesi, oturması, yürümesi, sevdiği ve sevmediği şeyler, başka insanlarla nasıl ilişkiler kurması gerektiğini ilk olarak aile çevresinde gördüğü gibi yapar. Sevmeyi, saymayı, korkmayı, korkmamayı, vermeyi, almayı ve bunun kurallarını aile çevresinde ilk günlerde kazanır. Çocuğun ilk yılı veya 0-3 yaş devresi genellikle çocuğun alması gereken ve ömür boyu onu etkisi altında bulunduracağı davranış ve davranış alışkanlıklarının büyük kısmını kazandığı bir devredir. Bazı psikologlar bu devrede kazanılanların ömür boyu kazanılanların %30'unu bazıları ise %90'ını oluşturduğunu söylerler. Bu devre çocuğun devamlı olarak aile çevresinde yaşamını sürdürdüğü devre olduğuna göre, çocuk uyumuna yardım edecek veya uyumsuzluğuna neden olacak birçok etkileri aile çevresinden alır demek uygun olur (Çağlar, 1981: 35).

İnsan yaşamının üzerinde, doğumundan önce başlayan ve ilk gelişim yıllarından ömrünün sonuna kadar etkisini sürdüren bir kurum olarak aile, fizyolojik olduğu kadar ekonomik ve toplumsal yönleriyle de, kişiyi, ruhsal gelişimi, oluşumu ve davranışları açısından biçimlendirip yönlendirir. Toplumun bütün değerlerinin bir kuşaktan diğerine aktarılması biçimindeki temel eğitimsel işlevinin yanında, aile, özellikle okul öncesi dönemde çocuğun yaşamında etkin bir toplumsallaştırma kurumudur (Gülerce, 1996: 13).

Ailenin çocuk üzerindeki etkisi çoğu kez doğumdan önce başlar. Ailenin o çocuğa karşı istekli ya da isteksiz oluşu, gerek ruhsal- kültürel, gerekse toplumsal- ekonomik yönden bu çocuğun gelişimine hazır olup olmadığı ve çocuktan beklentileri, o çocuğun yaşantısını, ilk izlenimini ve çevresiyle duygusal iletişimini önemli ölçüde etkileyecektir. Bu yüzden insanın yaşamı boyunca seçme özgürlüğüne sahip bulunmadığı tek ve en önemli şeyin ailesi olduğunu söylemek hiç de yanlış olmaz. Üstelik bu kuruluşun kişi üzerindeki etkisinin nedenli kalıcı bir biçimlendirici gücü bulunduğu da düşünülürse, aile kavramının önemi daha da belirginleşir.

İnsanın kendi ailesini seçme özgürlüğünün bulunmamasına karşılık, çocuklarını ruhsal ve toplumsal açıdan sağlıklı bireyler olarak yetiştirmek için gerekli ortamı kurması ve sürdürmesi, aile konusunda bilgili ve bilinçli davranmasına bağlıdır.

Aile üyeleriyle olan ilişkileri, çocuğun diğer bireylere, nesnelere ve tüm yaşama olan tutumlarının temelini oluşturur. Aile aynı zamanda çocuğa, ailenin bir üyesi olduğu bilincini aşılabilir ve toplumsallaşmanın temelini atar.

Ailenin, çocuğun gelişimdeki en etkin yardımcıları şöyle sıralanabilir:

- Aile, grup içinde dengeli bir birey olabilmesi için çocuğa güven duygusu aşılar.
- Onun, sosyal kabul görebilmesi için gerekli ortamı hazırlar.
- Toplumsallaşmayı öğrenebilmesi için, kabul edilmiş uygun davranış biçimlerini içeren birer model oluştururlar.

- Sosyal açıdan kabul edilmiş davranış biçimlerinin gelişimi için rehberlik eder.
- Çocuğun yaşam ortamına uyum sağlarken rastladığı sorunlarına çözüm getirir.
- Uyum için gerekli olan eylemsel, sözlü ve toplumsal alışkanlıkların kazanılmasına yardımcı olur.
- Okul ve sosyal yaşamda başarılı olabilmesi için çocuğun yeteneklerini uyarır ve geliştirir.
- Çocuğun ilgi ve yeteneklerine uygun arzuların gelişimine yardım eder.

Ailenin, çocuğun gelişimini ne denli etkilediğini ya da hangi etkenin daha baskın olduğu, başlıca iki faktöre bağlıdır.

Bunlar:

- Ailenin ne tür aile olduğu,
- Farklı aile üyelerinin etkisidir.

İçinde büyüdüğü ailenin sosyal yapısı ve biçimi, çocuğun gelişimini etkiler. Ailenin “patriyarkal” yapıda, ya da “dağılmış” bir aile biçiminde olması kadar, çocuğun farklı aile üyeleriyle olan ilişkisi de gelişiminde etkin olur. Örneğin, babanın olmadığı bir evde yetişen çocuğun, annesiyle olan ilişkisi, babası hayatta olan çocuğa göre farklıdır. Annenin çalışması halinde, çocuğa bir başka yakının baktığı durumlarda, çocukların anneye olan ilişkileri farklılık gösterir.

Anne, babanın ve aile içindeki diğer bireylerin çocukla olan etkileşimi, çocuğun aile içindeki yerini belirler. Anne-baba-çocuk ilişkisi, temelde anne ve babanın tutumlarına bağlıdır. Çocuklar arasında uyum bozukluklarına neden olan birçok vakaya, yeterli ve uygun olmayan ilk anne-baba-çocuk ilişkilerinin yol açtığı saptanmıştır.

Anne ve babanın tavırlarını oluşturan nedenler incelendiğinde, tüm tavır alışlarda olduğu gibi, anne babaların çocuklarına karşı takındıkları tavrın da, bir öğrenme ürünü olduğu görülür.

Çocukluk yıllarını zor koşullar altında geçiren bir baba, ya da anne, parasal olanaklara sahip olur olmaz, çocuğuna en iyi ortamı hazırlamak ister. Bunun için de, çocuğun ilgi ve yeteneklerini dikkate almadan bale, folklor, yabancı dil gibi konularda dersler aldırır.

Bütün bunları yaparken, anne ve babaların en büyük hataları, çocuklarını tanımadan, ilgi ve yeteneklerini saptamadan, onları kendi arzu ve tutkuları doğrultusunda yönlendirmelerinden kaynaklanmaktadır.

Büyüme aşamalarında başarılı olan çocuklar, iyi aile ilişkileri içinde yetişmiş kimselerdir. Aile içinde gerçekleşen başarılı ilişkiler, mutlu, arkadaşça, bunalımdan uzak ve yapıcı bireylerin oluşumunu sağlarlar. Bunun tersine olarak, uyum bozukluğu gösteren çocuklar, genellikle başarısız bir anne-baba-çocuk ilişkisinin ürünüdürler. Anne ve babanın sevgi ve ilgisinden yoksun büyüyen çocuklar, büyük bir sevgi açlığı gösterirler. Bu açlık da, birtakım davranış ve uyum bozukluklarına neden olabilir (Yavuzer,1996: 133).

Aile kurumu, çocuğun alacağı kavramları seçerek vermekte, onları yorumlamakta ve sonucu değerlendirmektedir. Bu seçici ve değerlendirici süreç, çocukta kişisel ve sosyal davranışlarla ilgili değer duygusunun gelişmesiyle sonuçlanmaktadır. Hiç kuşkusuz çocuğun bulunduğu kültür çevresi içinde yer alan ve onu etkileyecek olan gelenek ve kurallar da vardır. Ancak yargıların oluştuğu, tercihlerin yapıldığı ya da en azından etkilendiği yer ailedir. Kişiliğin gelişmesi, bir dizi tercihin geliştirilmesiyle olanaklıdır. Bu tercihler bireyin değerlerini temsil eder ve geniş ölçüde ailenin koşullandırılmasının sonucudur (Yavuzer, 1993: 136).

Aile ortamı, çocuğun her türlü gelişiminde olduğu gibi okul başarısında da son derece etkilidir. Ailenin mutluluğu, çocuğa psikolojik güven verir ve başarısını artırır. Çocuğa değişik davranış, onu çelişkiye düşürür. Çocuğun başarısını etkileyen en önemli nedenlerden biri çocuğun duygusal yaşantısıdır. Duygusal yaşantının temel kaynağı ailedir. Çocuğun duygusal yaşantısı, aile ortamının bir görüntüsüdür. Mesela; çocuğun bağımlı ya da bağımsız olması ailenin tutumuna bağlıdır (Gündüz, 1983: 25).

Birer yetişkin olarak ana baba da aslında, içinde buldukları kültürün ve ait oldukları sosyal sınıfın değer ve tutumlarını temsil etmektedirler. Centers'e (1949) göre sosyal sınıf, insanların kollektif olarak düşünmelerinden ne fazla ne de az bir şeydir. Bu ortaklık bireyin belli bir grup tarafından kabul edilmesine imkan vermektedir. Burada

sözü edilen sosyal sınıf kavramı salt ekonomik bir kavram olmayıp, bireyin eğitim düzeyini, gelirini, alışkanlıklarını, dünya görüşünü ve yaşam biçimini içine alacak kapsamlı bir anlam taşımaktadır. Bu durumda “sosyo-ekonomik düzey” terimi, kavramı daha iyi açıklamaktadır.

Yeni doğan bebekte “insan” dediğimiz yaratığa özgü niteliklerden bir çoğu yoktur. Dil yoktur örneğin, benlik yoktur, vicdan yoktur. Çocuğun doğduğu toplumun diğer üyelerinde ise bu nitelikler vardır. Toplumsallaşma süreci ile bunlar çocukta da oluşur. Bu süreç içerisinde ana-baba ve çocuklar arasında sınırsız etkileşimler vardır. Çocuk bir takım şeylere özendirilir, bir takım şeyler yasaklanır`, çocuk ana-babada gurur, mutluluk, düş kırıklığı ve benzeri ruhsal durumlar yaratır ve kendisi de ana-babanın tepkilerinden bunları öğrenir. Çocuk toplumsallaştıkça değişik sosyal nitelikler geliştirilir. İçinde doğmuş olduğu kültürün değerlerini ve kültürde neyin nasıl yapılması gerektiğini, kısacası o kültürde geçerli olan değer yargılarını ve davranış yöntemlerini öğrenir.

Toplumsallaşma süreci ile ilgili bilgi edinmenin en güvenceli yollarından biri çocuk yetiştirme yöntemlerini incelemektir. Ana-babaların çocuklarında gelişmesini görmek istedikleri özellikler nelerdir? Kendilerinin gerçekleştiremediği bir özleme sahip olmaları mı? İtaat mi? Bağımsızlık mı? Olumlu ya da olumsuz olsun, ana baba ve çocuk arasındaki ilişkinin duygusallık ve yeğlilik derecesi nedir? Çocuğun davranışları ile ilgili pekiştirmelerin kaynağı kimlerdir? Bu son soruyu yanıtlayabilmek için çocuğun zamanını kimlerle ve nasıl geçirdiğini bilmek gerekir. Çocukların ana-babalarıyla, başka yetişkinlerle ya da yaşlılarıyla birlikte geçirdiği süre bir günün kaçta kaçdır? Bu süre içinde duygulanım, yardımlaşma, birlikte etkinliklerde bulunma, vb. olguların oranı nedir? Bu sorular kültürel farklılıklar, ailenin sosyo-ekonomik düzeyi, aile yapısı, aile büyüklüğü ile değişiklikler göstermektedir.

Ana baba tutumları ile ilgili çalışmalardan biri Kuzgun'a (1973) aittir. Kuzgun, ana-baba tutum ölçeği uygulayarak örneklemindeki üniversite öğrencilerinin ailelerini demokratik, ilgisiz ve otoriter olarak üçe ayırmakta, ailedeki bu değişik atmosferlerin gencin kendini gerçekleştirmesine ne derece olanak tanıdığını saptamayı

amaçlamaktadır. Kuzgun, sevgiyi istedik davranışların gelişmesi için kullanan, çocuğa karar verme yetkisi tanımayan ve onu sıkı kontrol altında tutan otoriter ailelerde kendini gerçekleştirmenin olanaksız olduğunu; ihmal, sevgi noksanlığı ve az kontrol gibi özellikler gösteren ilgisiz ailelerin kendini gerçekleştirmeyi olumsuz yönde etkilediğini ama kontrol azlığı nedeniyle tümünden olanaksızlaştıramadığını; çocuğa değer veren, ona iyi rehber olan, onun ilgi ve gereksinimlerine duyarlı olan demokratik ailelerin ise kendini gerçekleştirmeye olanak sağladığını bulmuştur (Gürkaynak,1979: 2).

Rustow (1962), aile içi yaşam ve çocuk yetiştirme yöntemlerini küçük bir örneklem üzerinde ve her anneyle üç uzun mülakat yaparak incelemiştir. Bu araştırma, örnekleminin kendine özgü özellikleri nedeni ile (en az lise çıkışlı anneler, üst sed özellikleri, İngilizce bilme koşulu, vb.) genelleştirilemeyecek bulgular içermekle beraber konuyu derinlemesine ele alan bir mülakat uygulandığı için zengin veriler ortaya koymuştur. Araştırmanın bir başka özelliği de, araştırmacının Amerikalı olması dolayısıyla yorumlarına bir yabancıdan değişik bir kültürü algılayışını bakış açısını getirmiş olmasıdır. Rustow (1962) annelerin çocuklarının edilgin ve sessiz oyun oynamalarını istediklerini, yetişkinlerin çocuklarla oynamaktan zevk aldıklarını ama bu oyunlarda da çocuğa edilgin bir rol verdiklerini, iyi bir çocuğun görülen ama duyulmayan çocuk olduğunu, “aferin” alan davranışın “usluluk” olduğunu, kızgınlığı ortaya koymanın ana babalarca onaylanmadığını, çocukların kendini ortaya koyma ve girişimden çok kurallara bağlılığa yönelttiklerini, kardeşler arası rekabet ve kıskançlığın olağan karşılanmayıp tersine anneler tarafından yadsındığını ve bastırıldığını, çocuk istenmedik bir davranışta bulununca çoğunlukla onun kendisini suçlu hissetmesine çalışıldığını, çocukların polis, bekçi ya da iğneciye verilmekten korktuklarını, çocuğa “anneni mi babanı mı daha çok seviyorsun?” türünden kaygı yaratıcı soruların sıklıkla sorulduğunu, dayığa seyrek olarak başvurulduğunu ve çocuğun yüzüne vurmaktan kaçınıldığını, aile içindeki tüm yetişkinlerin kendilerinde çocuğa ceza verme yetkisi bulduklarını öne sürmektedir (Gürkaynak, 1979: 15).

Sosyal uyum üzerindeki çalışmalar, ailenin çocuk üzerindeki ilk etkilerinin son derece önemli olduğunu kanıtlamıştır. Evlerinde yakın bir ilgiyle demokrasinin birleştiğini gören çocuklar, en etkin, özgür ve arkadaşlarıyla ilişkilerinde en başarılı çocuklar

olmaktadırlar. Baldwin (1948) ve Watson'ın (1957) araştırmaları, bu gerçeği doğrular niteliktedir. Araştırcılara göre, hoşgörülü ve demokratik evlerde büyüyen çocuklar, arkadaşlarıyla ilişkilerinde daha etkin, daha girişken, yaratıcı fikirler ne sürebilen, fikirlerini serbestçe söyleme eğiliminde görülen çocuklar olmaktadırlar. Bu tür çocuklarda kendini denetleme arzusuna daha erken rastlanmaktadır.

Buna karşılık, daha sert bir denetim altında tutulan ya da eğitim yöntemleri değişken olan ailelerde büyüyen çocuklar ise, karşı çıkma ve saldırganlık gibi yollarla kendilerini kabul ettirmek istemekte ve kendi iç dünyalarını açıklamakta zorluğa uğramaktadır.

Benlik kavramı bireyin davranışlarını, uyumunu ve tüm kişilik işlevlerini düzenleyen ve yöneten önemli bir kişilik boyutudur. Birey ocukluk döneminde öncelikle kendi çevresinde ana-baba ve kardeşlerini ve onların davranışlarını gözleyerek, onların davranışlarını oyun içinde taklit etmekte, kendisi için önemli olan bu kişilerin davranışlarını özümseyerek bir başkasının rolünü oynamakta ve giderek başkalarının ona yönelttiği davranışlar gibi görmeye başlamaktadır. Bu açıdan benlik kavramı, ocuk için önemli olan yetişkinlerin ona yönelmiş olduğu tutum ve davranışların bir yansımaları olduğundan ana- babalardan gelen reddedici tutumlar çocuğun kendisini değersiz bulması ile sonuçlanmakta ve bu tür bir ortamda yetişen çocuğun kendisi için olumlu görüşler geliştirmesi olanaksızlaşmaktadır (Geçtan, 1981: 123).

Benlik kavramının oluşumuyla ilgili araştırmalarda özellikle ailesel değişkenler üzerinde durulduğu görülmektedir. Trowbridge (1972) tarafından gerçekleştirilen bir araştırmada, orta sosyo-ekonomik düzey aile çocuklarının benlik kavramlarının, üst sosyo-ekonomik düzey aile çocuklarına göre anlamlı derecede daha yüksek olduğu ileri sürülmüştür. Rosenberg (1978) ise, ailenin yesi bulunduğu sosyal sınıf ile, aile üyelerinin benlik kavramları arasındaki ilişkiye yönelik araştırmasında, 8-11 yaş grubundakilerin benlik kavramlarının sosyal sınıftan etkilenmediğini, 12-18 yaş grubundakilerin orta düzeyde, 18 ve daha yukarı yaşlardakilerin benlik kavramlarının ise sosyal sınıftan oldukça fazla etkilendiğini rapor etti (Can, 1991: 9).

Anne babalar, çocuklarının bağımsızlık uğruna giriştikleri çabaları destekledikleri ve zor durumlarda onlara yardımcı oldukları takdirde, çocuklarda bağımsızlık duygusunun kolayca geliştiği görülür. Hor gören, cezalandıran ya da hem sevip hem de soğuk davranan anne babaların çocukları bağımlı bir kişilik yapısına sahip olmaktadır (Yavuzer, 1993: 143).

Görüldüğü gibi farklı çocuk yetiştirme yöntemleri farklı kişilik özelliklerinin gelişmesine yol açmaktadır. Hoşgörülü ve demokratik evlerde büyüyen çocuklar, arkadaşları ile ilişkilerinde daha etkili, daha girişken, yaratıcı fikirler öne sürebilen, atılganlığa yatkın, fikirlerini serbestçe söyleme eğiliminde ve kurallara daha az uyan çocuklar olurlar. Buna karşılık daha sert bir denetim altında tutulan çocuklar ise oyunculuk, baş eğme ya da saldırganlık gibi yollarla, kendilerini öne sürmekte ve açıklamakta daha tutuk davranırlar.

Gürkaynak (1979) ülkemizde ana babaların çocuklarına karşı tutumlarının genellikle sevecen olduğunu, ancak çocuklarının davranışlarını kısıtlamaları açısından otoriter olarak nitelendirilmeleri gerektiğini ifade etmektedir. Soğuk ve katı disiplin ile karakterize edilen otoriter tutum ile çocuğu reddetme veya ihmal etme şeklinde tanımlanacak ilgisiz tutumu gösteren ana babaların sayısı genellikle azdır. Çünkü bunlar patolojik aile tipleridir. Burada asıl sorun, çocuğa gösterilen sevginin derecesinden çok onun davranışlarına uygulanan denetim derecesinden kaynaklanmaktadır. Gürkaynak otoriter tutum yönünden alt ve üst sosyo-ekonomik düzeyden ana babalar arasında önemli bir fark olmadığını belirtmektedir. Öner (1985) ise ana baba tutumları üzerinde yaptığı araştırmanın bulgularını, daha önce yapılmış olan araştırmaların bulguları ile karşılaştırmakta ve ana babaların eğitim düzeyleri yükseldikçe çocuğa karşı davranışlarının daha demokratik olduğunu ifade etmektedir. Bu iki araştırmanın bulguları arasındaki tutarsızlık kavram ve yöntem farklılıklarından ileri gelmiş olabilir. Ancak Gürkaynak üst sosyo-ekonomik düzeyden ana babaların çocuk eğitiminde ödül ve övgüye, alt sosyo-ekonomik düzeyden ana babalardan daha fazla yer verdiklerini ifade etmektedir. Yazara göre üst sosyo-ekonomik düzeyden çocuklar daha çok yaptıkları işin değerlendirilmesi yolu ile ödüllendirilerek denetlenirken, alt sosyo-ekonomik düzeyden çocuklar daha çok duygularla, yani sevginin kısıtlanması suretiyle

denetlenmektedir. Çocuk yetiştirme tarzlarında gözlenen bu farkların çocuğun kişiliğinin gelişmesinde farklı etkiler yapması beklenir (Kuzgun, 1985: 56).

Her toplum kurumunda ve her kümede olduğu gibi, aile içinde de arada bir çatışma çıkması, denge ve dayanışmanın zayıflaması olağandır. Her ailede, sorunlar ayrı olduğu gibi, bu sorunların çözümlenmiş yolları da başkalık gösterir. Ailenin sağlamlığı, sorunlara bulunan çözümün, doğru ve gerçekçi oluşuna bağlıdır. En sağlam, en dengeli aileler bile, yaşam boyunca, dengelerini sarsıcı durumlarla karşılaşır. Üyelerden birinin ya da birkaçının geçici ya da sürekli hastalığı, sakatlığı, tüm üyelerin uyumunu etkiler. Aileyi tümünden sarsan yangın, sel, deprem, zorunlu göç gibi olaylar, daha yıkıcı sonuçlar doğurur.

Aile dengesini sürekli bozan en önemli etkenlerden biri de yoksulluktur. Sürekli ya da geçici geçim sıkıntısı da aile dayanışmasını sarsar (Yörükoğlu, 1994: 128-129).

İnsanların bütün temel ihtiyaçlarının karşılanması asgari seviyede bir ekonomik güce bağlıdır. Yeme, içme, barınma, giyinme, dinlenme, eğlenme, öğrenme, hatta sevme ve sevilme, bir grup tarafından kabul edilme v.b belli bir düzeyde bir geliri olmayan insanların bu ihtiyaçlarını karşılaması zorlaşır.

Toplumsal sınıf tanımında en önemli etken, mal, mülk, servet yani gelir düzeyidir. Ancak meslek de önemli bir belirleyicidir. Örneğin bir öğretim üyesinin, bir yargıcın, bir üst düzey yöneticisinin geliri sınırlıdır ama saygınlıkları vardır. Güçleri de gelir düzeylerinden daha yüksektir. Kimi toplumlarda kişinin rengi yani ırkı en önemli belirleyici olabilir.

Belirli bir toplum katında doğmak, kişinin büyük ölçüde sağlığını, alacağı eğitimi, seçeceği mesleği belirler. Toplumun olanaklarından ne ölçüde yararlanabileceğinin göstergesidir. Toplumsal sınıf kişinin alışkanlıklarını, geleneklerini, değer yargılarını, amaçlarını biçimlendirir. Zevklerini, özlemlerini etkiler, kısacası sınıfsal kültürünü oluşturur.

Her toplumda gelir bakımından en az üç katman bulunur: Azınlıkta olan en üst sınıf çok zenginlerden oluşur. Varlıklı ya da geçim sıkıntısı çekmeyen bir geniş orta sınıf, bir de altta yoksullar sınıfı vardır. Yoksul sınıf genellikle geçim sıkıntısı çeken, kötü beslenen, kötü koşullarda yaşayan, o topluma göre eğitim düzeyi çok düşük olan kesimdir. Hiç kuşkusuz yoksulluk görel bir kavramdır. Sokaklarda yatıp kalkan, çöplüklerden karnını doyuran Hintli yoksulla ABD'deki yoksullar karşılaştırılmaz. ABD'de geliri bin dolardan az olan aile yoksulluk çizgisinin altında sayılmaktadır. Yani eski evde oturan, eski araba kullanan ve renkli tv seyredemeyen ailelerdir.

Araştırmalar gösteriyor ki belli bir toplum katmanında doğmak kişinin tüm yaşamını her bakımdan etkiler; bir bakıma yazgısını çizer. Örneğin üst sınıflardan aşağı inildikçe beslenme ve sağlık durumunun bozulduğu, hastalıkların ve ölümlerin arttığı görülür. Ruhsal uyumsuzluklar ve hastalıklar da sınıflar arasında eşitsiz bir dağılım gösterir. Alt sınıflara inildikçe davranış bozuklukları ve psikoz oranı artmaktadır. Buna karşılık üst sınıflara çıkıldıkça nevrozlar artış göstermektedir. Ruh hastalıklarının tedavi edilme olanağı da sınıflara göre ayrılık göstermektedir. Alt sınıflarda tedavi yöntemi daha çok hastaneye yatırma, ilaç ve şok tedavisidir. Üst sınıflarda ise ayakta tedavi ve ruhsal tedavi (psikoterapi) öncelikle uygulanmaktadır.

“Duraker ve Remmers”ın bin kişilik bir öğrenci grubunda yaptıkları bir araştırma sonucu, aşağı ekonomik tabakadan gelen çocukların daha fazla kişilik sorunları olduğunu göstermektedir. Ekonomik durumu yetersiz olan öğrenciler, sınıf arkadaşlarına göre %50 sorunlu ve başarısız bulunmuştur. Lise ve kolej öğrencileri üzerinde yapılan başka bir araştırmada ise Sims, işçi sınıfından gelen ailelerin çocuklarının diğerlerine göre daha fazla uyumsuzluk gösterdiklerini söylemektedir (Öztunç, 1999: 39).

Hiç kuşkusuz, ailenin sosyo-ekonomik koşulları ruh sağlığını etkilediği gibi, çocuğun kişiliğini de etkiler. Arzularının doyum bulamamasının yanında yoksulluk nedeniyle sürekli olarak açlık ve soğuğa maruz kalan çocuklarda endişe görülür. Bu da kişilik yapısında derin izler bırakabilir ve çocuğun kendini güven içinde hissetmemesi gibi kötü bir sonuç verir.

Çocuğun ilişki içinde bulunduğu arkadaş çevresiyle arasında mali açıdan büyük farklar varsa, çocukta aşağılık duygusu gelişebilir. Bu duygu, özellikle gençlik çağında en etkili derecesini bulur. Çünkü çocuk, bu yaşta akranlarına kendini beğendirmek ve toplumsal yaşama katılmak ister (iyi bir giysiye sahip olmak ya da güzel bir evde oturmak gibi).

Suçlu çocuğun ev koşullarının ilki ve en belirgin olanı, ailenin parasal durumudur. İstatistiksel veriler, çocuk suçluluğu ile yoksulluk ve onun getirdiği koşullar arasında dikkate değer bir ilişkinin bulunduğunu ve bu ilişkinin de önemli sayılacak ölçüde olduğunu göstermektedir.

Çeşitli yollarla ortaya çıkan ekonomik zorluklar, suçluluğun artmasında ve onu teşvik etmede rol oynayabilir. Bunlardan en önemlisi, yarı açlık durumudur. Açlık bir uyarıdır ve onu izleyen suç da hırsızlıktır (Güneysu, 1987).

Toplumsal sınıf ayrılıkları aile ilişkilerine ve çocuk eğitime de yansımaktadır. Zenginlerin, işadamlarının, hekim, avukat gibi serbest meslek sahiplerinin ve üst düzey yöneticilerinin yer aldığı en üst iki sınıfta ailenin ortak özellikleri şöyle özetlenebilir. Bu ailelerde eğitime, başarıya ve toplumda yükselmeye önem verirler. Babalar sorumluluğu çok işlerde yoğun olarak çalışırlar. Çalışma saatleri uzun, dinlenme süreleri kısadır. Eve, çoluk çocuğa ayıracak vakitleri sınırlıdır. Yaşam temposu çok hızlıdır. Anne de ya bir meslek kadınıdır, işiyle evi arasında bölünmektedir. Ya da hiç zamanı olmayan kibar bir ev kadınıdır. Evde çocukların ev ödevlerine yardım eder. Sık sık okula gidip öğretmenlerle görüşür. Böyle bir anne evin tüm sorumluluğunu üstlenmiştir. Babayla çocuklar arasında elçilik yapan, ilişkileri düzenleyen odur. Aile içinde ilişkiler genelde demokratiktir. Çocuklara değer verilir. Tüm gereksinimleri karşılanır. Kız erkek ayrımı gözetilmez; hepsinin başarılı olması, aile adına ve saygınlığına uygun bir düzeye ulaşmaları beklenir. Çocuklar ayrı ayrı kişilikleri olan bireyler olarak görülür. Disiplinle dayağa az yer verilir. Kendi kendini denetlemesi istenir.

Çocuk yaramazlık yaptığı, istenmeyen bir davranışta bulunduğu zaman önce eleştirilir, özür dilemesi istenir. Örneğin çocuk kötü söz söylemişse ayıplanır. Oysa yoksul bir emekçi ailesinde anne aynı ayıp sözü çocuğundan duyunca tepkisi daha doğrudan ve kestirme olur. Beddualar okur. Üst sınıftan bir anne, iki kardeş kavga ediyorsa ya ayırır ya da ne olup bittiğini araştırır. Yoksul ailede anne her ikisini birden pataklayarak sorunu çözer.

Yukarıda tanımlanan aile düzeni ve aile içi ilişkiler sıklıkla orta sınıf ailelerde de görülür. Ancak hepsinde ilişkiler böyle uyumlu dengeli olmayabilir. Orta ve üst sınıflarda, bir başka deyişle geçim sıkıntısı çekmeyen ailelerde, daha sık görülen bir yaşam biçimi türemeye başladı: Eğitim düzeyinin yükselmesiyle orantılı olarak, ortalama çocuk sayısı azaldı., ailelerin çocuklarına verdikleri önem arttı. Ortaya tüm yaşamlarını çocuklarına adayan ana babalar çıktı. Öyle ki ana babalar çocuklarına verdikleri sevgi ve maddi olanakları yeterli görmemeye başladılar. Tüm zamanlarını çocuklarına ayırmaya başladılar. Ortaya, çocuğun odak olduğu “çocukerkil” diyebileceğimiz bir aile türü ortaya çıkmaya başladı.

Aslında her sınıftan insanın özlemi bir üst sınıfa atlamak, onların yaşamlarına ulaşmak isteği, varlıklı semtlere taşınmaktır. Böylece orta sınıflar en varlıklı sınıfa, emekçiler ve yoksullar orta sınıfa ulaşmak için çalışmaya başladılar (Yörükoğlu, 1992: 177-184).

Aynı gelir seviyesine sahip olan insanlar arasında yaşama tarzı bakımından benzerlikler olacağı çok tabidir. Bunun yanında aynı gelir seviyesine sahip insanlar veya aileler arasında yaşama tarzı bakımından farklılıklar olabileceği gibi farklı gelir seviyelerine sahip insanlar arasında da yaşama tarzı bakımından benzerlikler olabilir.

Sosyal sınıflarına bakılmaksızın herkese eşit imkanlar tanımaya çalışan ülkelerde bile insanlara sınıflarına göre farklı ayrıcalıklar tanındığı bir gerçektir. Bir çok ülkede düşük ücretle yüksek öğrenim imkanı sağlandığı halde bütün sosyal sınıfların eğitime verdiği değer aynı değildir. Toplumda bireyler aynı yüksek öğrenimi görmüş olsalar bile aynı sosyal mobilité imkanına veya nüfuza sahip olmazlar. Çünkü hayat şansı sadece eğitime bağlı değildir. Aynı zamanda ferdin meslekteki başarısının, ailesinin, ailesinin oturduğu

bölgenin de onun sosyal sınıfının belirlenmesinde etkisi vardır (Bilgiseven, 1987: 92-93).

1974 yılında ABD’de yapılan bir araştırmada, “Hayatta başarılı olmak için öğrenim hangi düzeye kadar sürdürülmelidir?” sorusuna yaklaşık 3.000 yetişkin ve gencin verdiği cevap sosyal sınıf ve eğitim düzeyine göre şöyledir:

Bir Üniversite Eğitimini Öngörenler (%)	
Serbest Meslekler	74
Üst Sınıflar	68
Orta Sınıflar.....	52
Alt Sınıflar.....	39

Yine aynı eserde belirtilen bir başka araştırmada yetişkinlerin çocuklarının yüksek öğrenim yapmayı arzularının derecesi ölçülmeye çalışılmıştır. “Eğer orta öğrenimini bitirmekte olan bir kızınız ya da oğlunuz olsaydı onun üniversiteye başlamasını mı, başka bir yol tutmasını mı yeğlerdiniz, yoksa bu iki çözümü umursamalıkla mı karşılardınız?” sorusuna adayların verdiği cevapların oranı şöyledir:

Üniversiteye Yönelimi Tercih Edenler (%)	
Üst Sınıflar.....	91
Orta Sınıflar.....	91
Orta Alt Sınıflar.....	83
Alt Sınıflar.....	68

Kaynak: Sedat Yazıcı, Sosyal Sınıf Farkları ve Eğitim,1993,s.31

Ailenin sosyal sınıf ve eğitim düzeyiyle eğitime ilişkin tutumu arasında belirgin bir bağ bulunmaktadır. Alt sosyal sınıflar ile eğitim düzeyi düşük bireyler eğitime daha az önem vermekte, eğitimin toplumda oynadığı rolün değerini yeterince

kavrayamamaktadır. Ancak eğitimin gelir getiren meslek kazandırma özelliği ile alt sosyal sınıfların eğitime ilgisi arttırılabilmektedir (Kasatura, 1991: 84).

Bir ailenin sosyo-ekonomik düzeyi, aile reisinin mesleği, geliri, taşınmaz mallar ve ana-babanın eğitim düzeyince belirlenir. Bu düzey, giysileri, davranışları ve inançları bir sosyal sınıfta bireyler tarafından paylaşılan yaşam biçimini etkiler, bir sınıfa öbüründen ayırmaya yarar. Sık olarak kullanılan tek gösterge babanın mesleğidir. Çok sayıda sosyal grup içeren sınıflandırmalardan birisi Registrar General's sınıflandırmasıdır. Burada meslekler şöyle ayrılır: Sınıf I- uzmanlar, Sınıf II- yöneticiler, Sınıf III- beden işlerinde çalışmayanlar, memurlar ve nitelikli işçiler, Sınıf IV- orta nitelikli işçiler, Sınıf V- niteliksiz işçiler.

Değişik sosyal sınıflardan gelen insanlar arasında sağlık, zeka, tutum ve davranışlar bakımından farklar vardır. Beden işçileri ile memurlar arasındaki farklar, nitelikli ve niteliksiz işçiler arasındaki farklar kadar belirgindir (Wolff, 1986: 230-231).

Aile içinde ebeveynlerin fert için geliştirdikleri hedefler içine, bireyin aile içinde oynadığı rol, ferdin kardeşler arasındaki yeri, kardeşlerin özel etkileri, ailede mevcut değer sistemleri ferdin bu değerleri kabul derecesi gibi unsurlar girer. Ailenin çeşitli özellikleri aile içi eğitimin niteliklerini oluşturur. Ailenin sosyal sınıfı, eğitim seviyesi, çocuğun aile içinde öğreneceği dilin kalitesini tayin eder.

Aile kurallarının sık değişmemesi, değer yargılarının kesin olması, ailenin dengeli bir disiplin uygulaması, hem çocuğun istenen davranış modelini kazanmasına hem de kendini güven içinde hissetmesini sağlar. Çocuğun kendine güven duyması ve doğru davranışı özgürce seçebilmesi için kendi başına işler başarması başarı ile kendisini kanıtlaması gerekir. Baskı, otorite ve katı disiplinin benimsendiği ailede, anne çocuğa hiçbir hak tanımaz, ancak görev ve sorumluluk verir, özveri bekler, çocuğa hareket ve konuşma özgürlüğü vermez (Razon, 1983).

Anne babaların her biri farklı kişilik yapılarına, farklı güç ve becerilere, farklı kişisel niteliklere sahiptirler. Çocuklar aile üyeleri arasındaki psikolojik etkileşimlerin oluşturduğu dinamik bir sistem içerisinde ve o sistemin bir parçası olarak büyür ve

gelişirler. Ailelerin daha ayrıntılı olarak, ana babaların oluşturduğu dinamik etkileşim ağının çeşitli niteliklerden ve bunların gençlerin davranışları üzerindeki etkilerinden söz edilebilir (Özguven, 1976). Ailenin sosyo-ekonomik düzeyi ile çocuğun gelişimi arasında önemli bir ilişki vardır. Sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan ailelerde genellikle çocukların hareketleri sınırlandırılmakta ve çocuklardan fazla başarı beklenmektedir.

Aile ortamı, çocuğun her türlü gelişiminde olduğu gibi okul başarısında da son derece etkilidir. Aile içinde çocuğun yeri ve onunla kurulan iletişimin biçimi, düşük okul başarısını etkiler. Dengeli ve iyi ilişkilerin olduğu, çocuğa sevgi, ilgi, güven, anlayış konularında olumlu yaklaşımlarda bulunan bir aile çevresi, çalışma ve başarıya olumlu katkılarda bulunur. Oysa evdeki anlaşmazlıklar, hastalıklar, bozuk ilişkiler, ayrılıklar, anne babaya duyulan kızgınlık gibi sorunlar, çocuğu üzer, dikkatini dağıtır ve başarısızlığı neden olur. Berklin'in (1969) yaptığı bir araştırmaya göre, çocukların %40'ının ev içi problemleri ve aile baskısının onları çalışmaktan alıkoyduğunu ortaya koymaktadır. Okuldan çok sık kaçan bir öğrencinin kaçış nedeni araştırıldığında sofrada başlayan aile kavgasının geç saatlere kadar devam etmesi yüzünden çocuğun kendini derse verememesi ve derse hazırlanamaması gelmektedir (Mangır, 1987: 85).

Öğrenimlerini sürdürebilen öğrencilerin derslerinde başarılı olabilmeleri için, gerekli kaynakları sağlayacak yeterli gelir düzeyine sahip olmaları gerekir. Örneğin, derse yardımcı kitaplar kütüphaneden sağlanamadığında, düşük gelir düzeyi başka yollardan edinmeyi engelleyici bir etken olmaktadır. Derste verilen bilgiler yeterli olmadığında ya da yeterli görülmediğinde özel ders aldırabilme yoluna gidilememektedir. Boş zamanları değerlendirebilme olanağı, günlük yaşamda bireylerin verimliliklerini olumlu yönde etkiler. Bu zamanı istediği gibi ve hoşlanarak geçiren kişiler iyi dinlenebildikleri için, çalışacak gücü kendilerinde daha çok bulabilmektedir. Öğrenciler üzerindeki gözlemlerin, derslerde başarılı olan öğrencilerinin çoğunluğunun sosyal etkinliklere daha yoğun katıldıkları yönündedir. Bazı boş zaman etkinlikleri de gelire bağlantılıdır.

Çalışan öğrencilerin boş zamanlarında ve tatillerde, para kazanmak için yaşlarına uygun sevdikleri bir işte çalışmaları, kendilerine güvenlerini arttırmakta ve sorumluluk duygularını geliştirmektedir. Ancak ailenin içine düştüğü geçim sıkıntısı nedeni ile

çocuğun dışarıda istemediği, sevmediği ve gücünün üstünde işleri yapmak zorunda kalması, çocuk açısından olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Çocuk geçim sıkıntısı nedeniyle çocukluğunu yaşayamamakta, bedensel ve ruhsal gelişimi de sekteye uğramaktadır.

Ailenin dirlik ve düzenlik içinde olmasında gelir önemli bir etkidir. Yeterli gelirle sağlanacak iyi bir aile ortamı, çocukların kişiliğini geliştirmektedir. Kuşkusuz, yoksul bir aile, gereksinmelerini gideremediği zaman bir çok sorunlarla karşılaşır (Elmacıoğlu, 1998: 134).

Çocuğun yaratıcı düşünce gücünün gelişmesinde, ailesinin sosyo-ekonomik durumunun etkisi büyüktür. Örneğin, zengin bir ailenin çocuğuna her istediği oyuncak, malzeme istediği zaman ailesi tarafından kolayca alınabilmektedir. Fakat ekonomik durumu zayıf olan ailelerin çocuklarında durum daha farklıdır. Fakir ailenin çocuğu çoğu zaman kendi oyuncuğunu kendisi yapmakta yani karşısına çıkan problemi kendisi çözmektedir. Bu da çocuğun yaratıcılığının gelişmesinde önemli bir etkidir.

Gelir düzeyi beslenme biçimi ve düzeyini de etkileyecektir. Gelir düzeyi düşük ailelerin çocukları kötü beslenme alışkanlığı, protein ve vitamin yetersizliği yüzünden yeteri derecede beslenemediklerinden, bu durum zihinsel gelişmelerini yavaşlatmakta ve okul başarısını etkilemektedir.

“Baba Mesleği” değişkeni, öğrencilerin toplumsal sınıflarının ve sosyo-ekonomik kökenlerinin saptanmasında kullanılan bir değişkendir. Çünkü bu değişken “gelir” ve “eğitim düzeyini” de içermektedir.

Babanın toplumca beğenilen bir mesleğe sahip olması, çocuklarında kıvanç duygusunu geliştirmektedir. Babanın işsiz olması ise zaten başlı başına bir sorundur. Çalışan annenin aileye getirdiği gelir, ailenin sosyo-ekonomik durumunu geliştirmekte ve aileye daha iyi geçinme olanağı sağlamaktadır. Fakat çalışan anne günün büyük bir bölümünü çocuklarından ayrı geçirmektedir. Bu durum da çocuğun kişilik gelişiminde olumsuzluklar doğurmaktadır.

Çünkü çalışan anne ve babanın bulunduğu bir aile ortamında büyüyen çocuklar, okuldan eve döndüklerinde aile fertlerinden baba ya da annenin veya her ikisinin evde bulunmaması yüzünden zamanlarının büyük bir kısmını sokakta geçirmekte, ya da başıboş kalmaktadır. Bu çocuklar başı boşluğun verdiği bir ortamda suç işlemeye kolayca yönelmektedir.

Genel olarak, çalışan anne ve babanın çocuklarında bağımsızlık ve sorumluluk duygusu en aşağı düzeydedir. Başkaları ile ilişki kurmada zorluk ve becerisizlik göstermekte; güvensizlik içinde bulunmaktadır (Öztunç, 1999: 41).

Anne babanın eğitim düzeyi yükseldikçe, çocuklarının sorunlarına daha akılcı ve gerçekçi bakabileceklerini, uygun çözüm yollarını bulabilmek için daha çok çaba harcaabileceklerini bekleyebiliriz. Bir öğrencinin başarısı, yalnızca derslerine yardımcı olmakla sağlanamaz. Çocukluğun ve gençliğin kendine özgü sorunları ve kritik dönemleri vardır. Eğer özellikle bu kritik dönemlerde öğrencilere yardım edilmez ve bilgilendirilmezlerse istenmeyen bazı durumların yaşanması kaçınılmaz hale gelir. Sorunlarını çözemeyen ve bir takım korkular, kuruntular geliştiren öğrencinin dikkati daha çok sorunlar üzerinde yoğunlaşacağından uzun dönemde başarının düşme olasılığı artar. Gençlerin yakınmaları genelde şu noktalarda toplanmaktadır: Çocuk yerine konmak, ana babaların baskıcı tutumları, anlayışsızlık, hoşgörüsüzlük, kararlara katılmamak, sorumluluk verilmemesi. Ailelerin bu tutumları toplumun kültürel düzeyiyle bağlantılı olsa da, eğitim düzeyi yükseldikçe tersi bir tutumun artabileceğini varsayabiliriz. Eğitim düzeyi yüksek aileler çocuklarının sorunlarını daha çabuk farkedebilir ve gerekli önlemleri daha kolay alabilirler. Çocuğun büyüdüğünün, kendi kendisine bir şeyler yapabileceğinin, belli yanlışlara hoşgörüyle bakılması gerektiğinin bilincine daha kolay varabileceklerinden; çocuklarını kendine güvenen, sorumluluğunu bilen ve etkin bir birey olarak yetiştirebilirler (Yörükoğlu, 1986: 127).

Genel olarak aile, bireylerin temel değerleri, davranış biçimlerini kazandıkları ve yönlendirildikleri bir kurumdur. Çocuk davranışlarını ve güdülerini etkileyen özellikleri, ana- baba ve kardeşlerinin yanında hazır olarak öğrenir. Mayer'e göre,

“başarı motivasyonu tümüyle ailede üretilir ve çocuk bağımsızlık ve özdenetim konusunda aile tarafından eğitilir”. Çocuğun bilgi öğrenme hevesi ve düşünme yetisi ailede teşvik edilmekte, çocuğun çevresini anlaması için önemli bir araç olan dili aileden öğrenmektedir. Ebeveynlerin bir tabakaya ait olma duygusunun düşüklüğü, çocukları daha az özgür, daha az aktif ve daha az geleceğe açık ve daha az toplumsal yükselme eğilimi içine iter. Sosyal hareketlilikte önemli bir yere sahip olan aile, çocuğun ya da bireyin belli bir eğitim sürecine girip girmemesini ya da başarı ölçüsünü, gelir ve konumu doğrultusunda etkiler.

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı gibi, sosyo-ekonomik düzeyin bir bireyin psikolojik ihtiyaçlarının karşılanmasına etkisi göz ardı edilemeyecek kadar çoktur. Bireylerin içinde buldukları toplumsal sınıf onların yaşama biçimlerini, ulaşabilecekleri toplumsal olanakları ve statüyü etkilemenin yanı sıra, onların dünyaya ve olgulara bakış açılarını, değerlerini, bilinç düzeylerini, başarı motivasyonlarını ve güdülenmelerini etkilemektedir.

BÖLÜM II

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

2.1. Araştırmanın Amacı

Yeni doğan bebekte “insan” dediğimiz yaratığa özgü niteliklerden bir çoğu yoktur. Çocuğun doğduğu toplumun diğer üyelerinde ise bu nitelikler vardır. Sahip olduğumuz tüm özellikler, doğuştan getirilen gizilgüçlerin çevre ile etkileşiminin ürünüdür. Kişilik özellikleri gibi bazı özelliklerimiz ise daha fazla çevrenin etkisi altındadır. Çevre denince de öncelikle akla bireyin ilk ve en yakın çevresini oluşturan aile gelmektedir.

İnsan yaşamının üzerinde, doğumundan önce başlayan ve ilk gelişim yıllarından ömrünün sonuna kadar etkisini sürdüren bir kurum olarak aile, fizyolojik olduğu kadar ekonomik ve toplumsal yönleriyle de, kişiyi, ruhsal gelişimi, oluşumu ve davranışları açısından biçimlendirip yönlendirir.

Anne babaların her biri farklı kişilik yapılarına, farklı güç ve becerilere, farklı kişisel niteliklere sahiptirler. Çocuklar aile üyeleri arasındaki psikolojik etkileşimlerin oluşturduğu dinamik bir sistem içerisinde ve o sistemin bir parçası olarak büyür ve gelişirler. Ailelerin daha ayrıntılı olarak, ana babaların oluşturduğu dinamik etkileşim ağının çeşitli niteliklerden ve bunların gençlerin davranışları üzerindeki etkilerinden söz edilebilir. Ailenin sosyo-ekonomik düzeyi ile çocuğun gelişimi arasında önemli bir ilişki vardır. Sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan ailelerde genellikle çocukların hareketleri sınırlandırılmakta ve çocuklardan fazla başarı beklenmektedir.

Temel ihtiyaçlar arasında yer alan psikolojik ihtiyaçlar ailelerin, sosyo-ekonomik statüleri, eğitim durumları, tutumları ile ilgilidir. Çocuğun eğitim ve öğretim gördüğü okul, yaşadığı sosyal çevre, eğlenebilme ve dinlenebilme gibi imkanlarını büyük ölçüde ailenin sosyo-ekonomik durumu belirlemektedir.

Ailenin dirlik ve düzenlik içinde olmasında gelir önemli bir etkidir. Yeterli gelire sağlanacak iyi bir aile ortamı, çocukların kişiliğini geliştirmektedir. Kuşkusuz, yoksul bir aile, gereksinmelerini gideremediği zaman bir çok sorunlarla karşılaşır. Ekonomik sıkıntılar çoğu zaman ailenin parçalanmasına kadar gitmektedir.

Bu araştırmanın amacı, değişik sosyo-ekonomik düzeylere sahip bireyler arasında ihtiyaçlar bakımından bir fark olup olmadığını saptamaktır. Böylece, sosyo-ekonomik düzey ile kişilik ilişkisinde, kişiliğin, üzerinde pek durulmayan boyutları da ele alınmış olacaktır.

2.2. Araştırmanın Önemi

Anne- baba- çocuk ilişkisi, bireyin davranışlarının gelişmesi ve sağlam bir kişiliğe sahip olmasında önemli bir yere sahiptir. Ailenin sosyo-ekonomik düzeyi ile çocuğun gelişimi arasında da önemli bir ilişki vardır.

Çocuk doğumundan itibaren birçok safhadan geçerek okul sıralarına gelir. Bu zaman zarfındaki çeşitli etki ve davranışlar çocuğun bedeni ve ruhi varlığının gelişiminde önemli bir yer işgal eder. İnsanların arasındaki farkı da büyük çoğunlukla bu etkilerin neticesidir. Çocuğun gelişimine en çok etki eden şeylerden biri de ekonomik durumdur. Bireyin ne giyeceğinden alacağı eğitime, boş zamanlarını nasıl değerlendireceğinden başarısına kadar birçok faktör ekonomik durumla bağlantılıdır.

Sosyo-ekonomik nedenlere bakınca da, çocuğun bilinçlendiği andan itibaren, kendi sosyo-ekonomik yaşantısıyla, diğer insanları kıyasladığını görüyoruz. Burada çocukların davranış bozukluklarının iki uçta yaşandığı görülmektedir. Birincisi, sosyo-ekonomik düzeyleri normalin üzerinde olan ailelerin çocuklarının davranışları. İkincisi de sosyoekonomik düzeyleri normalin altında olan çocukların davranışları. Birinciler, diğer yaşlılarını ve yetişkinleri aşağılarlar, ikinciler ise, nefret duyarlar.

Görüldüğü gibi sosyo-ekonomik etkenler bireylerin çeşitli psikolojik ihtiyaçlarının karşılanmasında çok önemlidir. Bu nedenle bu araştırmada bu önemli etken üzerinde çalışılmıştır. Bu çalışmanın ayrıca Türkiye için bazı bulgular sağlama, bilgilere yeni veriler katma gibi yararlarının olabileceği de düşünülmüştür.

2.3. Problem Cümlesi

Lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik ihtiyaçları ile ailelerinin sosyo-ekonomik düzeyleri arasında bir ilişki var mıdır?

2.4. Alt Problemler

1. Lise son sınıf öğrencilerinin “başarma ihtiyacı” ile cinsiyetleri ve ailelerinin sosyo-ekonomik düzeyleri arasında bir ilişki var mıdır?
2. Lise son sınıf öğrencilerinin “uyarlık ihtiyacı” ile cinsiyetleri ve ailelerinin sosyo-ekonomik düzeyleri arasında bir ilişki var mıdır?

3. Lise son sınıf öğrencilerinin “düzen ihtiyacı” ile cinsiyetleri ve ailelerinin sosyo-ekonomik düzeyleri arasında bir ilişki var mıdır?
4. Lise son sınıf öğrencilerinin “gösteriş ihtiyacı” ile cinsiyetleri ve ailelerinin sosyo-ekonomik düzeyleri arasında bir ilişki var mıdır?
5. Lise son sınıf öğrencilerinin “özerklik ihtiyacı” ile cinsiyetleri ve ailelerinin sosyo-ekonomik düzeyleri arasında bir ilişki var mıdır?
6. Lise son sınıf öğrencilerinin “duyguları anlama” ihtiyacı ile cinsiyetleri ve ailelerinin sosyo-ekonomik düzeyleri arasında bir ilişki var mıdır?
7. Lise son sınıf öğrencilerinin “yakınlık kurma” ihtiyacı ile cinsiyetleri ve ailelerinin sosyo-ekonomik düzeyleri arasında bir ilişki var mıdır?
8. Lise son sınıf öğrencilerinin “ilgi görme” ihtiyacı ile cinsiyetleri ve ailelerinin sosyo-ekonomik düzeyleri arasında bir ilişki var mıdır?
9. Lise son sınıf öğrencilerinin “başatlık” ihtiyacı ile cinsiyetleri ve ailelerinin sosyo-ekonomik düzeyleri arasında bir ilişki var mıdır?
10. Lise son sınıf öğrencilerinin “kendini suçlama” ihtiyacı ile cinsiyetleri ve ailelerinin sosyo-ekonomik düzeyleri arasında bir ilişki var mıdır?
11. Lise son sınıf öğrencilerinin “şefkat gösterme” ihtiyacı ile cinsiyetleri ve ailelerinin sosyo-ekonomik düzeyleri arasında bir ilişki var mıdır?
12. Lise son sınıf öğrencilerinin “değişiklik” ihtiyacı ile cinsiyetleri ve ailelerinin sosyo-ekonomik düzeyleri arasında bir ilişki var mıdır?
13. Lise son sınıf öğrencilerinin “sebat gösterme” ihtiyacı ile cinsiyetleri ve ailelerinin sosyo-ekonomik düzeyleri arasında bir ilişki var mıdır?

14. Lise son sınıf öğrencilerinin “karşı cinsle ilişki kurma” ihtiyacı ile cinsiyetleri ve ailelerinin sosyo-ekonomik düzeyleri arasında bir ilişki var mıdır?

15. Lise son sınıf öğrencilerinin “saldırganlık” ihtiyacı ile cinsiyetleri ve ailelerinin sosyo-ekonomik düzeyleri arasında bir ilişki var mıdır?

BÖLÜM III

İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde psikolojik ihtiyaçlar ve sosyo-ekonomik düzey ile ilgili yurt dışında ve yurt içinde yapılmış bazı araştırmalara yer verilmiştir.

3.1. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

İlgili yayın ve araştırmalar bölümünün bu kısmında, konuyla ilgili doğrudan ve dolaylı olarak yurt dışında yapılmış araştırmalara yer verilmiştir.

Gruenfield (1966), yönetici yetiştirme programına katılan bireylerin beklentileri, kişilikleri ve bu programdan elde ettikleri yararlar arasındaki ilişkiyi karşılaştırmıştır. Bu araştırmanın denencesi şuydu: Kendini yetersiz hisseden, değişikli ve yakınlık ihtiyacı fazla olan, saldırganlık ihtiyacı az olan bireylerin diğer bireylere göre yönetici yetiştirme programından daha çok yararlanabilecekleri beklenmektedir. Bu denenceleri test etmek için yönetici yetiştirme programına katılmış olan bireylere “Edwards Kişisel Tercih Envanteri” ile bir “Beklenti Anketi” uygulanmıştır. Araştırmanın sonucunda şu bulgular elde edilmiştir: Kendini Suçlama ve Değişiklik puanı yüksek olan, Saldırganlık

puanı ise az olan bireyler beklendiği gibi programdan daha çok faydalanmıştır. Ancak yakınlık ihtiyacı ile beklenen fayda arasında anlamlı bir sonuç çıkmamıştır.

Suziedelis ve Steimel (1963), Edwards Kişisel Tercih Envanteri ile Strong Mesleki İlgi Envanterini karşılaştıran bir araştırma yapmışlardır. Araştırmanın denencesi şuydu: “Belli mesleklerde bulunan insanlar belli ihtiyaçlara sahiptirler”. Bu denenceyi sınamak için üniversite öğrencilerinden bir gruba Edwards Kişisel Tercih Envanteri uygulanmış ve öğrenciler bu testten aldıkları puanlara göre alt ve üst ihtiyaç grupları olarak ayrılmıştır. Araştırma sonucunda beklendiği gibi biyoloji ve fizik alanlarında ilgisi yüksek olan deneklerin Başarma ihtiyacı yüksek çıkmıştır. Ancak Düzen ihtiyacı ile İş Ayrıntıları ve Yakınlık ihtiyacı ile İş Temasları ilgisi arasında ilişki düşük çıkmıştır .

Gardiner (1973), yaşları 22 ile 55 arasında değişen 47 Romen katolik rahibeye Edwards Kişisel tercih Envanteri’ni uygulanmış ve sonuçları kolejli kız öğrencilerle karşılaştırmıştır. Katolik rahibeler kolejli kız öğrencilere göre uyarlık, düzen, yakınlık, ilgi görme, kendini suçlama, şefkat gösterme ve sebat alt testlerinde yüksek; başarıma, gösteriş, başatlık, değişiklik ve karşı cinsle ilişki alt testlerinde düşük puan almışlardır (Nazlı, 1994: 39-43).

Murgatroyd ve Gavurin (1973), EPPS ile yapılmış çeşitli araştırma sonuçlarını birbirleri ile karşılaştırmışlardır. Karşılaştırma yaptıkları araştırmalar: 1. 1959’da Edwards’ın kolejli kız ve erkekler üzerinde yaptığı ve envanterine norm olarak aldığı araştırma, 2. Murgatroyd, Stuart ve Denmark’in 1969’da kentli kız ve erkek kolej öğrencileri üzerinde yaptıkları araştırma, 3. Gardiner’in 1973’de Katolik rahibeler üzerinde yaptığı araştırma ve 4. Murgatroyd ve Gavurin’in 1973’ de kolejli kız ve erkek öğrenciler üzerinde yaptıkları araştırma. Bu karşılaştırmadan şu sonuçları almışlardır:

1. 1973 Katolik Rahibeler ile 1973 Kentli Kolejli kızlar: Katolik rahibeler, kolejli kızlardan uyarlık, düzen, yakınlık, ilgi görme, kendini suçlama, şefkat gösterme ve sebat alt testlerinde yüksek; başarıma, gösteriş, özerlik, değişiklik ve karşı cinsle ilişki alt testlerinde düşük puan almışlardır. Duyguları anlama, başatlık ve saldırganlık ihtiyaçlarında iki grupta bir fark görülmemiştir.

2. 1973 Kolejli Erkek ile 1973 Kolejli Kızlar: Kolejli erkek öğrenciler başarıma, gösteriş, özerklik, başatlık ve saldırganlık alt testlerinde kız öğrencilerden yüksek; yakınlık, ilgi görme, kendini suçlama ve şefkat gösterme alt testlerinde ise düşük puan almışlardır.

3. 1959 Kolejli Erkek ve 1973 Kolejli Erkek öğrenciler: 1973 yılında kolejli erkek öğrenciler 1959 yılındaki öğrencilerden uyarlık, düzen, yakınlık ve başatlık alt testlerinde düşük; duyguları anlama ve saldırganlık alt testlerinde ise yüksek puan almışlardır.

4. 1969 Kolejli Erkek ve 1973 Kolejli Erkek öğrenciler: 1969 ve 1973 yıllarında kolejli erkek öğrencilerin ihtiyaçları hemen hemen birbirinin aynı çıkmıştır. Yalnızca 1973 yılındaki öğrencilerin 1969'dakilerden sebat ihtiyacında düşük; karşı cinsle ilişki ihtiyacında ise daha yüksek puan almışlardır.

5. 1959 Kolejli Kızlar ile 1973 Kolejli Kızlar: 1973'de kolejli kızlar 1959'daki kolejli kızlardan uyarlık, gösteriş, yakınlık ve başatlık alt testlerinde düşük; özerklik, ilgi görme, şefkat gösterme, karşı cinsle ilişki ve saldırganlık alt testlerinde ise yüksek puan almışlardır.

6. 1969 Kolejli Kızlar ile 1973 Kolejli Kızlar: Bu iki yıl içinde kız öğrencilerin ihtiyaç sıralamaları birbirlerine çok yakın çıkmıştır. Yalnızca 1973 yılındaki kızlar diğerlerinden sebat ihtiyacında düşük, karşı cinsle ilişki ihtiyacında yüksek puan almışlardır (Murgatroyd ve Gavurin, 1975: 72-76).

Forman ve Forman, Murray'ın 15 psikolojik ihtiyacı ile Ellis'in mantıkdışı inançları arasındaki ilişkiyi karşılaştırmıştır. Bunun için "Mantıkdışı İnançlar Testi" ile "Edwards Kişisel Tercih Envanteri"ni 46 yüksekokul ve 50 yetişkine uygulamışlar. Veriler üzerinde regrasyon analizi uygulanmış ve Mantıkdışı İnançlar Testi'nin beş alt ölçeği ile psikolojik ihtiyaçlar arasında anlamlı ilişki çıkmıştır.

Stolle ve Bravence, muhasebe bölümü son sınıfta okuyan 247 öğrenciye Edwards Kişisel Tercih Envanteri'ni uygulamışlardır. Araştırmacılar elde ettikleri bulguları cinsiyete göre ve Edwards'ın 1959 yılında yapmış olduğu norm çalışmasında elde etmiş olduğu bulgular ile karşılaştırmışlardır. Araştırmadan şu sonuçlar ortaya çıkmıştır: Bu bölümde okuyan erkek öğrenciler Özeklik, Başatlık ve saldırganlık ihtiyaçlarında; kız öğrenciler ise Yakınlık, İlgi Görme ve Değişiklik ihtiyaçlarında daha yüksek puan almışlardır. Muhasebe bölümü öğrencileri kolejli öğrencilere göre Başarma, uyarlık, Düzen, başatlık ve Sebat ihtiyaçlarında yüksek; Özerklik, Duyguları Anlama ve Değişiklik alt ölçeklerinde düşük puan almışlardır (Nazlı, 1994: 47).

Chopra'nın (1969) Hindistan'da orta öğretim kurumlarına devam eden 433 öğrencinin okuldaki başarılarını kıyaslayan bir araştırması, yüksek sosyo-ekonomik gruba mensup öğrencilerin ders notları ortalamalarının, orta ve alt gruplar öğrencilerinininkine göre bir hayli yüksek olduğunu göstermiştir.

Fraaser ise, okul başarısı ile ailenin eğitim düzeyi, okuma alışkanlıkları, geliri, mesleği ve konut büyüklüğü arasında anlamlı bir ilişkinin olduğunu gözlemiştir. Elder ise, A.B.D., Federal Almanya, İtalya ve Meksika'da yaptığı kültürler arası araştırmasında, ebeveyn genç ilişkisi ile orta öğretim başarısı arasında bir bağ olduğunu gözlemiştir. Bu araştırmaya göre, yönlendirici, kısıtlayıcı ve otoriter ebeveynlerin çocuklarının, ortaokulu bitirme şanslarının az olduğunu belirtmiştir.

Bohn, öğrencilere bir sıfat listesi vermiş ve onların vermiş oldukları cevaplardan da çıkarttıkları ihtiyaçlar ile Holland'ın kişilik tipleri ile bağlantısını kurmuştur. Araştırmada şu bulgular elde edilmiştir: Realistik kişilik tipi Kendini Aşağılama ihtiyacında yüksek, Başatlık ve Karşı Cinsle İlişki ihtiyaçlarında düşük ilişki bulunmuştur. Gelenekçi insanlar Başarma, Düzen, Yakınlık, Başatlık, Sebat ihtiyaçlarında; girişimci denekler ise Başarma, Gösteriş, Yakınlık ve Karşı cinsle ilişki ihtiyaçlarında yüksek puan almışlardır (Kuzgun, 1994: 105).

Termen (1947), Frankel (1968), Austin (1964) ve Nichols (1965)'e göre öğrencilerin sosyo-ekonomik seviyesi ile akademik öğrenim derecesi yönünden yüksek ailelerden

olması başarılarını olumlu, olumlu bu iki etken yönünden düşük olanları ise olumsuz yönde etkilenmektedir.

White (1969), avantajsız çocukların ailelerinde görülen düşük gelir, kötü hayat şartları, kişiler ve topluluklarla etkileşim imkanlarının sınırlı oluşu gibi olumsuz etmenlerin bu çocukları sürekli olarak başarısızlığa ittiğine, onlarda gelecekle ilgili olarak her şeyi olurlarına bırakan bir tutumun gelişmesine yol açtığını işaret etmektedir. Sexton'un (1965) araştırmasında, A.B.D'de yıllık geliri 7000 doları aşan ailelerin çocuklarının okuldaki başarısının sınıf düzeyinin üstüne çıktığını, yıllık geliri 7000 dolardan düşük olan ailelerin çocuklarının başarısının ise sınıf düzeyinin altına düştüğünü göstermiştir.

Değişik sosyal sınıflardan gelen ailelerde çocuk bakım yöntemleri de birbirlerinden farklıdır. John ve Elizabeth Newson (1983), Nottingham'da anneler ve çocuklar üzerinde yaptıkları bir çalışmada bu bulguların bazılarının geçerliliğini kanıtladılar. Niteliksiz işçi ailelerinden gelen anneler, orta sınıftan gelen annelerden farklı olarak, bir yaşını doldurmamış bebeklerine dayak atarlar. Bu yüzden ilk yıllarında bu bebekler saldırgan olurlar ve huysuzluk nöbetleri geçirirler.

Aşağı sınıflardan gelen dört ve yedi yaşları arasındaki çocuklar daha saldırgan ilişkiler içindedirler. Gözdağına dayanan bir eğitim yöntemiyle büyütülmüşlerdir. Çocukluk dönemindeki saldırganlıklar ve çekingenlikler giderek artar. Aynı sınıftan gelen yedi yaşındaki erkek çocuklar, kendi sınıfındaki kız çocuklara ve orta sınıftaki erkek çocuklara daha çok cezalandırılırlar. Sonuçta daha saldırgan olurlar. Newsonlar, çocuklarının zamanlarının büyük bir bölümünü evlerinin dışında geçirmelerinin sosyal gelişimlerini olumsuz etkileyeceğini ve bu durumun kızlara göre erkeklerde daha belirgin olduğunu ortaya koydular. En aşağı sosyal sınıfta dünyaya gelen bir çocuğun, ana- babaların çocuk yetiştirme yöntemleri de dahil, büyük engellerle karşı karşıya olduklarını belirttiler (Wolff, 1986: 238).

Eğitim kurumlarının birçoğunun gerisinde “eğitim sisteminin her bölümünün öğrencilerini toplumun belli bir kesimine özgü yaşam biçimine ve ekonomik etkinliğe hazırladığı” postülasının yattığını; yani ilkokulun el işçilerinin, üniversitenin

yöneticilerin kaynağı olduğunu, ortaöğretimin ise orta sınıfı hazırladığını belirten Sayın, Cenevre’de yapılan bir anketin sonuçlarını şöyle özetler: 11-12 yaşında iki ya da daha fazla sene kaybeden öğrenciler, kuşağın %11.5’ini temsil etmektedir ve en çoktan aza doğru düz işçi çocukları, memur ve yönetici çocukları olarak sıralanırlar. Fakat düz işçi çocukları, yaklaşık olarak, memur ya da yönetici çocuklarının 4-5 katı fazlalık gösterirler. Bu çocuklar erken gelen sene kaybından dolayı, eğitim yoluyla ulaşılabilecek üst düzeydeki mesleklere nadiren ulaşabilir, üniversiteye giremez ve nadiren de orta derecede bir yönetici olabilirler. İkinci grup öğrenci ise sadece bir yıl kaybetmişlerdir. Bunlar kuşağın %29.5’ini oluştururlar ve en çoktan en aza doğru, düz işçi çocuğu, işçi çocuğu, memur çocuğu ve yönetici çocuğu olarak sıralanırlar. Bunlardan hiçbirisi üniversite öğrencisi olamamış ve yalnızca %5’i orta derecede bir yöneticiliğe gelebilmişlerdir. Sene kaybına neden olan etmenlerin bazıları, ağır biçimde gelişen psikolojik olgunluk, basit okulsal uyumsuzluklar, uyarı eksikliği, güç ekonomik koşullar, okulsal gayret için gerekli olan ailesel ambiyans yokluğu olarak belirtilmiştir. Elde edilen bulgulara göre, ilk yıllarda oluşan sene kaybı, bu çocukların yüksek öğrenim görme şansını düşürüyor, iş yaşamlarında da daha üst düzeyde bir yer işgal etmelerini engelliyordu. İki yıldan daha fazla kaybı olanların büyük bir bölümü alt katmanlardan gelmekteyken, yönetici çocuklarına bu grup içinde rastlanamıyor ve bunların fiziksel ve psişik engelleri varsa tedaviyle kurtulabiliyorlardı. Genellikle sene kaybeden çocukların büyük bir kısmı iş yaşamına düz işçi, nitelikli işçi, satıcı veya büro memuru olarak işe başlayıp, bir bölümü sonradan zanaatkar ve küçük esnaf olabilirken, diğer gruplar çok geniş yelpazede yer alan farklı meslekleri elde edip, genellikle el işi yapmayan orta ve yüksek düzeydeki mesleklere ulaşmaktadırlar (Sayın, 1989: 235).

Coleman ve arkadaşları tarafından yürütülen ve sonuçları 1966 yılında yayınlanan “Eğitimde Fırsat Eşitliği” adlı araştırmasında ise, bir okula giren ve fiziksel ve ekonomik kaynakların bu okuldaki öğrenci başarısı ile çok az ilişkili olduğu, öğrencilerin ailevi özelliklerinden bağımsız olarak okulun öğrenci başarısı üzerinde önemli bir etkisinin olmadığı bulunmuştur. Bu araştırma bulguları diğer araştırma bulguları ile karşılaştırıldığında başta sosyo-ekonomik durum olmak üzere, çeşitli aile özelliklerinin okul başarısı üzerinde etkisinin daha fazla olduğu görülmektedir.

Amerika’da yapılan bir araştırma sonucunda, ekonomik pozisyonu daha yüksek olan öğrencilerin daha çok yüksek öğrenime devam ettikleri bulunmuştur. Ulusal örneklem düzeyinde yapılan bir araştırmaya göre, profesyonel ve yönetici kesim ailelerden gelen çocukların yaklaşık dörtte üçü yüksek öğrenime devam ederken, en alt kategorideki ailelerden gelen çocukların dörtte birinin bu olanaktan yararlandığı görülmüştür (Özen, 1989: 130-131).

A.B.D’de yapılan araştırmalarda, alt sosyo-ekonomik seviyelerdeki ailelerde anne babaların çocuklarıyla ilişkisinin katı ve otoriteye dayalı olduğu bulunmuştur. Buna karşılık orta sınıf ailelerde ana-baba çocuklarına karşı daha açık, esnek ve eşitlik ilkesine göre davranmaktadır. Alt sosyo-ekonomik seviyedeki ailelerde çocuk büyüklerin otoritesinden ve kızgınlığından korkmaktadır. Demokratik tutumlu ailelerde yaşayan çocuklar, ebeveyn otoritesinden korkmamakta, onlar tarafından sevildiklerini hissetmekte ve fikirlerini serbestçe ifade etmektedir. Anne ve babanın aşırı koruyucu ve kontrollü davranışlarının çocuklarda esnek düşüncenin gelişmesini engelleyeceği belirtilmektedir.

Termen (1947), Frankel (1968), Austin (1964) ve Nichols (1965)’a göre öğrencilerin sosyo-ekonomik seviyesi ile akademik öğrenim derecesi yönünden yüksek ailelerden olması başarılarını olumlu, olumlu bu iki etmen yönünden düşük olanları ise olumsuz yönde etkilenmektedir.

White (1969), avantajsız çocukların ailelerinde görülen düşük gelir, kötü hayat şartları, kişiler ve topluluklarla etkileşim imkanlarının sınırlı oluşu gibi olumsuz etmenlerin bu çocukları sürekli olarak başarısızlığa ittiğine, onlarda gelecekle ilgili olarak her şeyi olurlarına bırakan bir tutumun gelişmesine yol açtığını işaret etmektedir.

A.B.D’nin Louisiana eyaletinde, okulu bırakan öğrenci sayısının bir hayli yüksek olduğu köylük bölgelerde, öğrencilerin eğitim sorunlarını inceleyen Bertrand (1962), öğrenimi bırakan çocuklarla eğitimini sürdürenler arasında akademik başarı bakımından önemli farkların olduğunu görmüştür. Bunda ana babanın sosyo-ekonomik seviyelerinin düşük olmasını etkin olarak bulmuştur (Nazlı, 1994: 51).

Drewe ve Teahan'ın (1965). parlak zekalı öğrencilerle vasat zekalıların ana-babalarının tutumlarını karşılaştıran bir araştırmaları, ilginç bir takım bulgularla sonuçlanmıştır. Okulda yüksek başarı düzeylerine ulaşan öğrencilerin ailelerinde yetişkinlerin çocukları için en iyi şeyin ne olduğunu bildikleri görülmüştür. Yüksek akademik başarıya ulaşan öğrencilerin annelerinin, düşük başarılıların annelerine göre daha otoriter, kısıtlayıcı ve cezalandırıcı bir tutum gösterdikleri anlaşılmıştır. Düşük sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin çoğu zaman, çocuğun okuldaki başarısı konusunda belli standartlar geliştirmesi, eğitim sorunlarının çözümünde çoğu zaman onu yalnız bırakması çocuğun akademik başarı düzeyi üzerinde olumsuz etkilerde bulunmaktadır (Köse, 1990).

Farklı yaşama koşullarına sahip olan sosyal sınıfın üyeleri, dünyayı da farklı algılar, farklı sosyal gerçek kavramı geliştirirler ve beklentileri, ümitleri, endişeleri, ihtiyaçlarını karşılama biçimleri de birbirinden farklıdır.

3.2. Ülkemizde Yapılan Araştırmalar

İlgili yayın ve araştırmalar bölümünün bu kısmında, Ülkemiz'de doğrudan ya da dolaylı olarak yapılan araştırmalara yer verilmiştir.

Kuzgun(1985), farklı programlarda okuyan öğrencilerin psikolojik ihtiyaç sıralamalarını ölçmek için üniversite son sınıfta okuyan 106 erkek ve 784 kız olmak üzere toplam 1850 öğrenciye “Edwards Kişisel Tercih Envanteri”ni uygulamıştır. Yapılan istatistiksel analiz sonucunda öğrencilerin ihtiyaç sıralamaları arasında oldukça benzerlikler bulunmuştur. Genel olarak öğrenciler: Duyguları Anlama, Şefkat Gösterme ve Değişiklik ihtiyaçlarında yüksek; Uyarılık, Karşı Cinsle İlişki ve Gösteriş ihtiyaçlarında düşük puan almışlardır. İlgililik, Yakınlık ve Başarma ihtiyaçları orta sıralarda yer almıştır. Öğrencilerin ihtiyaç sıralamaları arasında oldukça benzerlikler bulunmuş olmakla birlikte bazı grupların sıralamaları arasında oldukça farklı sonuçlar çıkmıştır. Örneğin İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencilerinin Düzen, Uyarılık, Sebatsızlıklarına en üst; Saldırganlık, Değişiklik ve Duyguları Anlama ihtiyaçlarına en alt sıralarda yer vermişlerdir. İlahiyat bölümü öğrencileri Uyarılık, Düzen ve Sebatsızlıklarına en üst; Saldırganlık, Değişiklik ve Duyguları Anlama ihtiyaçlarına en alt sıralarda yer vermişlerdir.

ihtiyaçlarına en üst sıralarda Saldırganlık, Başatlık ve Karşı Cinsle İlişki ihtiyaçlarına alt sıralarda yer verilmiştir. Eğitim, Veterinerlik ve Diş Hekimliği Fakülteleri öğrencileri Şefkat Gösterme ihtiyacına , Sosyal Hizmetler grubu öğrencileri ise Saldırganlık ve Başatlık ihtiyaçlarına üst sıralarda yer vermişlerdir (Kuzgun, 1985: 81-82).

Dilekman (1986), lise öğrencilerinin psikolojik ihtiyaçlarının sıralamasını, cinsiyet ve şube değişkenlerini göz önüne alarak karşılaştırmıştır. Araştırma, 266 denek üzerinde yapılmış ve şu bulular elde edilmiştir: Edebiyat ve Fen kolu öğrencilerinin Şefkat gösterme, Duyguları Anlama, Değişiklik ve Başarma ihtiyaçları en güçlü ihtiyaçlar arasında yer alırken, fen kolu öğrencilerinde ise başarma ihtiyacı ön sıralarda yer almıştır. Edebiyat ve fen kolu öğrencilerinde Karşı Cinsle İlişki, Gösteriş, Uyarlık, Özerklik ve Saldırganlık ihtiyaçları en alt sıralarda yer almıştır. İlgi Görme, Başatlık, Kendini Suçlama ihtiyaçları aralarında az farkla orta sıralarda bir küme oluşturmuştur. Sebat ihtiyacına ise fen kolu öğrencileri orta sıralarda yer verirken, Edebiyat kolu öğrencileri ilk sıralarda yer vermiştir (Nazlı, 1994: 51).

Kuzgun, farklı sosyo-ekonomik çevrede yetişmiş bireylerin psikolojik ihtiyaçları arasında bir fark olup olmadığını araştırmıştır. Araştırmacı, lise son sınıfta okuyan 88 kız, 84 erkek olmak üzere 260 öğrenciye Edwards Kişisel Tercih Envanteri'ni uygulamıştır. Araştırmada şu bulgular elde edilmiştir: Duyguları Anlama, ilgi Görme ve Şefkat Gösterme değişkenlerine ilişkin F değerlerinin ne sosyo-ekonomik düzey ne cinsiyet ne de sosyo-ekonomik düzey ve cinsiyet ortak etkisi yönünden anlamlı olmadığı görülmüştür. Buna karşılık, Uyarlık, Düzen, Gösteriş, Özerklik, Başatlık, Kendini Suçlama, Karşı Cinsle İlişki ve Saldırganlık alt ölçeklerinden aldıkları puanların ortalamaları arasında anlamlı farklar olduğu görülmüştür. Alt sosyo-ekonomik düzeyden kız ve erkekler Düzen, Uyarlık, Kendini Suçlama ihtiyaç alanlarında, üst sosyo-ekonomik düzeyden kız ve erkek öğrenciler ise Gösteriş, Özerklik, Başatlık, Karşı Cinsle İlişki ve Saldırganlık ihtiyaç alanlarında daha yüksek puan almışlardır. Orta sosyo-ekonomik düzeyden kız ve erkekler belirgin bir örüntü göstermemişler, bazı ihtiyaç alanlarında alt, bazılarında ise üst sosyo-ekonomik düzeyden gruplarınkine yakın puan almışlardır (Kuzgun, 1988: 55-65).

Kuzgun, psikolojik ihtiyaçlarla okul başarısı ve ÖSYM sınavı arasında bir ilişki olup olmadığına bakmıştır. Araştırmanın örneklemini 151 kız ve 127 erkek olmak üzere toplam 278 öğrenci oluşturmaktadır. Şu bulgular elde edilmiştir; Alt yetenek grubunun Uyarlık, Düzen ve Sebat; üst yetenek grubunun ise Başatlık, Karşı Cinsle İlişki, Saldırganlık ve Gösteriş puan ortalamaları yüksek çıkmıştır. Kızlarda Gösteriş, Özerklik, Değişiklik ve Saldırganlık puanları ÖSS sonuçları ile olumlu; Sebat, Kendini Suçlama ve Düzen Puanları ise olumsuz ilişki göstermiştir. Erkeklerde ise ÖSS puanları ile olumlu ilişki gösteren değişkenler Başarma, Başatlık ve Saldırganlık değişkenleridir (Kuzgun, 1988: 108-109).

Öztürk, ana baba tutumlarının üniversite öğrencilerinin Bağımsızlık, Duyguları Anlama, Yakınlık, Başatlık, Kendini Suçlama ve Saldırganlık düzeylerine etkisini incelemiştir. Bunun için üniversite son sınıfta okuyan 400 öğrenciye Edwards Kişisel Tercih Envanteri ile Ana- Baba Tutum Ölçeği'ni uygulamıştır. Araştırmanın sonucunda şu bulgular elde edilmiştir: Ana babalarını “demokratik” olarak algılayan öğrencilerin Bağımsızlık, Duyguları Anlama, Yakınlık, Başatlık ihtiyaçları; ana babalarını “otoriter” olarak algılayan öğrencilerden yüksek; buna karşılık Kendini Suçlama ve Saldırganlık düzeyleri düşük çıkmıştır (Öztürk, 1990: 1-2).

Şimşek, bir ilköğretim okulunun üç sınıfı üzerinde bir çalışma yapmıştır. Araştırmada aile faktörleri ve okul başarısı arasındaki ilişki ortaya çıkmaktadır. Bir okuldaki üç sınıf hakkında karşılaştırmalı olarak sunulan veriler, ailenin eğitimde ve çocukların okul başarıları üzerindeki yerini açıklıkla ortaya koymaktadır. Araştırmada başarının sadece öğrencinin zeka seviyesine bağlı olmadığı, zekanın yanısıra zeka gelişimini etkileyen ailenin yapısı önemli olduğu ortaya çıkmıştır. Ailenin eğitim düzeyi, ailenin yapısı, gelir düzeyi açılarından çocuklarına sundukları olanaklar ile okul başarısı arasında doğrudan bir ilişki vardır. Aynı konuda 2300 öğrenci üzerinde İstanbul'da Refia Semin tarafından yapılan çalışmada da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Araştırmacı, başarısızlığa neden olabilecek etmenlerin üzerinde durmuştur. Bulgularda, başarısızlığın en yüksek derecede ekonomik durumu iyi olmayan aile çocuklarında görüldüğü saptanmıştır.

Öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun yetersiz ev koşullarında yaşadıkları, ailenin gelir durumu ve anne babanın eğitim durumu ile çocukların okul başarıları arasında sıkı bağlar vardır (Şimşek, 2000: 106-109).

Gündüz'ün (1983) yaptığı bir araştırmaya göre, çocuğun başarısını etkileyen en önemli neden, çocuğun duygusal yaşantısıdır. Duygusal yaşantısının temel kaynağı ise ailedir. Çocuğun duygusal yaşantısı, aile ortamının bir görüntüsüdür.

Şemin (1973), Türk aile yapısının patriyarkal oluşu sebebi ile çocuk ve gençlere aile içinde fikirlerini serbestçe söyleme imkanının tanınmadığını belirtmektedir.

Gökçe (1984), ortaöğretim gençliğinin beklenti ve sorunlarını içeren araştırmasında; öğrencilerin, birçok araştırmasının tam aksine başarısızlığın kendilerinden kaynaklandığını vurgulamışlardır. Arseven (1979), Ankara ilinde yaptığı araştırmasında, sosyo-ekonomik seviyesi yüksek olan öğrencilerin akademik benlik tasarıları ile akademik başarı arasındaki ilişkinin yüksek çıktığını belirtmiştir. Uluğtekin (1977) yaptığı araştırmada, ana babaların çocuklarının yetişmesinde, saldırgan ve bağımsız davranışlar geliştirmelerinde ailenin içinde bulunduğu sosyo-ekonomik faktörlerin etkili olduğunu vurgulamıştır.

Gökçe (1971), şehirleşme sürecinin gençlik üzerindeki etkileri konulu araştırmasında, çarpık şehirleşmenin, düzensiz köyden kente göçün gençlerin sosyal yönlerini olumsuz etkilediğini vurgulamaktadır.

Gürkaynak (1979), ise sosyo-ekonomik faktörlerin çocuk yetiştirme yöntemlerinde etkili bir değişken olduğunu ve çocuğun yetişme şeklinin sosyo-ekonomik düzeye göre farklılıklar gösterdiğini belirtmiştir. Önemli sosyal sınıf farklılıkları elde edilmekle birlikte, üst sosyo-ekonomik düzey aileleri alt sosyo-ekonomik düzey ailelerinden daha demokratik değillerdi. Bütün ailelerde çocuklar kontrol ediliyorlardı ve bağımlıydılar. Üst sosyo-ekonomik düzeydeki çocuğun başkalarına karşı daha “politik” bir yaklaşım içinde olduğu, alt sosyo-ekonomik düzeydeki çocuğun ise bir tür bireycilik gösterdiği bulundu (Gürkaynak, 1980: 83-93).

Tuncer ve Demirel, İzmir’de “sosyo-ekonomik ve kültürel düzeyleri farklı kesimlerde, ailelerin çocuklarından bekledikleri kişilik özellikleri” üzerinde anket uygulaması yoluyla yaptıkları araştırmada daha çok, cinsiyete uygun davranış üzerinde durmuşlardır. Sonuçlar, her üç kesimdeki ailelerin de kızlarda temizlik, iyi huy, beceriklilik, oğlanlarda da sorumluluk, itimat edilirlilik özellikleri aradıklarını, çalışkanlık ve namusun özellikle alt düzeyde benimsenen niteliler olduğunu göstermiştir. Bu araştırmanın ilginç bir bulgusu alt düzeyde yalnızca erkeklerde görülmek istenen bir özellik olan bağımsızlığın daha üst düzeylere çıkıldıkça kızlara da tanınan bir hak olduğunu göstermesidir (Tuncer ve Demirel, 1974: 51-55).

Babalarının mensup oldukları mesleklere göre Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi öğrencileri üzerinde yapılmış bir araştırmaya göre 1946 ile 1961 yılları arasında kayıtlı öğrencilerin yarısını babaları devlet memuru olanlar, üçte birini babalarının mesleği özel sanayi ve ticaretle uğraşanlar oluştururken, babalarının mesleği çiftçi olanların oranı yaklaşık %10’dur. Oysa aynı yıllarda Türkiye’de faal nüfusun mesleklere göre dağılımına göre dağılımında memur ve işçiler %7, ticaret sanayi ve hizmetler %22, ziraat ise %66’lık bir oranla yer almaktaydı. Türkiye’nin Siyasal Bilgiler Fakültesi gibi bir okulunda öğrenim görmede gelir seviyesinin etkili olacağı muhakkaktır. Araştırmacılar bu dağılımın Siyasal Bilgiler Fakültesi’ne özgü bir yönünün olup olmadığını ortaya çıkarmak için aynı dönemde yine şöhretli bir okul olan Robert Kolej mühendislik bölümü öğrencileri üzerinde inceleme yapmışlardır. Siyasal Bilgiler’de memur çocuklarının çoğunluğu oluşturmasına karşın bu bölümdeki öğrencilerin babalarının; devlet memurluğu, özel teşebbüs ve serbest meslekler arasında yaklaşık aynı oranla dağılmış olduğu tespit edilmiştir (Payaslıoğlu, 1958: 235-237).

BÖLÜM IV

ARAŞTIRMANIN YÖNTEM VE MODELİ

4.1. Araştırma Modeli

Bu çalışma bir “Tarama Modeli” çalışmasıdır. Tarama modelleri geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır (Karasar, 1986: 80).

Bu model ile, ailelerin çocuklarının psikolojik ihtiyaçlarının karşılanmasına ne ölçüde katkıda buldukları ve bu katkının ailenin sosyo-ekonomik durumu ile olan ilişkisinin hangi düzeyde olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır.

4.1.1. Evren

Araştırmanın evrenini Adapazarı il merkezinde bulunan genel liselerin son sınıfında okuyan öğrenciler oluşturmaktadır. İl merkezinde 5 genel lise bulunmaktadır.

4.1.2. Örneklem

Araştırmanın örneklemini Adapazarı merkezde bulunan 5 genel lise arasından şans yöntemiyle seçilmiş, seçilen 3 lisede okuyan öğrenciler arasından 216 kişi yine şans yöntemiyle seçilmiş ve gönüllülük esas alınarak araştırmaya dahil edilmiştir.

Araştırmanın örneklemine ilişkin bilgiler Tablo 4.1.'de verilmiştir.

Tablo 4.1. Örnekleme Giren Öğrencilerin Sosyo-Ekonomik Düzey Dağılımı:

Alt Sosyo-Ekonomik Düzey (Ozanlar Lisesi)	Orta Sosyo-Ekonomik Düzey (Zehra Akkoç Kız Lis.)	Üst Sosyo-Ekonomik Düzey (Atatürk Lisesi)
---	--	---

Okulların sosyo-ekonomik düzey bakımından seçiminde her hangi bir özel teknik kullanılmamış, okulların bulunduğu semtlerin çevresinde oturan insanların ekonomik ve sosyal düzeylerini yansıttıkları görüşü benimsenmiştir. Bu okullardan Ozanlar Lisesi ve Atatürk Lisesi karma lise, Zehra Akkoç Lisesi ise kız lisesidir.

4.1.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada “Edwards Kişisel Tercih Envanteri” ile bağımsız değişkenler hakkında bilgi toplamak için “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır.

4.1.3.1. Edwards Kişisel Tercih Envanteri

Edwards Kişisel tercih Envanteri Murray (1938) tarafından tanımlanan psikolojik ihtiyaçlardan 15 tanesinin bir kimsedeki önem derecesini saptamaya olanak veren bir ölçme aracıdır. Kısaca EPPS olarak bilinen Edwards Kişisel Tercih Envanteri ile ölçülen ihtiyaçlar şunlardır:

1.Başarma (Achievement):

Bir şeyin en iyisini yapma, yetenek ve çaba gerektiren işlerin üstesinden gelme, otorite olarak tanınma, büyük önemi olan bir işi başarma, çok zor bir işi iyi bir biçimde yapma, zor problem ve bilmeceleri çözme.

2.Uyarlık (Deference):

Başkalarından fikir alma, başkalarının ne düşündüğünü öğrenmek isteme, yönergeleri izleyip bekleneni yapma, başkalarını övme, başkalarının önderliğini kabul etme vs.

3.Düzen (Order):

İşini temiz, düzenli ve organize edilmiş olarak yapma, güç bir işe başlamadan önce plan yapma, düzenli şeylere sahip olma, bir seyahate çıkmadan önce ayrıntılı olarak plan yapma, her şeyi ayarlanmış ve düzenlenmiş yaşama vs.

4.Gösteriş (Exhibition):

Esprili ve zekice şeyler söyleme, şakalar yapma ve hikayeler anlatma, başkalarının dikkatini çekme ve görünüşü hakkında fikir belirtmelerini isteme, bireysel başarılar üzerinde konuşma, ilgi merkezi olmak isteme, başkalarının anlamını bilmediği kelimeler kullanmaktan hoşlanma vs.

5.Özerklik (Authonomy):

Bir yere istediği zaman gidip gelebilme, bir şeyle ilgili düşüncelerini açıkça söyleme, karar verirken başkalarından bağımsız olma, istediğini yapmada kendini özgür hissetme, sorumluluk ve yükümlülüklerinden kaçınma vs.

6.Duyguları Anlama (Intrapeception):

Başkalarının duygu ve davranışlarını inceleme, başkalarını gözleme ve problemler karşısında neler hissettiklerini anlamaya çalışma, kendini başkalarının yerine koyma, başkalarının davranışlarını analiz etmekten hoşlanma vs.

7.Yakınlık (Affiliation):

Arkadaşlarına ve dostlarına karşı vefalı olma, arkadaş gruplarına katılma, dostları için bir şeyler yapma, yeni arkadaşlıklar kurma, elden geldiği kadar çok arkadaş edinmeye çalışma, her şeyini dostlarıyla paylaşma vs.

8.İlgi Görme (Succorance):

Güç durumda kaldığında başkalarından yardım bekleme, başkalarının kendisine cesaret vermelerini isteme, başkalarından anlayış bekleme, kişisel sorunlarına karşı başkalarının sempati ve anlayış göstermelerini isteme vs.

9.Başatlık (Dominance):

Kendi düşüncelerini savunma, içinde bulunduğu grupta lider olma, başkaları tarafından lider olarak kabul edilmek isteme, grup adına kararlar verme, başkalarının davranışlarını denetlemek ve başkalarını yönetmek isteme.

10.Kendini Suçlama (Abasement):

Bir şeyi yanlış yaptığında suçluluk hissetme, işler yolunda gitmediğinde kusuru kendisinde arama, yanlış yapılan işlerden dolayı cezalandırılmayı isteme, bireysel olarak acı çekmenin kişiye yarar getireceğine inanma.

11.Şefkat gösterme (Hurturance):

Arkadaşları sıkıntıda olduğunda onlara yardım etme, başkalarına şefkat ve sempati ile yaklaşma, başkalarını affetme, başkaları için ufak tefek iyilikler yapma, başkalarına büyük yakınlık gösterme vs.

12.Değişiklik (Change):

Yeni ve değişik bir şeyler yapma, seyahat etmekten ve yeni insanlar tanımaktan hoşlanma, yeni şeyleri deneme, günlük rutini değiştirme, yeni şeyler yapma vs.

13.Sebat (Endurance):

Bir işi bitirinceye kadar üzerinde çalışma üzerine aldığı herhangi bir işi tamamlama, bir iş üzerinde yoğun olarak çalışma, bir başka işe geçmeden önce elindeki işi bitirme vs.

14.Karşı Cinsle İlişki (Heterosexuality):

Karşı cinsten biri ile beraber olmaktan hoşlanma, karşı cinsten kimselerle sosyal etkinliklere katılma, karşı cinsten birine aşık olma, cinsel bakımdan uyarılmaktan hoşlanma vs.

15.Saldırganlık (Aggression):

Zıt düşüncelere karşı çıkma, başkaları hakkında düşündüklerini söyleme, başkaları ile alay etme, gazetelerde dehşet ve cinayet ile ilgili sütunları okumaktan hoşlanma vs.

EPPS hem bireysel hem de gruplar halinde uygulanması kolay bir ölçme aracıdır. Uygulama sırasında, önce envanter kitapçığının ön kapağındaki yönergenin okunması ve gereğinin yapılması istenir. Envanteri cevaplayacak kişinin yapacağı iş, cevap kağıdında her madde numarasının karşısındaki madde seçeneklerini gösteren A ve B harflerinden tercih ettiği seçeneği gösteren harfi yuvarlak içine almaktır. Bazı maddelerde iki şıktan birini seçmenin zor olduğu ama buna rağmen elden geldiği kadar bir seçim yapmaya çalışılması ve işaretli madde bırakılmaması istenir. Uygulama yaklaşık bir saat sürmektedir (Kuzgun,1985).

4.1.3.2. Bilgi Formu

Öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeylerini belirlemek için bir bilgi formu geliştirilmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin niteliklerini belirlemek için gerekli cinsiyet, yaş, doğum yeri, ana- babanın öğrenim durumu, mesleği ve ailelerin gelir durumlarına ilişkin bilgilerin toplanması için hazırlanmıştır. İlgili maddeler “Bilgi Formu”nda seçenekler halinde sunulmuş ve uygun seçeneklerin öğrenciler tarafından işaretlenmesi istenmiştir.

4.1.4. Verilerin Toplanması

Araştırmada kullanılan “Edwards Kişisel Tercih Envanteri” ve “Kişisel Bilgi Formu” nun uygulanması 2000-2001 öğretim yılı Kasım ve Aralık ayları içerisinde

gerçekleştirilmiştir. Verilerin toplanması amacıyla yapılan uygulamalar için Atatürk Lisesi, Ozanlar Lisesi ve Hacı Zehra Akkoç Kız Lisesi seçilmiştir.

Daha önce belirtildiği gibi verilerin toplanması amacıyla “Edwards Kişisel Tercih Envanteri” ve “Kişisel Bilgi Formu” uygulanmıştır. Uygulama yapılmadan önce ilgili okul idareleri ile görüşülmüş ve randevu alınmıştır. Tespit edilen gün ve saatlerde uygulamalar yapılmıştır.

Sınıflarda öğrencilere önce araştırmacı ve araştırmanın amacı hakkında kısa bilgiler verilmiştir. Öğrencilere herhangi bir zorlamanın bulunmadığı, uygulamaya katılıp katılmamada serbest oldukları anlatılmış, ancak öğrencilerin hemen hemen tümü araştırmaya katılmışlardır. Öğrencilere anlamadıkları konularda soru sorma süresi tanındıktan, herşeyin anlaşıldığından emin olunduktan sonra uygulamaya geçilmiştir.

“Edwards Kişisel Bilgi Formu”nun uygulaması yaklaşık 70 dakika, “Kişisel Bilgi Formu”nun doldurulması yaklaşık 15 dakika sürmüştür. Uygulama sonunda testler ve cevap kağıtları toplanmıştır.

4.1.5.Sayıtlar

- 1.İhtiyaçlar insan davranışlarının yönünü belirler.
- 2.Psikolojik ihtiyaçlar ölçülebilir.
- 3.İhtiyaçlarla sosyo-ekonomik düzey arasında bir ilişki olduğu varsayılmaktadır.
- 4.Psikolojik ihtiyaçları “Edwards Kişisel Tercih Envanteri”nin ölçebileceği varsayılmaktadır.
- 5.Uygulamaya dahil edilen kişilerin “Edwards Kişisel Tercih Envanteri (EPPS)’ ne içten cevap verecekleri varsayılmaktadır.

4.1.6. Sınırlılıklar

- 1.Araştırmada elde edilen bulgular evren ve örnekleme belirtilen okullarla sınırlıdır.
- 2.Araştırmada bireylerin psikolojik ihtiyaçları “Edwards Kişisel Tercih Envanteri” ile ölçülecektir. Bu nedenle psikolojik ihtiyaçlar konusunda elde edilecek bilgiler “Edwards Kişisel tercih Envanteri”nin ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır.
- 3.Araştırma “Kişisel Bilgi Formu” içinde yer alan değişkenlerle sınırlıdır.

4.1.7. Tanımlar

İhtiyaç:

Bireyin içindeki fizyolojik ve sonradan edinilmiş herhangi eksiklik ya da yetmezlik (Morgan, 1988: 419).

Psikolojik İhtiyaçlar:

Sevme, sevilme, toplumsal kabul, tanınma, güvenlik, başarılı olma, güç kazanma, kendini gerçekleştirme gibi ihtiyaçlar psikolojik ihtiyaçları oluşturur (Oksal, 1986: 16).

Sosyo-Ekonomik Düzey:

Bireylerin sosyal ve ekonomik yönden eriştikleri, eğitim düzeyini, alışkanlıklarını ve yaşam biçimini içine alan durumdur.

4.1.8. Verilerin Analizi:

Araştırmada kullanılan veri toplama araçlarının uygulanması toplandıktan sonra cevap kağıtları kontrol edilmiş, eksik bilgi verilen cevap kağıtları çıkarılmıştır.

Psikolojik ihtiyaçları ölçmek için A. Edwards (1959) tarafından geliştirilmiş olan “Edwards Kişisel Tercih Envanteri”(Edwards Personal Preference Schedule-EPPS) kullanılmıştır. Bu envanterin Türkiye’de geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları Kuzgun tarafından yapılmıştır.

Edwards Kişisel tercih Envanteri ile ölçülebilen değişkenler, sırası ile, başarıma, uyarlık, düzen, gösteriş, özerklik, yakınlık, duyguları anlama, ilgi görme, başatlık, kendini suçlama, şefkat gösterme, değişiklik, sebat, karşı cinsle ilişki ve saldırganlıktır.

Zorunlu seçmeli tipte 210 maddeden oluşan envanterde, ayrıca cevapların tutarlılığını ölçmek amacı ile 15 madde ikişer kere verilmiştir. Bu on beş maddeyi her iki seferde de aynı yönde cevaplayan bir kimse en fazla 15 tutarlık puanı elde etmektedir. Bireysel yordamalar için 12'den daha düşük tutarlık puanı olan bireylerin cevap kağıtlarına pek dikkat edilmemekte hatta bunlar puanlanmamaktadır.

Bu araştırmada cevap aranan asıl soru, sosyo-ekonomik düzeyleri farklı olan bireylerin EPPS puanı ortalamaları arasında bir fark olup olmadığıdır. Burada psikolojik ihtiyaçların farklı sosyo-ekonomik düzeyden kız ve erkek bireylerde farklılık gösterip göstermediği, yani sosyo-ekonomik düzey ve cinsiyetin ortak etkisinin söz konusu olup olmadığı da açıklığa kavuşturulması gereken bir durumdur. Bu çalışma da her iki değişkeni de aynı anda analiz etmek amacı ile iki yönlü varyans analizi tekniği kullanılmış, f değerleri anlamlı çıkan ihtiyaç alanlarında farkın kaynağını saptamak için Tukey tekniği kullanılmıştır. f değerlerinde ve Tukey değerinde $f < ,005$ anlamlılık düzeyi kabul edilmiştir.

BÖLÜM V

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde alt problemlerle ilgili bulgulara yer verilmiştir. Sosyo-ekonomik düzeyleri farklı olan bireylerin EPPS puan ortalamaları arasında fark olup olmadığı cevaplanmaya çalışılmıştır. Burada karşımıza çıkan bir durum psikolojik ihtiyaçların farklı sosyo-ekonomik düzeyden kız ve erkek bireylerde farklılık gösterip göstermediği yani sosyo-ekonomik düzey ile cinsiyetin ortak etkisinin söz konusu olup olmadığının da belirlenmesi gerekliliğidir.

5.1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Cinsiyet-Doğum Yeri ve Yaş Durumları

Ankete katılan öğrencilerin cinsiyet-doğum yeri ve yaş bakımından dağılımları tablolar halinde belirtilmiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyet dağılımı Tablo 5.1’de verilmiştir.

Tablo 5.1. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

	ALT SED (OZANLAR LİS.)	ORTA SED (ZEHRA AKKOÇ)	ÜST SED (ATATÜRK LİS.)	F	%
Erkek	31	-	38	69	31,9
Kız	34	71	42	147	68,0
Toplam	65	71	80	216	99,9

Araştırmaya katılan 216 kişiden 147'si kız (%68,05), 69 tanesi ise erkek (31,94) öğrencidir. Görüldüğü gibi kız öğrencilerin sayısı erkek öğrencilerden fazladır.

Tablo 5.2. Öğrencilerin Doğum Yerlerine Göre Dağılımı

Doğum Yeri	Frekans	%
Köy	20	9.25
Nahiye	1	0.46
İlçe	43	19.90
İl	152	70.37

Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük çoğunluğunun şehir doğumlu olduğu görülmektedir. Şehirli doğumlu öğrenciler 152 kişi olup %70 gibi bir orana tekabül etmektedir. Bunu %19.90 ile ilçede doğan öğrenciler izlemektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerden bir tanesi nahiye doğumludur.

Tablo 5.3. Öğrencilerin Yaşlarına Göre Dağılımı

Yaş	Frekans	%
16 Yaş ve altı	21	9.72
17 yaş	130	60.18
18 yaş	59	27.31
19 yaş	6	2.77

Araştırmaya katılan öğrencilerden 130 tanesi (%60,18) 17 yaşında, 59 tanesi ise (%27,31) 18 yaşındadır. Öğrencilerin büyük çoğunluğu Lise III. sınıfta olması gereken yaş düzeylerindedir.

5.2. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Ailelerinin Sosyo-Ekonomik ve Eğitim Durumları

Araştırmaya katılan öğrencilerin ailelerinin sosyal ve ekonomik özellikleri ile eğitim seviyesi bakımından dağılımları tablolar halinde belirtilmiştir.

Tablo 5.4. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Anne Mesleğinin Dağılımı

Anne Mesleği	Frekans	%
İşçi	5	2.31
Çiftçi	6	2.77
Memur	20	9.25
Esnaf/Tüccar	5	2.31
Serbest Meslek	175	81.01

Araştırmaya katılan öğrencilerin % 81.01' nin anne mesleği ev kadınlığıdır. Ev kadını kategorisi “serbest meslek” adı altında ele alınmıştır. Geriye kalan meslek dalları da kendi aralarında küçük parçalara ayrılmış olduğu görülmektedir.

Tablo 5.5. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Baba Mesleğinin Dağılımı

Baba Mesleği	Frekans	%
İşçi	17	7.87
Çiftçi	8	3.70
Memur	78	36.11
Esnaf/Tüccar	44	20.37

Serbest Meslek	69	31.94
----------------	----	-------

Araştırmaya katılan öğrencilerin baba meslekleri anne mesleği gibi bir grupta yoğunluk kazanmamıştır. Maddeler arasında dağılıma görülmektedir. En çok 78 kişi ile öğrencilerin baba mesleği olarak “memurluk” dikkat çekmektedir, onu 69 kişi ile “serbest meslek” maddesi izlemektedir.

Tablo 5.6. Öğrencilerin Annelerinin Öğrenim Durumu Dağılımı

Anne Öğrenim Durumu	Frekans	%
Hiç Okumamış	11	5.09
İlkokul	119	55.09
Ortaokul	30	13.88
Lise	37	17.12
Yüksekokul/Üniversite	19	8.79

Araştırmaya katılan öğrencilerden 119 tanesi (55,09) gibi büyük bir çoğunluğunun annelerinin ilkokul mezunu oldukları görülmektedir. Diğer maddeler arasında birbirinden pek de kopuk olmayan farklar görülmektedir.

Tablo 5.7. Öğrencilerin Babalarının Öğrenim Durumu Dağılımı

Baba Öğrenim Durumu	Frekans	%
Hiç Okumamış	3	1.38
İlkokul	64	29.62
Ortaokul	46	21.29
Lise	17	7.87
Yüksekokul/Üniversite	56	25.92

Babanın öğrenim durumu dağılımı incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin 64 tanesinin (%29.62) babalarının ilkokul mezunu oldukları görülmektedir. Bunun yanında babaları Yüksekokul/Üniversite mezunu olanların sayısı 56 (%25,92) ile azımsanmayacak bir rakamdır.

Tablo 5.8. Öğrencilerin Ailelerinin Aylık Gelirlerinin Dağılımı

Aylık Gelir	Frekans	%
50 milyon ve altı	-	
50-100 milyon	7	3.24
100-250 milyon	72	33.33
250-750 milyon	118	54.62
750 milyon ve üstü	19	8.79

Araştırmaya katılan öğrencilerin ailelerinin gelir durumları araştırmanın konusu gereği dengeli seçilmeye çalışılmıştır. Bu amaçla alt sosyo-ekonomik- orta sosyo-ekonomik ve üst sosyo-ekonomik düzeyden okullar ve bu okullarda okuyan çocuklar seçilmiştir. Okulların bulunduğu çevrenin ailelerinin gelir düzeyini yansıttığı görüşü benimsenmiştir.

Tablo 5.9. Öğrenciler Ailelerinin Gelir Durumlarını Nasıl Gördüklerine İlişkin Dağılım

Ekonomik Durum	Frekans	%
Çok Kötü	7	3.24
Kötü	25	11.57
Orta Halli	124	57.40
İyi	55	25.46
Çok İyi	5	2.31

Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük bir kısmı gelir durumları ne olursa olsun ailelerinin gelirini Türkiye ölçeğine göre orta halli olarak görmektedir. Çok iyi ve çok kötü görenlerin oranı oldukça azdır.

Araştırmanın verileri değişik sosyo-ekonomik düzeyden gençlerin oluşturduğu üç ayrı liseden seçilmiş 216 son sınıf öğrencisinden elde edilmiştir. Psikolojik ihtiyaçları ölçmek için Edwards tarafından geliştirilmiş olan Edwards Kişisel Tercih Envanteri kullanılmıştır. Edwards Kişisel tercih Envanteri ile ölçülen değişkenler sırası ile, başarıma, uyarlık, düzen, gösteriş, özerklik, yakınlık, duyguları anlama, ilgi görme, başatlık, kendini suçlama, şefkat gösterme, değişiklik sebat, karşı cinsle ilişki ve saldırganlıktır.

5.3. Farklı S.E.D Öğrencilerin Psikolojik İhtiyaçlarına İlişkin Bulgular

Üç farklı sosyo-ekonomik düzeyden kız ve erkek öğrencilerin oluşturduğu altı grubun on beş alt testten elde ettikleri puanların ortalama ve standart kaymaları aşağıda verilmiştir.

Tablo 5.10. Alt SED Kız ve Erkek Öğrencilerin Başarıma İhtiyacı Ortalama ve Standart Sapmaları

		Alt Sed Erkek	Alt Sed Kız
Başarıma	X	13,5	14,58
	Ss	2,24	2,56

Alt sosyo-ekonomik düzeyden kız ve erkek öğrenciler arasında kız öğrencilerin başarıma ihtiyacının erkek öğrencilere oranla daha yüksek olduğu görülmektedir. Buradan hareketle kız öğrencilerde erkek öğrencilere göre buldukları ekonomik seviyeden

daha yukarı ulaşma isteğinin fazla olduğu düşünülebilir. Ayrıca kızlarda bir işi başarma, yetenek ve çaba gerektiren işlerin üstesinden en iyi şekilde gelme, güdüsünün fazla olduğu da düşünülebilir.

Tablo 5.11. Alt SED Kız ve Erkek Öğrencilerin Uyarlık İhtiyacı Ortalama ve Standart Sapmaları

		Alt Sed Erkek	Alt Sed Kız
Uyarlık	X.	14,3	11,75
	Ss	2,00	1,92

“Uyarlık” alt testi yönünden erkek öğrencilerin ortalamaları kız öğrencilerden daha yüksektir. Buna dayanarak erkek öğrencilerin “Başkalarından fikir alma, başkalarının ne düşündüğünü öğrenme” gibi özelliklerinin kız öğrencilere göre daha baskın olduğu söylenebilir.

Tablo 5.12. Alt SED Kız ve Erkek Öğrencilerin Düzen İhtiyacı Ortalama ve Standart Sapmaları

		Alt Sed Erkek	Alt Sed Kız
Düzen	X.	12,2	11,66
	Ss	2,6	2,65

“Düzen” ihtiyacı yönünden kız ve erkek öğrenciler arasında önemli bir fark görülmemektedir. Kız ve erkek öğrenciler işlerini düzenli, temiz, planlı yapma açısından yakın özelliklere sahiptir.

Tablo 5.13. Alt SED Kız ve Erkek Öğrencilerin Gösteriş İhtiyacı Ortalama ve Standart Sapmaları

		Alt Sed Erkek	Alt Sed Kız
Gösteriş	X.	12,9	11,83
	Ss	2,80	3,43

Erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre “başkalarının dikkatini çekme, bireysel başarılar üzerinde konuşma, ilgi merkezi olmak isteme, şakalar yapma” gibi özellikleri daha baskın çıkmıştır.

Tablo 5.14. Alt SED Kız ve Erkek Öğrencilerin Bağımsızlık İhtiyacı Ortalama ve Standart Sapmaları

		Alt Sed Erkek	Alt Sed Kız
Bağımsızlık	X.	12,00	12,16
	Ss	2,23	2,44

“Bağımsızlık” alt testinin içerdiği “istediğini yapmada kendini özgür hissetme, bir yere istediği zaman gidip gelebilme” özellikler yönünden kızlarla erkekler arasında çok belirgin bir fark olmadığı görülmektedir.

Tablo 5.15. Alt SED Kız ve Erkek Öğrencilerin Yakınlık İhtiyacı Ortalama ve Standart Sapmaları

		Alt Sed Erkek	Alt Sed Kız
Yakınlık	X.	13,11	15,66
	Ss	3,20	1,64

“Yakınlık” alt testinin içerdiği “arkadaşlarına karşı vefalı olma, dostları için bir şeyler yapma, yeni arkadaşlıklar kurma” özellikleri yönünden kız ve erkek öğrenciler yakın puan almışlardır. Cinsiyetleri ne olursa olsun bireyler için yakınlık duygularının önemli olduğu görülmektedir.

Tablo 5.16. Alt SED Kız ve Erkek Öğrencilerin Duyguları Anlama İhtiyacı Ortalama ve Standart Sapmaları

		Alt Sed Erkek	Alt Sed Kız
Duyguları Anlama	X.	13,9	14,16
	Ss	3,17	1,92

“Duyguları Anlama” ihtiyacının kız öğrencilerde erkeklere oranla yüksek olduğu görülmektedir. Kızlar erkeklere göre başkalarının duygu davranışlarını incelemeye, kendini başkalarının yerine koymaya daha çok önem vermektedirler.

Tablo 5.17. Alt SED Kız ve Erkek Öğrencilerin İlgi Görme İhtiyacı Ortalama ve Standart Sapmaları

		Alt Sed Erkek	Alt Sed Kız
İlgi Görme	X.	12,3	23,58
	Ss	2,45	3,50

“İlgi görme” ihtiyacı kız öğrencilerde erkek öğrencilere göre oldukça yüksek görülmektedir. Erkek öğrenciler güç durumda kaldıklarında başkalarından yardım beklemek yerine kendileri çözme eğilimindedir. Buna karşılık kız öğrenciler, başkalarının anlayış ve desteğine daha fazla önem vermektedirler.

Tablo 5.18. Alt SED Kız ve Erkek Öğrencilerin Başatlık İhtiyacı Ortalama ve Standart Sapmaları

		Alt Sed Erkek	Alt Sed Kız
Başatlık	X.	13,4	13,16
	Ss	2,49	3,07

Kız ve erkek öğrencilerin kendi düşüncelerini savunma, içinde buldukları grupta lider olma, başkalarını yönetmeyi isteme özellikleri yönünden yakın puan aldıkları görülmektedir.

Tablo 5.19. Alt SED Kız ve Erkek Öğrencilerin Kendini Suçlama İhtiyacı Ortalama ve Standart Sapmaları

		Alt Sed Erkek	Alt Sed Kız
Kendini Suçlama	X.	12,8	12,66
	Ss	2,99	3,59

“Kendini Suçlama” alt testinin içerdiği işi yanlış yaptığında suçluluk hissetme, işler yolunda gitmediğinde kusuru kendinde arama” duyguları yönünden öğrenciler arasında farklar olmadığı görülmektedir.

Tablo 5.20. Alt SED Kız ve Erkek Öğrencilerin Şefkat Gösterme İhtiyacı Ortalama ve Standart Sapmaları

		Alt Sed Erkek	Alt Sed Kız
Şefkat Gösterme	X.	12,9	15,58
	Ss	2,66	2,01

Kız öğrencilerin başkalarına karşı şefkat ve sempati ile yaklaştıkları, arkadaşları sıkıntıda olduğunda erkek öğrencilere göre daha fazla yardım etme eğiliminde oldukları, daha kolay affedebildikleri, daha cömert oldukları görülmektedir.

Tablo 5.21. Alt SED Kız ve Erkek Öğrencilerin Değişiklik İhtiyacı Ortalama ve Standart Sapmaları

		Alt Sed Erkek	Alt Sed Kız
Değişiklik	X.	13,9	12,91
	Ss	4,06	2,09

Görüldüğü gibi erkekler kız öğrencilere oranla daha fazla değişiklik ihtiyacı duymaktadır. Erkek öğrenciler yeni ve değişik şeyler yapma, seyahat etme ve yeni insanlar tanıma isteği yönünden kız öğrencilere göre az da olsa daha isteklidir.

Tablo 5.22. Alt SED Kız ve Erkek Öğrencilerin Sebat İhtiyacı Ortalama ve Standart Sapmaları

		Alt Sed Erkek	Alt Sed Kız
Sebat	X.	11,1	12,5
	Ss	2,94	2,25

Kız öğrencilerin üzerine aldıkları bir işi bitirinceye kadar çalıştıkları, elindeki işi bitirmeye istekli oldukları ve bu işi bitirmeden başka bir işe başlamadıkları görülmektedir. Fakat bu alt test açısından erkekler ve kızlar arasında bariz bir fark da yoktur.

Tablo 5.23. Alt SED Kız ve Erkek Öğrencilerin Karşı Cinsle İlişki İhtiyacı Ortalama ve Standart Sapmaları

		Alt Sed Erkek	Alt Sed Kız
Karşı Cinsle İlişki	X.	13,6	11,0
	Ss	3,26	3,76

Erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre karşı cinsten kimselerle sosyal etkinliklere katılma, karşı cinsten biri ile beraber olma ihtiyacı bakımından daha yüksek puan aldıkları görülmektedir.

Tablo 5.24. Alt SED Kız ve Erkek Öğrencilerin Saldırganlık İhtiyacı Ortalama ve Standart Sapmaları

		Alt Sed Erkek	Alt Sed Kız
Saldırganlık	X.	12,7	12,41
	Ss	2,36	2,32

“Saldırganlık” ihtiyacının içerdiği başkaları ile alay etme, başkaları hata yaptığı zaman onları suçlama gibi özellikler yönünden kız ve erkek öğrencilerin yakın puan aldıkları görülmektedir.

Araştırma sonucunda ortaya çıkan tabloda alt sosyo-ekonomik öğrencilerden erkek öğrencilerin “başarma, uyarlık, yakınlık,duyguları anlama, başatlık, değişiklik, karşı cinsle ilişki” alt testlerinden aldıkları puanların; kız öğrencilerin ise “başarma, yakınlık,

duyguları anlama, ilgi görme, şefkat gösterme” alt testlerinden aldıkları puanların dikkate değer olduğu görülmektedir.

Orta sosyo-ekonomik düzeyden bireylerin on beş alt testten aldıkları puanların ortalama ve standart sapmaları aşağıda verilmiştir.

Tablo 5.25. Orta SED Kız Öğrencilerin Başarma İhtiyacı Ortalama Ve Standart Sapmaları

		Orta Sed Kız
Başarma	X	14,58
	Ss.	2,32

“Başarma” ihtiyacı yönünden öğrencilerin oldukça yüksek puan aldıkları görülmektedir. Buradan bu öğrencilerin bir şeyin en iyisini yapmaya, çok zor olan işleri bile en iyi şekilde yapma istek ve eğiliminde olduklarını söyleyebiliriz.

Tablo 5.26. Orta SED Kız Öğrencilerin Uyarlık İhtiyacı Ortalama Ve Standart Sapmaları

		Orta Sed Kız
Uyarlık	X	9,58
	Ss.	1,23

Araştırmaya katılan öğrencilerin başkalarından fikir alma, yönergeleri izleyip bekleneni yapma, başkalarını övme, başkalarının önderliğini kabul etme yönünden belirgin bir

puan almadıkları görülmektedir. Sonuçlara dayanarak bu öğrencilerin bağımsız karar vermeyi, kendi fikirlerini uygulamayı isteme eğiliminde olduğu söylenebilir.

Tablo 5.27. Orta SED Kız Öğrencilerin Düzen İhtiyacı Ortalama Ve Standart Sapmaları

		Orta Sed Kız
Düzen	X	6,16
	Ss.	3,95

Öğrencilerin işlerini organize edilmiş olarak yapma, hayatını planlı bir şekilde devam ettirme özelliklerini içeren “Düzen” alt testinden aldıkları puanların ortalamasının yüksek olmadığı görülmektedir. Buradan hareketle öğrencilerin planlı hareket etme, plan yapma eğiliminde olmadıkları düşünülebilir.

Tablo 5.28. Orta SED Kız Öğrencilerin Gösteriş İhtiyacı Ortalama Ve Standart Sapmaları

		Orta Sed Kız
Gösteriş	X	12,16
	Ss.	4,09

Kız öğrencilerin başkalarının dikkatini çekme, ilgi merkezi olmayı isteme ihtiyacı bakımından çok belirgin bir ihtiyaç örüntüsü taşımadıkları söylenebilir. Öğrenciler görünüşleri yada bireysel başarıları hakkında başkalarının fikirlerini almaya ihtiyaç duymamaktadır.

Tablo 5.29. Orta SED Kız Öğrencilerin Bağımsızlık İhtiyacı Ortalama Ve Standart Sapmaları

		Orta Sed Kız
Bağımsızlık	X	12,16
	Ss.	2,33

Öğrencilerin “bağımsızlık” ihtiyacı yönünden aldığı puanın dikkat çekecek kadar yüksek olmadığı söylenebilir. Buna dayanarak öğrencilerin kararlarını kendi başına verme, düşüncelerini açıkça söyleme yerine fikir alma, birlikte hareket etme eğiliminde oldukları söylenebilir.

Tablo 5.30. Orta SED Kız Öğrencilerin Yakınlık İhtiyacı Ortalama Ve Standart Sapmaları

		Orta Sed Kız
Yakınlık	X	16,16
	Ss.	3,93

Arkadaşlarına ve dostlarına karşı vefalı olma, dostları için bir şeyler yapma, yeni arkadaşlıklar kurma gibi özellikler yönünden öğrenciler oldukça yüksek puan almışlardır. Öğrencilerin her şeyini dostları ile paylaşma ve bir çok arkadaş edinme isteğinde oldukları görülmektedir.

Tablo 5.31. Orta SED Kız Öğrencilerin Duyguları Anlama İhtiyacı Ortalama Ve Standart Sapmaları

		Orta Sed Kız
Duyguları Anlama	X	15,41
	Ss.	3,45

Verilere bakarak öğrencilerin başkalarının duygu ve düşüncelerini anlamaya önem verdikleri, karşılarındaki insanları anlamaya çabaladıkları, kendilerini onların yerine koyarak hareket etme eğiliminde oldukları söylenebilir.

Tablo 5.32. Orta SED Kız Öğrencilerin İlgi Görme İhtiyacı Ortalama Ve Standart Sapmaları

		Orta Sed Kız
İlgi Görme	X	17,16
	Ss.	4,41

Görüldüğü gibi öğrenciler karşılaştıkları güç bir durumda arkadaşlarından yardım beklemekte, onların anlayış ve desteğine önem vermektedirler. Duyguları Anlama alt testinin yüksek çıktığı da düşünülerek öğrencilerin karşılıklı anlayış, işbirliği ve desteğe, arkadaşlığa önem verdikleri düşünülebilir.

Tablo 5.33. Orta SED Kız Öğrencilerin Başatlık İhtiyacı Ortalama Ve Standart Sapmaları

		Orta Sed Kız
Başatlık	X	15,83
	Ss.	3,57

Araştırmaya katılan öğrencilerin kendi düşüncelerini savunmaya, bir grupta lider olmaya istekli oldukları görülmektedir. Ayrıca bu öğrenciler başkalarının davranışlarını denetleme ve başkalarını yönetme eğilimindedir.

Tablo 5.34. Orta SED Kız Öğrencilerin Kendini Suçlama İhtiyacı Ortalama Ve Standart Sapmaları

		Orta Sed Kız
Kendini Suçlama	X	11,00
	Ss.	3,29

Öğrencilerin bir işi yanlış yaptığında suçluluk hissetme ya da kusuru kendilerinde arama eğiliminde olmadıkları görülmektedir.

Tablo 5.35. Orta SED Kız Öğrencilerin Şefkat Gösterme İhtiyacı Ortalama Ve Standart Sapmaları

		Orta Sed Kız
Şefkat Gösterme	X	16,08
	Ss.	5,13

Görüldüğü gibi bireylerin şefkat gösterme eğilimleri oldukça yüksektir. Arkadaşlarına karşı vefalı olan, yeni arkadaşlar edinmeye istekli öğrencilerin arkadaşları sıkıntıda olduğunda onlara yardım etme, onlar için iyilikler yapma konusunda istekli olmaları beklenen bir durumdur.

Tablo 5.36. Orta SED Kız Öğrencilerin Değişiklik İhtiyacı Ortalama Ve Standart Sapmaları

		Orta Sed Kız
Değişiklik	X	15,83
	Ss.	2,70

Verilere bakarak öğrencilerin yeni ve değişik şeyler yapmaya, seyahat etmeye istekli oldukları ve yeni insanlar tanımaya açık oldukları görülmektedir.

Tablo 5.37. Orta SED Kız Öğrencilerin Sebat İhtiyacı Ortalama Ve Standart Sapmaları

		Orta Sed Kız
Sebat	X	11,75
	Ss.	4,02

Araştırmada yer alan öğrencilerin herhangi bir iş üzerinde yoğun olarak çalışma ya da elindeki işi bitirmeden bir başka işe geçmeme gibi konularda çok da hevesli olmadıkları söylenebilir. Yaşlarının gereği olan bir anda birçok işi yapma eğiliminin bunda bir etkisi olduğu düşünülebilir.

Tablo 5.38. Orta SED Kız Öğrencilerin Karşı Cinsle İlişki İhtiyacı Ortalama Ve Standart Sapmaları

		Orta Sed Kız
Karşı Cinsle İlişki	X	8,25
	Ss.	5,30

Öğrencilerin karşı cinsten birileriyle birlikte olmaya ya da karşı cinsten kişilerle çeşitli sosyal etkinliklere katılmaya istekli olmadıkları söylenebilir. Bu konuda öğrencilerin kız lisesinde okumalarının bir etken olabileceği düşünülebilir.

Tablo 5.39. Orta SED Kız Öğrencilerin Saldırganlık İhtiyacı Ortalama Ve Standart Sapmaları

		Orta Sed Kız
Saldırganlık	X	13,25
	Ss.	4,79

Görüldüğü gibi öğrencilerin başkalarıyla alay etme, hata yaptıklarında onları suçlama gibi konularda ortalama bir puan aldıkları görülmektedir. Ancak dikkat çeken nokta aldıkları puanın çok düşük olmadığıdır. Buna göre öğrencilerin zaman zaman başkalarını eleştirmekten kaçınmadıkları ve onlar hakkındaki duygu ve düşüncelerini açıkça söyledikleri düşünülebilir.

Araştırmaya katılan orta sosyo-ekonomik düzeye sahip bireylerde “başarma, yakınlık, duyguları anlama, ilgi görme, başatlık, şefkat gösterme ve değişiklik” ihtiyaçlarının oldukça baskın olduğu görülmektedir. Buna karşılık “düzen, ve karşı cinsle ilişki” alt testlerinden oldukça düşük puanlar almışlardır. Bu verilere bakarak çocukların içinde buldukları sosyal çevrenin ve okudukları okulun özelliklerini yansıttıkları düşünülebilir.

Aşağıda üst sosyo-ekonomik düzeyde bulunan bireylerin on beş alt testten aldıkları puanların ortalama ve standart sapmaları verilmiştir.

Tablo 5.40. Üst SED Kız ve Erkek Öğrencilerin Başarma İhtiyacı Ortalama ve Standart Sapmaları

		Üst Sed Erkek	Üst Sed Kız
Başarma	X.	13,14	14,94
	Ss	2,35	2,46

“Başarma” ihtiyacı kız öğrencilerde erkek öğrencilere oranla daha yüksektir. Kızların her şeyin en iyisini yapma, zor bir işin üstesinden gelme konusunda erkeklere oranla daha istekli oldukları görülmektedir. Ancak aralarında bu davranışların sadece kızlarda görüldüğünü kanıtlayacak bariz bir fark yoktur.

Tablo 5.41. Üst SED Kız ve Erkek Öğrencilerin Uyarlık İhtiyacı Ortalama ve Standart Sapmaları

		Üst Sed Erkek	Üst Sed Kız
Uyarlık	X.	8,42	7,55
	Ss	2,96	3,43

Verilerden kız ve erkek öğrencilerin başkalarının ne düşündüğüne önem vermedikleri, başkalarından fikir almak gibi bir istekleri olmadıkları düşünülebilir.

Tablo 5.42. Üst SED Kız ve Erkek Öğrencilerin Düzen İhtiyacı Ortalama ve Standart Sapmaları

		Üst Sed Erkek	Üst Sed Kız
Düzen	X.	6,28	8,83
	Ss	3,32	4,07

Erkek öğrencilerin kız öğrencilere oranla işlerini düzenli, planlı yürütme konusunda daha yüksek puan aldıkları görülmektedir. Genelde kızların erkeklere göre daha planlı, düzenli oldukları düşünülmektedir oysa ayrıntılı planlar yapma, düzenli bir yaşam konusunda erkeklerin isteği daha fazladır.

Tablo 5.43. Üst SED Kız ve Erkek Öğrencilerin Gösteriş İhtiyacı Ortalama ve Standart Sapmaları

		Üst Sed Erkek	Üst Sed Kız
Gösteriş	X.	10,57	8,38
	Ss	4,62	3,03

“Gösteriş” ihtiyacının erkek öğrencilerde kız öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Erkek öğrencilerin başkalarının dikkatini çekme isteğinde oldukları, fikirlerine önem verdikleri, ilgi merkezi olmaktan daha fazla hoşlandıkları söylenebilir.

Tablo 5.44. Üst SED Kız ve Erkek Öğrencilerin Bağımsızlık İhtiyacı Ortalama ve Standart Sapmaları

		Üst Sed Erkek	Üst Sed Kız
Bağımsızlık	X.	16,28	12,33
	Ss	4,13	3,28

Bir yere istediği gibi gidip gelme, bir karar verme durumunda bağımsız olma konularında kız öğrencilere göre erkek öğrencilerin daha yüksek puan aldıkları görülmektedir. Erkek öğrenciler daha bağımsız hareket etme isteğindedir.

Tablo 5.45. Üst SED Kız ve Erkek Öğrencilerin Yakınlık İhtiyacı Ortalama ve Standart Sapmaları

		Üst Sed Erkek	Üst Sed Kız
Yakınlık	X.	16,42	16,66
	Ss	3,76	5,14

“Yakınlık” ihtiyacının her iki cinsten bireyler içinde önem taşıdığı görülmektedir. Özellikle bu yaş grubu için arkadaşlık gruplarına katılmanın, yeni arkadaşlar edinmenin önemli olduğu bir kere daha doğrulanmaktadır.

Tablo 5.46. Üst SED Kız ve Erkek Öğrencilerin Duyguları Anlama İhtiyacı Ortalama ve Standart Sapmaları

		Üst Sed Erkek	Üst Sed Kız
Duyguları Anlama	X.	15,57	16,44
	Ss	2,77	3,96

Verilere bakıldığında “Duyguları Anlama” ihtiyacı yönünden kız ve erkek öğrenciler arasında bariz bir fark yoktur. Her iki cinsten birey içinde insanları anlamaya çalışma, kendini başkalarının yerine koyarak onların hislerini anlama yönünden benzer duyguları taşıdığı görülmektedir.

Tablo 5.47. Üst SED Kız ve Erkek Öğrencilerin İlgi Görme İhtiyacı Ortalama ve Standart Sapmaları

		Üst Sed Erkek	Üst Sed Kız
İlgi Görme	X.	13,57	18,72
	Ss	3,77	3,39

Görüldüğü üzere kız öğrencilerde güç bir durumda kaldığında başkalarından yardım bekleme, başkalarının cesaret vermelerini isteme özelliklerinin bariz bir biçimde erkek öğrencilerden yüksek olduğu görülmektedir. Ancak “Özerklik” ihtiyacının erkeklerde daha yüksek çıktığı düşünülürse bu normal bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 5.48. Üst SED Kız ve Erkek Öğrencilerin Başatlık İhtiyacı Ortalama ve Standart Sapmaları

		Üst Sed Erkek	Üst Sed Kız
Başatlık	X.	18,00	13,94
	Ss	2,26	4,06

Kendi düşüncelerini savunma, lider olma isteği, başkalarını yönetme duygusunun erkek öğrencilerde kızlara göre oldukça baskın olduğu görülmektedir. Karar verirken başkalarından bağımsız olma, kendini özgür hissetme duygularını içeren “Özerklik” alt testinden de erkekler yüksek puan almışlardı. Bunlara dayanarak sonuçların birbirlerini destekler nitelikte oldukları sonucuna varılabilir.

Tablo 5.49. Üst SED Kız ve Erkek Öğrencilerin Kendini Suçlama İhtiyacı Ortalama ve Standart Sapmaları

		Üst Sed Erkek	Üst Sed Kız
Kendini Suçlama	X.	10,14	11,88
	Ss	2,84	3,85

“Kendini Suçlama” eğilimi yönünden öğrenciler arasında pek bir fark yoktur. Her iki cinsten birey de yaptıkları yanlışlıkların kusurunu kendinde arama yada bir şeyi yanlış yaptığında suçluluk hissetme eğiliminde değildir.

Tablo 5.50. Üst SED Kız ve Erkek Öğrencilerin Şefkat Gösterme İhtiyacı Ortalama ve Standart Sapmaları

		Üst Sed Erkek	Üst Sed Kız
Şefkat Gösterme	X.	16,28	17,27
	Ss	2,18	3,58

Arkadaşları sıkıntıda olduğunda yardım etme, onlara yakınlık gösterme, insanları hata yapsalar bile affetme gibi özelliklerinin her iki cins bireyler için de önemli olduğu görülmektedir.

Tablo 5.51. Üst SED Kız ve Erkek Öğrencilerin Değişiklik İhtiyacı Ortalama ve Standart Sapmaları

		Üst Sed Erkek	Üst Sed Kız
Değişiklik	X.	14,57	14,11
	Ss	2,82	3,44

“Değişiklik” ihtiyacı yönünden bireyler arasında belirgin fark olmadığı görülmektedir. Bireyler yeni ve değişik şeyler yapmaya, yeni yerler ve insanlar görmeye açıktır. Öğrenciler bu konuda yaşlarının gerektirdiği özellikleri göstermektedir.

Tablo 5.52. Üst SED Kız ve Erkek Öğrencilerin Sebat İhtiyacı Ortalama ve Standart Sapmaları

		Üst Sed Erkek	Üst Sed Kız
Sebat	X.	9,71	13,00
	Ss	3,80	4,91

Üzerine aldığı işi tamamlama, bir iş üzerinde yoğun bir biçimde çalışma özelliğinin kız öğrencilerde erkek öğrencilere göre daha belirgin olduğu görülmektedir. Kız öğrencilerin Özerklik alt testinden erkek öğrencilere göre daha düşük puan aldıkları düşünülürse bu sonuç şaşırtıcı değildir.

Tablo 5.53. Üst SED Kız ve Erkek Öğrencilerin Karşı Cinsle İlişki İhtiyacı Ortalama ve Standart Sapmaları

		Üst Sed Erkek	Üst Sed Kız
Karşı Cinsle İlişki	X.	10,85	6,55
	Ss	7,51	3,33

Karşı cinsten kişilerle sosyal etkinliklere katılma, karşı cinsten birine duygularını söyleme yönünden erkeklerin kızlara göre daha istekli ve olabilirliğinin daha fazla olduğu ortaya çıkmaktadır.

Tablo 5.54. Üst SED Kız ve Erkek Öğrencilerin Saldırganlık İhtiyacı Ortalama ve Standart Sapmaları

		Üst Sed Erkek	Üst Sed Kız
Saldırganlık	X.	13,57	13,72
	Ss	2,55	4,06

Zıt düşüncelere karşı çıkma, herkesin içinde başkalarını eleştirme yönünden kız öğrenciler ile erkekler arasında bir fark olmadığını ortaya çıkılmaktadır. Öğrenciler düşüncelerini açıkça her ortamda dile getirebilmektedir.

Araştırma sonucunda üst sosyo-ekonomik düzeyden kız öğrenciler “yakınlık, duyguları anlama, ilgi görme, şefkat gösterme; erkek öğrenciler ise, özerklik, yakınlık, başatlık, şefkat gösterme” alt testlerinden yüksek puan almışlardır. Üç farklı sosyo-ekonomik düzeyden kız ve erkek öğrencilerin oluşturduğu beş grubun on beş alt testten elde ettikleri puanların ortalama ve standart sapmaları Tablo 5.55’de bir arada verilmiştir.

Tablo 5.55. Üç Farklı Sosyo-Ekonomik Düzeyden Bireylerin EPPS Alt Testlerinden Aldıkları Puanların Ortalama Ve Standart Sapmaları

	X	Alt Sed	Orta Sed	Üst Sed	Alt Sed	Üst Sed
	S	Kız	Kız	Kız	Erkek	Erkek
Başarma	X	14,58	14,58	14,94	13,05	13,14
	s.s	2,56	2,32	2,46	2,24	2,35
Uyarlık	X	11,75	9,58	7,55	14,03	8,42
	s.s	1,92	1,23	3,43	2,00	2,96
Düzen	X	11,66	6,16	8,83	12,02	6,28
	s.s	2,65	3,95	4,07	2,06	3,32
Gösteriş	X	11,83	12,16	8,38	12,09	10,57
	s.s	3,43	4,09	3,03	2,80	4,62
Bağımsızlık	X	12,16	12,16	12,33	12,00	16,28
	s.s	2,44	2,33	3,28	2,23	4,13
Yakınlık	X	15,66	16,16	16,66	13,11	16,42
	s.s	1,64	3,93	5,14	3,20	3,76
Duyguları	X	14,16	15,41	14,44	13,09	15,57
Anlama	s.s	1,92	3,45	3,96	3,17	2,77
İlgi Görme	X	23,58	17,16	18,72	12,03	13,57
	s.s	3,50	4,41	3,39	2,45	3,77
Başatlık	X	13,16	15,83	13,94	13,04	18,00
	s.s	3,07	3,57	4,06	2,49	2,26
Kendini	X	12,66	11,00	11,88	12,08	10,14
Suçlama	s.s	3,59	3,29	3,85	2,99	2,84
Şefkat	X	15,58	16,08	17,27	12,09	16,28
Gösterme	s.s	2,01	5,13	3,58	2,66	2,18
Değişiklik	X	12,91	15,83	14,11	13,09	14,57
	s.s	2,09	2,70	3,44	4,06	2,82
Sebat	X	12,05	11,75	13,00	11,01	9,71
	s.s	2,25	4,02	4,91	2,94	3,80
Karşı Cinsle	X	11,00	8,25	6,55	13,06	10,85
İlişki	s.s	3,76	5,30	3,33	3,26	7,51
Saldırganlık	X	12,41	13,25	13,72	12,07	13,57
	s.s	2,32	4,79	4,06	2,36	2,55

5.4. Öğrencilerin S.E.D. ve Psikolojik İhtiyaçları Arasındaki İlişki

Her değişken için ayrı olmak üzere yapılan on beş varyans analizinin sonuçları aşağıda verilmiştir.

Tablo 5.56. Başarma İhtiyacı Puanları Varyans Analizi

		Sed	Cinsiyet	Sed Ve Cinsiyet	Anlamlılık Düzeyi
Başarma	F	26,44	6,05	10,41	,008

Başarma ihtiyacı varyans analizi incelendiğinde hem SED hem cinsiyet ve hem de SED ve cinsiyet değerlerinin anlamlı olduğu görülmektedir. Eldeki verilere bakarak uygulama yapılan okullardaki bireyler için önemli işler yapma, zor işlerin üstesinden gelme ihtiyacının yüksek olduğunu göstermektedir. Bu değerler arasındaki farklılıkların anlamlılık düzeyi ,008 olarak bulunmuştur.

Tablo 5.57. Uyarlık İhtiyacı Puanları Varyans Analizi

		Sed	Cinsiyet	Sed Ve Cinsiyet	Anlamlılık Düzeyi
Uyarlık	F	2,16	1,80	1,23	,001

Uyarlık ihtiyacı varyans analizi incelendiğinde hem SED hem cinsiyet ve hem de SED ve cinsiyet değerlerinin anlamlı çıkmadığı görülmektedir. Bireyler başkalarından fikir alma ya da diğer bireylerin ne düşündüklerini öğrenmeye o kadar da önem vermemektedir. Bu değerler arasındaki farkın anlamlılık düzeyi ,001 olarak bulunmuştur.

Tablo 5.58. Düzen İhtiyacı Puanları Varyans Analizi

		Sed	Cinsiyet	Sed Ve Cinsiyet	Anlamlılık Düzeyi
Düzen	F	0,19	1,48	1,28	,001

Düzen ihtiyacı varyans analizi incelendiğinde hem SED hem cinsiyet ve hem de SED ve cinsiyet değerlerinin anlamlı olmadığı görülmektedir. Araştırmaya katılan bireylerin hayatlarını düzenli, planlı yaşama eğiliminde olmadıkları sonucu çıkmaktadır. Bu değerler arasındaki farklılıkların anlamlılık düzeyi ,001 olarak bulunmuştur.

Tablo 5.59. Gösteriş İhtiyacı Puanları Varyans Analizi

		Sed	Cinsiyet	Sed Ve Cinsiyet	Anlamlılık Düzeyi
Gösteriş	F	3,35	2,16	3,61	,003

Gösteriş ihtiyacı varyans analizi incelendiğinde hem SED hem cinsiyet ve hem de SED ve cinsiyet değerlerinin anlamlı olmadığı görülmektedir. Üç sosyo-ekonomik düzeyden bireyler için de gösteriş ihtiyacı yüksek çıkmamıştır. Kız ya da erkek bireyler için başkalarının dikkatini çekme, dış görünüşleri hakkında onların görüşlerini alma eğiliminde olmadıkları görülmektedir. Bu değerler arasındaki farklılıkların anlamlılık düzeyi ,003 olarak bulunmuştur.

Tablo 5.60. Özerklik İhtiyacı Puanları Varyans Analizi

		Sed	Cinsiyet	Sed Ve Cinsiyet	Anlamlılık Düzeyi
Özerklik	F	8,53	4,45	3,64	,002

Özerklik ihtiyacı varyans analizi incelendiğinde hem SED hem cinsiyet ve hem de SED ve cinsiyet değerlerinin anlamlı olmadığı görülmektedir. Özerlik ihtiyacı sosyo-ekonomik düzey yönünden cinsiyet düzeyine göre daha anlamlı çıkmıştır. Buna dayanarak bağımsız olma ihtiyacının her sosyo-ekonomik düzeyden birey için bir ihtiyaç olduğu düşünülmektedir. Bu değerler arasındaki farklılıkların anlamlılık düzeyi ,002 olarak bulunmuştur.

Tablo 5.61. Yakınlık İhtiyacı Puanları Varyans Analizi

		Sed	Cinsiyet	Sed Ve Cinsiyet	Anlamlılık Düzeyi
Yakınlık	F	15,45	6,78	15,84	,011

Yakınlık varyans analizi incelendiğinde hem SED hem cinsiyet ve hem de SED ve cinsiyet değerlerinin anlamlı olduğu görülmektedir. Tüm bireyler arkadaşlık kavramına önem vermekte, yeni arkadaşlıklar kurmaya açık olmanın yanında dostlarına karşı vefalı davranma eğiliminde olmaktadır. Bu durum tüm sosyo-ekonomik düzeyden bireyler için geçerlidir. Bu değerler arasındaki farklılıkların anlamlılık düzeyi ,011 olarak bulunmuştur.

Tablo 5.62. Duyguları Anlama Puanları Varyans Analizi

		Sed	Cinsiyet	Sed Ve Cinsiyet	Anlamlılık Düzeyi
Duyguları Anlama	F	18,08	23,50	30,77	,022

Duyguları Anlama İhtiyacı varyans analizi incelendiğinde sonuçların hem sosyo-ekonomik durum hem cinsiyet ve hem sosyo-ekonomik hem de cinsiyet yönünden anlamlı olduğu görülmektedir. Tüm bireyler karşılarındaki insanların duygu ve düşüncelerini , kendilerini onların yerine koyarak hislerini anlamaya çalışmaktadırlar. Bu değerler arasındaki farklılıkların anlamlılık düzeyi ,022 olarak bulunmuştur.

Tablo 5.63. Başatlık İhtiyacı Varyans Analizi

		Sed	Cinsiyet	Sed Ve Cinsiyet	Anlamlılık Düzeyi
Başatlık	F	1,80	3,60	5,84	,004

Araştırmaya katılan üç farklı sosyo-ekonomik düzeyden bireyler içerisinde sadece üst sosyo-ekonomik düzeyden erkek çocuklar arasında kendi düşüncelerini savunma, lider olma eğiliminde çıkmışlardı. Verilerin varyans analizi incelendiğinde “başatlık” ihtiyacı değerlerinin ne sosyo-ekonomik düzey ne de sosyo-ekonomik düzey ve cinsiyet açısından anlamlı olmadığı görülmektedir. Bu değerler arasındaki farklılıkların anlamlılık düzeyi ,004 olarak bulunmuştur.

Tablo 5.64. İlgi Görme İhtiyacı Varyans Analizi

		Sed	Cinsiyet	Sed Ve Cinsiyet	Anlamlılık Düzeyi
İlgi Görme	F	19,00	9.00	23,50	,018

Elde edilen veriler ışığında hem sosyo-ekonomik durum hem cinsiyet ve hem sosyo-ekonomik durum ve cinsiyet değerlerinin anlamlı olduğu görülmektedir. Tüm bireyler durumu ya da cinsiyeti ne olursa olsun güç bir durumda kaldıklarında başkalarından yardım beklemekte, cesaret vermelerini istemektedir. Bu değerler arasındaki farklılıkların anlamlılık düzeyi ,018 olarak bulunmuştur.

Tablo 5.65. Kendini Suçlama İhtiyacı Varyans Analizi

		Sed	Cinsiyet	Sed Ve Cinsiyet	Anlamlılık Düzeyi
Kendini Suçlama	F	2,09	0,05	3,78	,003

Araştırmaya katılan bireyler yanlış bir şey yaptıklarında suçluluk hissi taşımamakta, kusuru kendinde arama eğiliminde olmamaktadır. Veriler incelendiğinde varyans analizi sonuçlarının anlamlı olmadığı görülmektedir. Bu değerler arasındaki farklılıkların anlamlılık düzeyi ,003 olarak bulunmuştur.

Tablo 5.66. Şefkat Gösterme İhtiyacı Varyans Analizi

		Sed	Cinsiyet	Sed Ve Cinsiyet	Anlamlılık Düzeyi
Şefkat Gösterme	F	11,03	9,83	17,55	,015

Araştırmaya katılan bireyler arasında arkadaşları sıkıntıda olduğunda yardım etme, insanlara sempati ile yaklaşma, insanlar için iyilikler yapma isteğinin yüksek olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu duygu sosyo-ekonomik düzey ve cinsiyet değişkenlerinden her ikisi için de yüksektir. Bu değerler arasındaki farklılıkların anlamlılık düzeyi ,015 olarak bulunmuştur.

Tablo 5.67. Değişiklik İhtiyacı Varyans Analizi

		Sed	Cinsiyet	Sed Ve Cinsiyet	Anlamlılık Düzeyi
Değişiklik	F	5,25	7,10	10,41	,005

Değişiklik ihtiyacına ait veriler incelendiğinde cinsiyet değişkeni yönünden anlamlı fark görülmektedir. Araştırmaya katılan bireylerin yeni ve değişik şeyler yapmaya, yeni şeyleri denemeye açık oldukları söylenebilir. Bu değerler arasındaki farklılıkların anlamlılık düzeyi ,005 olarak belirlenmiştir.

Tablo 5.68. Sebat İhtiyacı Varyans Analizi

		Sed	Cinsiyet	Sed Ve Cinsiyet	Anlamlılık Düzeyi
Sebat	F	3,91	2,26	3,14	,003

Araştırmaya katılan öğrencilerin bir işi bitirinceye kadar üzerinde çalışma, bir iş üzerinde yoğun olarak çalışma yetisi yönünden yeterli olmadığı görülmektedir. Öğrenciler bir iş üzerinde dikkatlerini toplamakta güçlük çekmektedir. Bu değerler arasındaki farklılıkların anlamlılık düzeyi ,003 olarak bulunmuştur.

Tablo 5.69. Karşı Cinsle İlişki İhtiyacı Varyans Analizi

		Sed	Cinsiyet	Sed Ve Cinsiyet	Anlamlılık Düzeyi
Karşı Cinsle İlişki	F	1,64	2,71	1,25	,001

Sosyo-ekonomik düzey ve cinsiyet yönünden bu ihtiyacın anlamlı olmadığı görülmektedir. Ortaya çıkan sonuç toplumun genel olarak çocuklarını yetiştirme tarzı, ahlak eğitimi açısından aslında beklenen bir sonuçtur. Bu değerler arasındaki farklılıkların anlamlılık düzeyi ,001 olarak bulunmuştur.

Tablo 5.70. Saldırganlık İhtiyacı Varyans Analizi

		Sed	Cinsiyet	Sed Ve Cinsiyet	Anlamlılık Düzevi
Saldırganlık	F	4,61	1,55	2,03	,003

Bireylerin başkalarının yanında düşüncelerini söyleme, herkesin içinde başkalarını eleştirme, başkalarını suçlama eğiliminde olmadıkları görülmektedir. Bu değerler arasındaki farkların anlamlılık düzeyi ,003 olarak bulunmuştur.

Ortaya çıkan tabloların ışığında uyarlık, düzen, gösteriş, özerklik, başatlık, kendini suçlama, sebat, karşı cinsle ilişki, saldırganlık değişkenlerine ilişkin değerlerin ne sosyo- ekonomik düzey ne cinsiyet ne de sosyo-ekonomik düzey ve cinsiyet etkisi yönünden anlamlı olmadığı görülmektedir. Buna karşılık başarma, yakınlık, duyguları anlama, ilgi görme, şefkat gösterme, değişiklik alt testlerine ilişkin alt testlerine ilişkin puanların analizinde anlamlı sonuçlar çıkmıştır.

Tablo 5.71 Farklı Sosyo-Ekonomik Düzeyden Öğrencilerin EPPS Alt Testlerinde Aldıkları Puanların Varyans Analizi

		Sosyo-Ekonomik Düzey	Cinsiyet	Sosyo-Ekonomik Düzey ve Cinsiyet
Başarma	F	26,44	6,05	10,41*
Uyarlık	F	2,16	1,80	1,23
Düzen	F	0,19	1,48	1,28
Gösteriş	F	3,35	2,16	3,61
Özerklik	F	8,53	4,45	3,64
Yakınlık	F	15,45	6,78	15,84*
Duyguları Anlama	F	18,08	23,50	30,77*
İlgi Görme	F	19,00	9,00	23,50*
Başatlık	F	1,80	3,60	5,84
Kendini Suçlama	F	2,09	0,05	3,78
Şefkat Gösterme	F	11,03	9,83	17,55*
Değişiklik	F	5,25	7,10	10,41
Sebat	F	1,64	2,71	1,25
Karşı Cinsle İlişki	F	4,61	1,55	2,03
Saldırganlık	F	3,91	2,26	3,14

*: ,005 düzeyinde anlamlı çıkan değişkenler

Tablo 5.71. incelendiğinde, uyarlık, düzen, gösteriş, özerklik, başatlık, kendini suçlama, karşı cinsle ilişki, saldırganlık ve sebat değişkenlerine ilişkin F değerlerinin ne sosyo-ekonomik düzey ne cinsiyet ne de sosyo-ekonomik düzey ve cinsiyet ortak etkisi yönünden anlamlı olmadığı görülmektedir. Buna karşılık başarıma, yakınlık, duyguları anlama, ilgi görme, şefkat gösterme ve değişiklik alt testlerine ilişkin puanların varyans analizinde sosyo-ekonomik düzey, cinsiyet ve ikisinin ortak etkisi yönünden bulunan F değerlerinin anlamlı olduğu görülmektedir.

5.5. Araştırmada Sonuçları Anlamlı Çıkan Değişkenlere İlişkin Bulgular

Aşağıda F değerleri anlamlı çıkan değişkenlere ilişkin ortalama farkları ve hesaplanan Tukey değerleri verilmiştir.

Başarıma İhtiyacına İlişkin Bulgular

Başarıma alt testinden grupların elde ettikleri puanların ortalamaları arasındaki farklar Tablo 5.72’de verilmiştir.

Tablo 5.72. Üç Farklı Sosyo-Ekonomik Düzeyden Kız ve Erkek Öğrencilerin Başarıma Puan Ortalamaları Arasındaki Farklar

GRUPLAR	ALT SED	ÜST SED	ALT SED	ORTA SED	ÜST SED
X	ERKEK	ERKEK	KIZ	KIZ	KIZ
	13,5	13,14	14,58	14,58	14,94
Alt SED E.	-	0,36	1,08	1,08	1,44
Üst SED E.		-	1,14	1,44	1,8
Alt SED K.			-	0,00	0,36
Orta SED K.				-	0,36
Üst SED K.					-

Tukey değeri: 1.83

Ortalamalar incelendiğinde gruplar arasında belirgin bir fark olmadığı görülmektedir. Alt SED kızlar ile Orta SED kızların puan ortalamalarının aynı olduğu görülmektedir, dolayısıyla ortalamalar arasındaki fark da 0 çıkmıştır. Dikkat çeken bir diğer nokta ise başarıma ihtiyacının en fazla Üst SED kızlara ait olmasıdır. Bu durum başarıma ihtiyacının Alt SED den yukarı çıktıkça yükseldiğini de göstermektedir.

Yakınlık İhtiyacına İlişkin Bulgular

Yakınlık alt testinden grupların elde ettikleri puanların ortalamaları arasındaki farklar Tablo 5.73’de verilmiştir.

Tablo 5.73. Üç Farklı Sosyo-Ekonomik Düzeyden Kız ve Erkek Öğrencilerin Yakınlık Puan Ortalamaları Arasındaki Farklar

GRUPLAR X	ALT SED ERKEK	ÜST SED ERKEK	ALT SED KIZ	ORTA SED KIZ	ÜST SED KIZ
	13,11	16,42	15,66	16,16	16,66
Alt SED E.	-	3,31	2,55	3,05	3,55
Üst SED E.		-	0,76	0,26	0,24
Alt SED K.			-	0,5	1,00
Orta SED K.				-	0,5
Üst SED K.					-

Tukey değeri: 2,14

Grupların puan farkları incelendiğinde, en yüksek puan ortalamasına Üst SED kızların sahip olduğu bunu yine Üst SED erkeklerin izlediği görülmektedir. Üst SED kızlar Alt SED erkeklere ve Alt SED ile Orta SED kızlara göre daha fazla yakınlık ihtiyacı duymaktadır.

Duyguları Anlama İhtiyacına İlişkin Bulgular

Duyguları Anlama alt testinden grupların elde ettikleri puanların ortalamaları arasındaki farklar Tablo 5.74’de verilmiştir.

Tablo 5.74. Üç Farklı Sosyo-Ekonomik Düzeyden Kız ve Erkek Öğrencilerin Duyguları Anlama Puan Ortalamaları Arasındaki Farklar

GRUPLAR	ALT SED	ÜST SED	ALT SED	ORTA SED	ÜST SED
X	ERKEK	ERKEK	KIZ	KIZ	KIZ
	13,9	16,44	14,16	15,41	15,57
Alt SED E.	-	2,54	0,26	1,51	1,67
Üst SED E.		-	2,28	1,03	0,87
Alt SED K.			-	1,25	1,41
Orta SED K.				-	0,16
Üst SED K.					-

Tukey değeri: 1,83

Tabloda görüldüğü gibi, Üst SED erkeklerde duyguları anlama ihtiyacı tüm gruplardaki bireylerden yüksek çıkmıştır. Alt SED kızların puan ortalamaları Orta ve Üst SED kızların puan ortalamalarına yakın olup aralarındaki fark anlamlı değildir.

İlgi Görme İhtiyacına İlişkin Bulgular

İlgi Görme alt testinden grupların elde ettikleri puanların ortalamaları arasındaki farklar Tablo 5.75’de verilmiştir.

Tablo 5.75 Üç Farklı Sosyo-Ekonomik Düzeyden Kız ve Erkek Öğrencilerin İlgi Görme Puan Ortalamaları Arasındaki Farklar

GRUPLAR	ALT SED	ÜST SED	ALT SED	ORTA SED	ÜST SED
X	ERKEK	ERKEK	KIZ	KIZ	KIZ
	13,4	18,72	23,58	17,16	13,57
Alt SED E.	-	5,32	10,18	3,76	0,17
Üst SED E.		-	4,86	1,56	5,15
Alt SED K.			-	6,42	10,01
Orta SED K.				-	3,59
Üst SED K.					-

Tukey değeri: 2.18

Tabloda görüldüğü gibi, bu değişkende üst SED kızların puan ortalamaları orta ve alt SED kızlarınkine oranla yüksektir. İlgi görme ihtiyacının ise en fazla alt SED kızlarda olduğu görülmektedir.

Şefkat Gösterme İhtiyacına İlişkin Bulgular

Şefkat Gösterme alt testinden grupların elde ettikleri puanların ortalamaları arasındaki farklar Tablo 5. 76'de verilmiştir.

Tablo 5.76. Üç Farklı Sosyo-Ekonomik Düzeyden Kız ve Erkek Öğrencilerin Şefkat Gösterme Puan Ortalamaları Arasındaki Farklar

GRUPLAR	ALT SED	ÜST SED	ALT SED	ORTA SED	ÜST SED
X	ERKEK	ERKEK	KIZ	KIZ	KIZ
	12,9	17,27	15,58	16,08	16,28
Alt SED E.	-	4,37	2,68	3,18	3,38
Üst SED E.		-	1,69	1,19	0,99
Alt SED K.			-	0,5	0,7
Orta SED K.				-	0,2
Üst SED K.					-

Tukey değeri:2.06

Tabloda görüldüğü gibi, şefkat gösterme ihtiyacı en fazla üst SED erkeklerde görülmektedir. buna karşılık alt-orta ve üst SED kız öğrencilerin puan ortalamaları yakın olup aralarındaki fark anlamsızdır.

Değişiklik İhtiyacına İlişkin Bulgular

Değişiklik alt testinden grupların elde ettikleri puanların ortalamaları arasındaki farklar Tablo 5.77’de verilmiştir.

Tablo 5.77. Üç Farklı Sosyo-Ekonomik Düzeyden Kız ve Erkek Öğrencilerin Değişiklik Puan Ortalamaları Arasındaki Farklar

GRUPLAR	ALT SED	ÜST SED	ALT SED	ORTA SED	ÜST SED
X	ERKEK	ERKEK	KIZ	KIZ	KIZ
	13,9	14,11	12,91	15,83	14,57
Alt SED E.	-	0,21	0,99	1,93	0,67
Üst SED E.		-	1,2	1,72	0,46
Alt SED K.			-	2,92	1,66
Orta SED K.				-	1,26
Üst SED K.					-

Tukey değeri: 2.04

Tabloda görüldüğü gibi, orta ve üst SED kızlar daha fazla değişiklik ihtiyacı içindedir. Alt SED erkek ile alt SED kız öğrencilerin belki de SED durumlarının getirdiği bir durum olarak değişiklik ihtiyacının pek yüksek olmadığı görülmektedir.

Bu araştırmada, lise son sınıf öğrencilerinin sosyo-ekonomik düzeyleri ile psikolojik ihtiyaçları arasındaki ilişki incelenmiştir.

Araştırma sonucunda sosyo-ekonomik düzey ve cinsiyet değişkenleri yönünden ele alınan grupların EPPS’de yer alan on beş ihtiyaç alanından uyarılık, düzen, gösteriş, özerklik, başatlık, kendini suçlama, karşı cinsle ilişki, saldırganlık ihtiyaçlarına ilişkin alt testlerden elde ettikleri puan ortalamaları arasında belirgin bir fark olmadığı buna karşılık başarıma, duyguları anlama, yakınlık, şefkat gösterme, ilgi görme, değişiklik alt testinden aldıkları puanların ortalamaları arasında anlamlı farklar vardır.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bilindiği gibi, yeni doğan bebekte “insan” dediğimiz yaratığa özgü olan niteliklerden birçoğu yoktur. Toplumsallaşma süreci ile bunlar çocukta da oluşur. Her birey insan olarak rengine, dinine, ırkına, inançlarına bakılmaksızın diğer insanlarla ortak olan bazı temel ihtiyaçlara sahiptir. Toplumun bir ünitesi olarak bireyin, normal olarak bedensel, sosyal ve duygusal gelişimi ile yaşamını devam ettirebilmesi için bu temel ihtiyaçlarının asgari şekilde doyurulması gerekir. Bu nedenle insanların tüm davranışları bu ihtiyaçlarını karşılamaya yöneliktir.

Bu ihtiyaçların karşılanması ya da ne oranda karşılandığı ise bazı durumlara bağlıdır. Bireylerin içinde bulunduğu ailelerin sosyo-ekonomik statüleri, eğitim durumları ve tutumları en önemli etkenlerdendir. Ailenin yapısı, anne babanın çocuğa karşı tutumları ihtiyaçların karşılanma düzeyi ile yakından ilgilidir.

Özellikle sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan ailelerin çocukları genellikle özel okullarda eğitim ve öğretim görmektedir. Özel okullarda çocuğu olan velilerin çocuklarının eğitim durumları ile yakından ilgilendikleri bir gerçektir. Devlet okullarında okuyan öğrencilerin velileri ise bu konuda ilgisiz kalmaktadır.

Çocuğun eğitim ve öğretim gördüğü okul kadar, yaşadığı sosyal çevre, eğlenmek ve dinlenebilmek imkanları da ihtiyaçların karşılanma düzeyini etkilemektedir. Bu da bir anlamda ailenin sosyo-ekonomik durumu ile ilgilidir. Babanın toplumca beğenilen bir mesleğe sahip olması, ailenin gelir seviyesinin yüksek olması çocuğun yaşadığı çevreyi belirlemektedir. Böyle bir aileye sahip olan çocuğun yakın çevresi de bu tür ailelerden oluşmaktadır. Bu tür çocuklar eğlenme ve dinlenme gibi temel ihtiyaçlarını karşılarken, tiyatro, sinema, spor müsabakalarını izleyerek ve bu tür sosyal faaliyetlerle yaşantılarına çeşitli zenginlikler katmaktadır.

Sosyo-ekonomik statüleri yüksek olan aileler teknolojinin bütün imkanlarından kolaylıkla yararlanmaktadır. Evinde bilgisayarla çalışan bir çocuğun başarı, özerlik, kendi düşüncelerini savunma yeteneklerinin gelişmesi beklenen bir sonuçtur. Sosyo-ekonomik statüleri düşük olan ailelerin çocuklarına sağladığı imkanlar yok denecek kadar azdır. Geçim sıkıntısı çeken aile, ayda bir tiyatro, sinemaya gitmek bir yana çocuğun cebine okul harçlığı vermekte bile zorluk çekmektedir.

Ekonomik sıkıntılar çoğu zaman ailelerin parçalanmasına bile sebep olabilmektedir. Yoksul bir aile gereksinimlerini karşılayamadığı için birçok sorunla karşılaşabilmektedir. Geçim sıkıntısı nedeniyle anne ve babalar evin bütçesine katkıda bulunmak için çalışmaktadır. Çalışan anne babaların ilgisiz kalabilmesi çocukları aile sevgisinden ve ilgisinden mahrum bırakabilmektedir. Bu durumdaki çocuklar eve geldiklerinde evde kimsenin olmaması nedeniyle evin dışında bu ihtiyaçlarını giderme yoluna gidebilmekte bunun sonucunda da kötü alışkanlıklar edinebilmektedir.

Sosyo-ekonomik statüsü yüksek olan ailelerin eğitim seviyelerinin sosyo-ekonomik statüsü düşük olan ailelere oranla daha yüksek olduğu görülmektedir. Ailelerinin eğitim düzeyleri çocuklarına karşı olan tutumlarını da belirlemektedir. Eğitim düzeyi yüksek olan ailelerde genellikle demokratik bir ortam hakim olurken, eğitim düzeyi düşük olan ailelerde daha çok babanın otoriterliği söz konusu olabilmektedir.

Anne babaların çocukları ile olan iletişimleri ailelerin eğitim düzeyleri ile yakından ilgilidir. Eğitim düzeyi yüksek olan ailelerin çocukları ile olan iletişimleri, eğitim düzeyi düşük ailelerle farklılık göstermektedir. İletişim aracı olarak kullanılan dilin zenginliği önemlidir. Alt sosyo-ekonomik düzeyde bulunan ailelerde çok kısır bir dil kullanılması, çocuğun zeka gelişimi, düşünme biçimini olumsuz yönde etkilemektedir. Duygu ve düşüncelerini tam olarak anlatamazlar, daha çok hareketlerle göstermeye çalışırlar. Oysa üst sosyo-ekonomik düzeyde bulunan ailelerin çocukları kelime hazineleri daha geniştir. Yani alt sosyo-ekonomik düzeyden orta ve üst sosyo-ekonomik düzeye çıkıldıkça bireylerin kendini ifade etme biçimi farklılaşmaktadır.

Bu araştırmada, lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik ihtiyaçları ile sosyo-ekonomik düzeyleri arasındaki ilişki bazı değişkenler ele alınarak incelenmiştir. Araştırmanın amacı, lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik ihtiyaçları ile sosyo-ekonomik düzeyleri arasında bir ilişkinin olup olmadığını incelemektir. Araştırmanın bir diğer amacı da, psikolojik ihtiyaç ile sosyo-ekonomik düzey arasındaki ilişkiye cinsiyet değişkeninin bir etkisi olup olmadığını incelemektir. Bu amaçlara göre araştırmanın bulgularına bakıldığında :

Alt sosyo-ekonomik düzeyden kız ve erkek öğrenciler “başarma, yakınlık, duyguları anlama, şefkat gösterme, değişiklik, başatlık” ihtiyaç alanlarında, orta sosyo-ekonomik düzeyden öğrenciler “başarma, yakınlık, ilgi görme, duyguları anlama, şefkat gösterme” ihtiyaç alanlarında, üst sosyo-ekonomik düzeyden öğrenciler “özerklik, yakınlık, ilgi görme, şefkat gösterme, başatlık” ihtiyaç alanlarında daha yüksek puan almışlardır.

Elde edilen veriler özerklik, egemenlik, liderlik gibi ihtiyaçların en fazla üst sosyo-ekonomik düzeyden erkekler tarafından, başkalarından fikir alma, kurallara uyma gibi ihtiyaçların ise alt sosyo-ekonomik düzeyden erkekler tarafından yüksek oranda hissedildiğini ortaya koymaktadır.

Ortaya çıkan sonuçlar bireylerin içinde bulunduğu sosyo-ekonomik düzeyin ve cinsiyetin psikolojik ihtiyaçları ve bunların karşılanma düzeyini belirlediğini ortaya koymaktadır. Ayrıca araştırmada sosyo-ekonomik koşulların bireylerin alacağı eğitimi de etkilediği görölmektedir. Bu araştırmanın bulguları içinde ortaya çıkan ilginç bir nokta alt sosyo- ekonomik düzeyden bireyler arasındadır. Düşünölenin tersine erkek öğrencilerde kurallara uyma, isteneni yapma duygularının kız öğrencilere göre daha baskın olduğu görölmüştür. Üst sosyo-ekonomik düzey erkeklerde bağımsız karar verme, atılganlık özelliklerinin alt ve orta sosyo-ekonomik düzeyden bireylere göre daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Alt sosyo-ekonomik düzeyden yukarı çıkıldıkça bireylerin davranışlarında başkalarına daha az bağımlı olduğu, bağımsız hareket etme duygusunun giderek güçlendiği görölmektedir.

Araştırma sonuçları başarıma, yakınlık, duyguları anlama, ilgi görme, şefkat gösterme, değişiklik güdülerinin ekonomik ve kültürel ortamın yarattığı farklılıklardan pek etkilenmediğini göstermektedir. Özellikle başarıma güdüsünün tüm sosyo-ekonomik düzeyden bireyler için yüksek çıkması, bu güdünün gelişiminde sosyo-ekonomik düzeyin etkili olmadığını ortaya koymaktadır. Ayrıca öğrencilerin lise son sınıfta okuyan ve üniversite sınavına girmeye hazırlanan bireyler olmaları da “başarıma” güdüsünün yüksek olmasını ortaya çıkarmaktadır.

Sosyo-ekonomik düzey ve cinsiyet yönünden farklı grupların ele alınan on beş ihtiyaç alanından başarıma, yakınlık, duyguları anlama, şefkat gösterme, ilgi görme ihtiyaçlarına ilişkin alt testlerden elde ettikleri puan yönünden anlamlı farklar olduğu ortaya çıkmıştır.

Cinsiyetin farklılık yarattığı çok belirgin bir ihtiyaç alanı olmamakla birlikte kızların yakınlık, duyguları anlama ihtiyacı, erkeklerin ise özerklik ve değişiklik ihtiyaçları daha yüksektir.

Bu sonuçlara bakarak, sosyo-ekonomik koşulların ve cinsiyetin psikolojik ihtiyaçları belirleyici faktörler oldukları söylenebilir.

Aileye Yönelik Öneriler:

İnsan yaşamının üzerinde, doğumdan önce başlayan ve ilk gelişim yıllarından ömrünün sonuna dek etkisini sürdüren bir kurum olarak aile, fizyolojik olduğu kadar ekonomik ve toplumsal yönleriyle de, kişiyi, ruhsal gelişimini ve davranışlarını biçimlendirir. Ailenin ve çevrenin çocuğa sağladığı imkanlar, ailenin duyguları, davranışları ve bunları ifade etme biçimi çocuğun olumlu ya da olumsuz kişilik kazanmasına yol açmaktadır. Aile üyeleriyle olan ilişkileri, çocuğun diğer bireylere, nesnelere ve tüm yaşama olan tutumlarının temelini oluşturur.

Olumlu bir kişilik geliştiren bireyler, kendilerine daha çok güvenir, kendilerini tanır ve kendilerini geliştirmek için çaba gösterirler. Ailenin demokratik anlayışta olması,

çocuğunun fikirlerini desteklemesi, yol göstermesi, sağlıklı iletişim kurması bu yeteneklerinin gelişmesine yardımcı olur. Eğitim düzeyi yüksek olan aileler çocuklarına ihtiyaçlarını karşılama yönünde daha fazla destek olabilmektedir. Bu nedenle eğitim düzeyi düşük olan aileler eğitimin önemini kavramalı ve kendilerini geliştirmeye çalışmalıdır.

Ailenin sosyo-ekonomik durumu çocuğun başarıya, kendini ifade etme, arkadaşlarıyla beraber çalışma gibi ihtiyaçlarının karşılanması ile ilgili olarak önemli bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Dar gelirli aileler, çocuklarına rahat ders çalışma ortamı yaratmaya çalışmalı ve ekonomik sıkıntılarını onlara yansıtılmak için gereken çabayı göstermelidir. Uyumlu ve hoşgörülü bir aile ortamı içinde, tutarlı ve sağlıklı ilişkiler içerisinde yetişen çocuk, özerk ve yaratıcı bir birey olarak yetişkin yaşama ulaşabilir. Anne ve babanın çocuklarına karşı yaklaşımlarının sağlıklı olması, çocukların da kendileriyle barışık, dengeli, ne istediğini bilen bireyler olmaktadır.

Çocuğa sorumluluk duygusu kazandırmak ailede başlar. Sorumluluğun kazanılmasında ise anne babanın çocuğu karşı tavırları, aile içi etkileşim ve ailede geçerli olan disiplin anlayışı önemlidir. Disiplin bir bakıma sorumluluğu öğretmektir. Sorumluluk öncelikle anne babanın sorumluluk bilinci ile gelişebilir.

Sonuç olarak aile çocuğa sevgi veren, özgüvenini kazanması, hedefler belirlemesi ve bunlara ulaşması için onu destekleyen bir yer olmalıdır. Birey ailesinden aldığı destekle sağlıklı bir kişilik geliştirebilir, üzerine sorumluluk alabilir ve bunu yerine getirebilir, bağımsız karar verebilir, arkadaşlarına destek olabilir ve onlardan gelecek desteği almaya hazır olur. Kısaca psikolojik ihtiyaçlarını karşılama yönünde güçlü olur.

Okula ve Öğretmenlere Yönelik Öneriler:

Okul ve öğretmen çocukların sahip oldukları çeşitli özelliklerini, yeteneklerini geliştirmek için önemli bir etkidir. Yönetici ve öğretmenlere büyük görevler düşmektedir. Öğretmenlerin çocuklarını iyi tanımaları, onların içinde buldukları aile ortamını iyi takip etmeleri gereklidir.

Öğrencilerin alacağı eğitimde, çeşitli liselere yönelmelerinde sosyo-ekonomik etmenlerin rol oynadığı anlaşılmaktadır. Öğrencilere bu bilgilerin ışığında ortaokul düzeyinde mesleki rehberlik yapılması önem kazanmaktadır.

Genel liselere daha çok sosyo-ekonomik bakımdan üst olarak nitelendirilebilecek ailelerin çocukları devam etmektedir. Genel lise öğrencilerinin diğer lise öğrencilerine göre yükseköğretime girebilme şansı daha yüksektir. Sınavlarda sosyo-ekonomik etmenlerin de rol oynadığı düşünülürse; alt sosyo-ekonomik seviyeden çocukların daha şanssız hale geldiği söylenebilir. Bu durumu gidermek için sosyo-ekonomik bakımdan avantajlı öğrencilerin yetenek ve ilgilerini ortaya çıkarıp geliştirici öğretim olanakları özellikle temel eğitimde sağlanmalıdır. Bu eğitimin hem bireyi geliştirme işlevi hem de eğitimde fırsat eşitliği ilkesinin bir gereğidir.

Öğretmenlerimiz sınıf içi tutumlarında öğrencileri etkileyebilecek okul dışı faktörleri dikkate almalı, çocukların geldiği sosyo-ekonomik düzey ve aile kökenini dikkate alarak mümkün olduğu ölçüde öğrencilerine farklı yaklaşabilmeli, gerektiği durumlarda bu çocuklarımıza ek yardım ve katkıyı esirgememelidir.

Gelir düzeyine bağlı olarak çocuklarının okulda çektiği sıkıntı ailelere kavratılmalı, mümkün olduğu kadar çocuklarının eğitimine daha fazla kaynak aktarmaları konusunda veliler özendirilmelidir.

Eğitim sistemimizde okul-aile işbirliği genelde her dönemde bir kez yapılan veli toplantıları ile sınırlı kalmaktadır. Ailelere çocuk gelişimi ve eğitimi konularında gerekli bilgilerin verilmesi hem okul-aile diyalogunu artıracak hem de ailelerin çocuklarının gelişim özelliklerini ve ihtiyaçlarını daha iyi anlamalarını sağlayacaktır.

Orta öğretimdeki rehberlik faaliyetleri yeniden düzenlenmeli, öğrencilere psikolojik ihtiyaçlarını, ilgilerini ve yeteneklerini tanıttıcı çalışmalar yapılmalıdır.

Psikolojik ihtiyaçlarla yetenekler arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalar yapılabilir.

Öğrencilerin çeşitli psikolojik ihtiyaçlarını az da olsa tatmin edebileceği fırsat ve ortamın okullarda sağlanmaya çalışılması gerekir. Öğrenciler çeşitli faaliyetler yolu ile hem kendi ihtiyaçlarını daha iyi tanıyabilir hem de liderlik, başkalarına yardım etme, onların desteğini alma gibi ihtiyaçlarını karşılama olanağı bulabilir.

Alt sosyo-ekonomik düzeye mensup ailelerden gelen öğrencilere aile ortamı ve ekonomik olanakları yönünden gelecekte ve özellikle eğitim alanında devletin burs vermesi ve destek olması gerekir.

Mesleğe yönelme ve meslek seçmede sosyo-ekonomik koşullar, ülkenin insan gücü gereksinimleri, eğitim olanakları öğrencilerce gerçeklere uygun bir biçimde bilinmelidir.

KAYNAKLAR

ARSEVEN, A, “Akademik Benlik Tasarımının Akademik Başarıya Etkisi”, doçentlik Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, 1979.

BİLGİSEVEN, A.Kurtkan, “Eğitim Sosyolojisi”, İstanbul, 1987.

CAN, Gürkan, “Lise Öğrencilerinin Benlik Kavramlarını Etkileyen Ailesel Değişkenler”,

Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, c:4, s:1-2, Eskişehir, 1991.

ÇAĞLAR, Doğan, “Uyumsuz Çocuklar ve Eğitimi”, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1981.

ELMACIOĞLU, Tuncer, “Başarıda Aile Faktörü”, Hayat Yayıncılık, İstanbul, 1998.

GEÇTAN, Engin, “Çağdaş Yaşam ve Normal Dışı Davranışlar”, Maya Matbaacılık, Ankara, 1981.

GÜLERCE, Aydan, “Türkiye’de Ailelerin Psikolojik Örüntüleri” Boğaziçi Üniversitesi

Yayınları, İstanbul, 1996.

GÜNEYSU, S.- DUYAN, M., “Ana Babaların Çocuklarına Karşı Tutumlarını Etkileyen

Etmenler”, Eğitim ve Bilim Dergisi, Ankara, 1987.

GÜNDÜZ, Y., “Çocuğunuzun Başarısı Elinizdedir”, Büyük Dersane Yayınları, Ankara,1983.

GÜRKAYNAK,İpek, “**Sosyo Ekonomik Düzey ve Çocuk**”, **Doçentlik Tezi, Ankara Üniversitesi**,1979.

GÜRKAYNAK, İpek, “Socio Economic Status and Child”, Boğaziçi Üniversitesi Dergisi, İstanbul,1981.

HAAS, Kurt, “Understanding Ourselves And Others”, By Pretice Hall,1965.

KAPTAN, Saim, “Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri”, Tekışık Web Ofset Tesisleri, Ankara, 1995.

KARASAR, Niyazi, “Araştırmalarda Rapor Hazırlama Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler, Ankara, 1986.

KASATURA, İlkey, “Okul Başarısından Hayat Başarısına”, İstanbul,1991.

KAZANCI, Osman, “Eğitim Psikolojisi”, Kazancı Matbaacılık, Ankara,1989.

KILIÇCI, Yedigâr, “Okulda Ruh Sağlığı”, Şafak Ofset Matbaacılık, Ankara,1989.

KÖKNEL, Özcan, “Kişilik”, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul,1999.

KÖSE, M.R., “Aile ve Okulun Öğrenci Başarıları Üzerindeki Etkileri: Kuramsal ve Ampirik Gelişmeler”, Eğitim ve Bilim, Ankara, 1990.

KUZGUN, Yıldız, “Edwards Kişisel Tercih Envanteri’nin Türkiye’de Geçerliliği ve Güvenirliği”, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 17,1985.

KUZGUN, Yıldız, “Psikolojik İhtiyaçların Ortaöğretim Başarı Puanları ve Öğrenci Seçme Sınavı İle İlişkisi”, Psikoloji Dergisi, Cilt 6, 1988.

KUZGUN Yıldız, “Mesleki rehberlik Ders Notları”, Ankara.

MANGIR, M., “Çocuğun Okul Öğrenimi ve Sorunları” Eğitim ve Bilim, Ankara, 1987.

MASLOW, A.H., “A Theory Of Human Motivation And Compensation”, (Edited by H.Tosi- R.House- M..Dunnette), Michigan:MSU Business Studies, 1972.

MURRAY, Edwards, “Motivation And Emotion”, New jersey,1964.

MORGAN, Clifford, “Psikolojiye Giriş”, Meteksan Yayınları, Ankara, 1988.

MURGATROYD ve GAVURİN, “Comporison of Edwadrs Personal Preference Schedule Norms With Recent College Samples”, The Journal of Psychology,1975.

NAZLI, Serap, “Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Psikolojik İhtiyaçları ile Mesleki İlgi Alanları Arasındaki İlişki”, Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi, Malatya, 1994.

OKSAL, Aynur, “Davranışlarımızın Kaynakları Güdüler”, Davranış Bilimleri, Anadolu Üniversitesi Yayınları, 1986.

ÖZEN, Sevinç, “Sosyal Hareketlilikte Aile ve Eğitim İlişkileri”, Ege Üniversitesi

Edebiyat Fakültesi Yayınları, Sosyoloji Dergisi-1, İzmir, 1989

ÖZGÜVEN, İ.Ethem, “Ana Baba Tutumlarının Öğrenci Başarıları Üzerindeki Etkileri”,

Çağdaş Eğitim Dergisi, Ankara, 1979.

ÖZTUNÇ, Mustafa, “Yaratıcı Düşünce Üzerinde Ailenin Etkisi”, Yüksek Lisans Tezi,

Sakarya,1999

ÖZTÜRK, İsmet, “Ana Baba Tutumlarının Üniversite Öğrencilerinin Bağımsızlık-
Duyguları Anlama- Yakınlık- Başatlık- Kendini Suçlama ve Saldırganlık

Düzeylerine Etkisi” Hacettepe Üniversitesi, Ankara, 1990.

PAYASLIOĞLU, A.T; FERAY, F.W, “Babalarının Mensup Olduğu Meslekler

Bakımından Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğrencileri Üzerinde Bir İnceleme”, Ankara
Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Cilt 13, Ankara, 1958.

ROZAN, N, “Çalışan Anne ve Çocuk”, Aile ve Çocuk, Ak Yayınları, İstanbul, 1983.

SAYIN, Önal, “Toplumsal Hareketlilik ve Toplumsal Değişme”, Sosyoloji Dergisi,

Ege

Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İzmir, 1989.

ŞEMİN, R., “Okulda Başarısızlık Sosyo-Kültürel Açından şanssız Çocuklar”,

İstanbul

Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, İstanbul, 1975.

ŞİMŞEK, Muzaffer, “Ailesel Faktörlerin Sınıf Başarısına Etkisi”, Çukurova

Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 2, Sayı 18, Adana, 2000

TUNCER ve DEMİREL, “Değişik Toplum Kesimlerinde Ailelerin Çocuklarından Bekledikleri Kişilik Özellikleri”, Dirim Yayınları, 1974, İzmir.

ULUĞTEKİN, S., “Çocuk Yetiştirme Yöntemleri açısından Ana-Baba-Çocuk İlişkileri”, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara, 1976.

UYSAL, Şefik, “Bireysel ve Toplumsal Faktörlere Göre Lise Öğrencilerinin Meslek Seçimleri”, Yeni Desen Matbaası, Ankara, 1970.

ÜLKÜER, N.S., “Başarma Motivasyonu ve Ebeveyn Tutumları” Eğitim ve Bilim Dergisi
Ankara, 1986.

YAVUZER, Haluk, “Çocuk Psikolojisi”, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1993.

YAVUZER, Haluk, “Çocuk ve Suç”, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1996.

YAZICI, Sedat., “Sosyal Sınıf Farkları ve Eğitim”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Yapı ve Sosyal Değişim Ana Bilim Dalı, İstanbul, 1993.

YÖRÜKOĞLU, Atalay, “Gençlik Çağı”, İş bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1986.

YÖRÜKOĞLU, Atalay, “Değişen Toplumda Aile ve Çocuk” Özgür Yayınları,
İstanbul, 1992.

YÖRÜKOĞLU, Atalay, “Çocuk Ruh Sağlığı”, Özgür Yayınları, İstanbul, 1994.

WOOLF, Sula, “Problem Çocuklar ve Tedavi (Çocuk ve Stres), Çev: Ayhan Oral-
Seçkin Kara, Say Kitap Pazarlama, İstanbul, 1986.

